

**CUMHURİYET DÖNEMİNDE BİTKİSEL VE
KİMYASAL YÖNTEMLERLE YALVAÇ
DERİCİLİĞİ VE DERİ SANATI ÜZERİNE
BİR İNCELEME**

Ramazan HAVAS
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Doç. Dr. Ülkü KÜÇÜKKURT
Temmuz, 2024
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

CUMHURİYET DÖNEMİNDE BİTKİSEL VE KİMYASAL
YÖNTEMLERLE YALVAÇ DERİCİLİĞİ VE DERİ
SANATI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Hazırlayan
Ramazan HAVAS

Danışman
Doç. Dr. Ülkü KÜÇÜKKURT

AFYONKARAHİSAR 2024

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Cumhuriyet Döneminde Bitkisel Ve Kimyasal Yöntemlerle Yalvaç Dericiliği Ve Deri Sanatı Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde bilimsel etik kurallara ve atıf gösterme ilkelerine riayet ettiğimi belirterek aksi bir durumun tespiti hâlinde sorumluluğun tamamen bana ait olduğunu kabul, beyan ve taahhüt ederim.

22/07/2024

İmza

Ramazan HAVAS

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Ramazan HAVAS
	Numarası	2200658003
	Anabilim Dalı	Sanat ve Tasarım
	Programı	Sanat ve Tasarım
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	Cumhuriyet Döneminde Bitkisel Ve Kimyasal Yöntemlerle Yalvaç Dericiliği Ve Deri Sanatı Üzerine Bir İnceleme	
Tez Savunma Sınav Tarihi	22/07/2024	
Tez Savunma Sınav Saati	14:00	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek oy birliği – oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

CUMHURİYET DÖNEMİNDE BİTKİSEL VE KİMYASAL YÖNTEMLERLE YALVAÇ DERİCİLİĞİ VE DERİ SANATI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Ramazan HAVAS

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI**

Temmuz, 2024

Danışman: Doç. Dr. Ülkü KÜÇÜKKURT

Deri; ilk çağlardan itibaren, taş ve ağaç gibi sıklıkla insanların kullandığı doğal materyallerden biri haline gelmiştir. Dericilik zaman içerisinde gelişerek, el aletlerinden, çadırdan, ev dekorasyona ve giyim eşyasına kadar pek çok alanda yerini alan bir sanat dalı haline dönüşmüştür. Eski Türklerde at koşum takımlarından yiyecek kaplarına, su kırbasından peynir, tereyağı tulumuna, kitap kabından elbiseye, terlik, sandık ve eyere kadar günlük hayatta kullandıkları pek çok şeyi yenilebilir hayvanların derilerinden imal edilmiştir. Tarihi oldukça eskiye dayanan Yalvaç, kültürel anlamda da zengin bir yöremizdir. Tarihsel olarak Yalvaç, Roma dönemi, Helenistik dönem ve Bizans dönemlerini yaşamış bir bölge olma özelliği taşımaktadır. Yalvaç; inanç, kültür, müze ve tarih turizmi ile dağ, akarsu ve kırsal turizm gibi önem arz eden turizm değerlerine sahip olduğu tespit edilmiştir. Ticaretin vazgeçilmez bir ürünü haline gelen deri, farklı medeniyet ve uygarlıkların ticaret yollarına katkı sağlamıştır. Turizm ve kültür mirası yoğun etkileşim içerisinde yer almaktadır. Geleneksel el sanatlarının tanıtımında önemli görevler üstlenmektedir. El sanatları bölgeye turistik çekicilik ve hareketlilik kazandırdığından, turizm açısından ekonomik katma değer oluşturarak, turizmin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Günümüzde de bu çalışmaların estetizmle birlikte devam ediyor olması dericilik alanına verilen yoğun ilgiyi göstermektedir. Bu bakımdan günümüzde unutulmaya yüz tutmuş deri sanatının yeniden ele alınması söz konusu tez çalışmasını gerekli ve özgün kılmaktadır. Tezin araştırılmasında alan araştırılması, literatür taraması yapılmıştır. Elde edilen bilgiler değerlendirilerek verilmiş, dericiliğin yaşatılması için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Deri, bitkisel, kimyasal, Yalvaç, tabakhane, Cumhuriyet

ABSTRACT

A STUDY ONE YALVAÇ LEATHERMAKING AND LEATHER ART WITH HERBAL AND CHEMICAL METHODS IN THE REPUBLICAN ERA

Ramazan HAVAS

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF ART AND DESIGN**

July, 2024

Advisor: Assist. Doç. Dr. Ülkü KÜÇÜKKURT

Skin; Since ancient times, it has become one of the natural materials frequently used by people, such as stone and wood. Leatherworking has developed over time and turned into a branch of art that takes its place in many areas, from hand tools to tents, home decoration and clothing. Many things that the ancient Turks used in daily life, from horse harnesses to food containers, from water bottles to cheese and butter skins, from book containers to clothes, slippers, chests and saddles, were made from the skins of edible animals. Yalvaç, whose history dates back to ancient times, is also a culturally rich region. Historically, Yalvaç is a region that lived through the Roman period, the Hellenistic period and the Byzantine periods. Yalvac; It has been determined that it has important tourism values such as faith, culture, museum and history tourism, as well as mountain, river and rural tourism. Leather, which has become an indispensable product of trade, has contributed to the trade routes of different civilizations and civilisations. Tourism and cultural heritage are in intense interaction. It plays an important role in the promotion of traditional handicrafts. Since handicrafts bring touristic attraction and dynamism to the region, they have become an integral part of tourism by creating economic added value in terms of tourism. The fact that these studies continue together with aestheticism today shows the intense interest given to the field of leatherworking. In this respect, revisiting the leather art, which has almost been forgotten today, makes this thesis necessary and original. In the research of the thesis, field research and literature review were carried out. The information obtained was evaluated and suggestions were made to keep leathermaking alive.

Keywords: Leather, herbal, chemical, Yalvaç, tannery, Republic

ÖN SÖZ

İnsanlık tarihinin en eski sanatlarından biri olan dericilik ve deri işlemlerde sanatı, yüzyıllar boyu Anadolu’da yaşayan çeşitli uygarlıklar tarafından ayakkabıdan çantaya tekstilde, sandık, kap kaçak gibi ev eşyalarında, müzik aleti, kitap cild kapağı ya da deri üzerine yapılan işlemlerle süs eşyası gibi farklı alanlarda kullanılmıştır. Bu çalışmada dericilik alanının bitkisel sepi maddeleri, kimyasal ve Cumhuriyet döneminden günümüze kadar olan gelişim süreci incelenmiştir. Dericilik, derinin bitkisel, fiziksel ve kimyasal işlemlere tabi tutulup, meşakkatli aşamalardan geçerek kullanılır hale getirilmesidir.

Doğduğumuz günden bu yana bize her türlü imkânı sağlayan, zorlu şartlarda, maddi sıkıntılara rağmen, her istediğimizi yerine getiren ve bu yaşlara gelmemizde en büyük katkıya sahip olan ANNEM’e ve BABAMA’a, en içten duygularıyla teşekkürlerimi sunarım. Araştırma sürecinde bana her adımda, yardım eden ve hayatıma hayat veren eşim Şaha’ ya ve oğlum Mihca’ya en kalbi duygularıyla şükranlarımı sunarım. Bu araştırma sürecinde benden desteğini esirgemeyen, her zaman yanımda olan, bilgi birikimi ve tecrübesiyle katkılarının faydasını yaşadığım değerli danışman hocam: Doç. Dr. Ülkü KÜÇÜKKURT’a saygılarımla teşekkür ederim. Ön lisans, lisans ve yüksek lisans eğitim süresince desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, kendilerini tanıdığım ve öğrencileri olduğum için teşekkürlerimi sunarım. Özellikle Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu Öğr. Gör. Yıldız GENÇ hocama da katkılarından dolayı müteşekkirim. Eğitim hayatım boyunca burada isimlerini zikremediğim çok değerli hocalarıma saygılarımı ve sevgilerimi sunarım.

Ramazan HAVAS
2024, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
ŞİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DERİ VE DERİCİLİK

1. DERİCİLİĞİN TARİHÇESİ	6
2. DERİNİN TANIMI VE YAPISI	8
3. DERİCİLİĞİN DÜNYADAKİ GELİŞİM SÜRECİ	9
3.1. CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE DERİNİN ENDÜSTRİYEL OLARAK KULLANIMI VE GELİŞİM SÜRECİ.....	10
4. DERİ ENDÜSTRİYEL SANAYİNİN ÇEVREYE ETKİLERİ	11
5. CUMHURİYET DÖNEMİ DERİ TABAKHANELERİNİN DURUMU VE DERİ İŞLEME TEKNİKLERİ.....	12
5.1. TABAK ESNAFININ SOSYAL YAŞANTISI.....	12
5.1.1. Tabak Esnafının Çalışma Şekli	12
5.1.2. Tabak Pazarında Bulunan Tabak Esnafı.....	12
5.1.3. Tabak Pazarının Dua İle Başlaması	12
5.1.4. Tabak Esnafının Çevre Temizliği Ehemmiyeti.....	13
5.1.5. Tabak Esnafı (Yönetimi) İdare Heyeti	13
5.1.6. Tabakhane Ahlaki İşleyişi	13
5.1.7. Tabak Esnafında Dükkân Kapatma Cezası.....	14
5.1.8. Çırak-Usta İlişkileri.....	14
5.1.9. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Başa Çıkma Merasimi (Töreni)	14
5.1.10. Tabak Esnafının Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları.....	15
5.1.11. Tabak Esnafında Dayanışma ve Yardımlaşma	15
5.1.12. Tabak Ve Vakıfların İşleyiş Şekilleri.....	15
6. CUMHURİYET DÖNEMİNDE DERİNİN TEMİN EDİLDİĞİ YERLER	16
6.1. CUMHURİYET DÖNEMİ DERİ İŞLEME TEKNİKLERİ VE METOTLARI.....	16
6.1.1. Dericiliğin Gelişiminde Tabak Esnafının Rolü	16
6.1.1.1. Tabak Esnafının Geçmişten Günümüze Kadar Yoğun Olarak İşlediği Deriler .16	
6.1.1.2. Derinin Pişme Aşamaları	17
6.1.1.3. Koyun ve Keçi Derilerinin İşleniş Biçimi	17
6.1.1.4. Boyutu Büyük Derilerin İşleniş Yöntemi	18
7. DERİ İŞLEME YÖNTEMLERİ, TEKNİKLERİNİN YAYGINLAŞMASI VE MAKİNELEŞME SÜRECİ	18
7.1. ATÖLYE ORTAMINDAN DERİ KONFEKSİYON FABRİKALARINA GEÇİŞ 18	
8. GÜNÜMÜZDE BİTKİSEL, KİMYASAL YÖNTEMLERLE DERİLERİN İŞLENMESİ.....	19

8.1. DERİ İŞLENMESİNDE KULLANILAN SEPİ MADDELERİNİN ÖZELLİKLERİ	19
8.2. BİTKİSEL VE KİMYASAL SEPİ MADDELERİNİN KULLANIM ALANLAR	20
8.3. BİTKİSEL YÖNTEMLERLE TABAKALAMA İŞLEMİ	21
8.4. TEMİZLİK, KİREÇLİK GİDERME İŞLEMİ	21
8.5. KILLARIN BİTKİSEL VE İLKELE YÖNTEMLERLE GİDERİLMESİ (KİREÇLİK) İŞLEMİ	24
8.6. KİREÇ GİDERME VE SAMA İŞLEMİ.....	25
9. KİMYASAL YÖNTEMLER KULLANILARAK DERİNİN İŞLENME YÖNTEMLERİ	26
9.1. HAYVAN HAM DERİLERİNİN KİMYASAL YAPISI	26
9.2. SUYUN HAM DERİYE ETKİSİ.....	26
9.3. MADENSEL MADDELERİN HAM DERİYE ETKİSİ	26
9.4. YAĞLARIN HAM DERİYE ETKİSİ.....	27
9.5. PROTEİNLERİN HAM DERİYE ETKİSİ.....	27

İKİNCİ BÖLÜM

GELENEKSEL DERİ SANATINDA KULLANILAN ARAÇLAR, GEREÇLER, DERİ ÇEŞİTLERİ VE YÜZEY SÜSLEME TEKNİKLERİ

1. DERİ ÜRÜNLERİ YAPIMINDA KULLANILAN ARAÇLAR VE GEREÇLER	30
2. GENEL OLARAK KULLANILAN DERİ ÇEŞİTLERİ VE ÖZELLİKLERİ...42	42
2.1. GLASE DERİ.....	42
2.2. SÜET DERİ.....	43
2.3. GÜDERİ	43
2.4. MAROKEN DERİ.....	43
2.5. RUGAN DERİ.....	44
2.6. MEŞİN DERİ	44
2.7. KEÇİ DERİSİ (SAHTİYAN).....	45
2.8. VAKETA DERİ	46
2.9. DAVUL DERİSİ	46
2.10. NUBUK DERİ.....	47
2.11. FANTEZİ DERİ	47
2.12. SUNİ (YAPAY) DERİLER	47
3. DERİ YÜZEY SÜSLEMESİNDE KULLANILAN BAŞLICA TEKNİKLER...48	48
3.1. ISLATILARAK ŞEKİL VERME	48
3.2. KABARTMA TEKNİĞİ	49
3.3. BASKI TEKNİĞİ.....	49
3.4. BOYAMA TEKNİĞİ	50
3.5. LİNOL İLE İŞLEME TEKNİĞİ	51
3.6. KESEREK İŞLEME TEKNİĞİ.....	52
3.7. YAKMA (DAĞLAMA) TEKNİĞİ.....	52
3.8. OYMA (KAT'I) TEKNİĞİ	53
3.9. İŞLEME TEKNİĞİ.....	54
3.10. DİKİŞ TEKNİĞİ.....	54
3.11. APLİKASYON TEKNİĞİ	55
3.12. GÖMME TEKNİĞİ.....	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1918 YILLINDAN SONRA DERİ SANATININ GELİŞİM SÜRECİ

1. 1918 YILINDAN İTİBAREN DERİNİN YOĞUN OLARAK KULLANILDIĞI ALANLAR VE YERLER	57
1.1. DERİ ÜRÜNLERİNİN GELİŞME GÖSTERDİĞİ ALANLAR	57
1.2. KAZLI ÇEŞMEDE DERİ GELİŞİMİ.....	59
1.3. CUMHURİYET DÖNEMİ DERİ VE DERİ SANATININ İNCELENMESİ.....	60
1.4. CUMHURİYET DÖNEMİNDE TABAKHANELERDEN DERİ FABRİKALARINA GEÇİŞ SÜRECİ.....	62
1.5. TÜRKİYE'DEKİ DERİ ÜRÜNLERİNİN GÜNÜMÜZE KADAR OLAN DERİCİLİĞE KATKILARI	63
2. DERİ SANATININ CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE KULLANIM ALANI VE GELİŞİM SÜRECİ.....	64

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YALVAÇ VE DERİ SANATI

1. YALVAÇ İLÇESİNİN BULUNDUĞU KONUM.....	68
2. CUMHURİYET SONRASI YALVAÇ DERİCİLİĞİNİN DURUMU VE GÜNÜMÜZE KADAR OLAN GELİŞİM SÜRECİ.....	69
2.1. YALVAÇ DERİSİNİN EL SANATLARINA ETKİSİ VE TURİZME KATKILARI	69
3. YALVAÇTA DERİCİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ.....	72
4. YALVAÇ TABAKHANESİNDE KULLANILAN MAKİNA TEÇHİZATLAR ve ÖZELLİKLERİ	75
4.1. TEKNE	75
4.2. DERİ İŞLEME DOLABI	75
4.3. EYLEME	76
4.4. GERGİ.....	76
4.4.1. Kara Gergi	76
4.4.2. Otomatik Gergi.....	77
4.5. KOSA	77
4.6. YARMA	78
4.7. ZIMPARA	78
4.8. TIRAŞ.....	79
4.8.1. El Tıraşı.....	79
4.8.2. Makinayla Tıraş.....	79
4.8.3. Otomatik Tıraş.....	80
4.9. PAT PAT (MOLLİSA).....	80
4.10. AÇKI	81
4.11. SİLİNDİR AÇKI	81
4.12. TAV DOLABI.....	82
4.13. BOYA MAKİNASI.....	82
4.14. PRES (BASKI).....	83
4.14.1. Ütü Pres (baskı)	83
4.14.2. Roto Pres (Baskı)	83
4.15. DESİLEME	83
4.16. TOZ ALMA.....	84

5. YALVAÇ DERİ SANAYİNDE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE UYGULANAN DOĞAL YÖNTEMLER	84
5.1. YALVAÇ'TA ÜRETİLEN DERİ ÇEŞİTLERİ	101
5.2. YALVAÇ TABAKHANESİNDE İMALATI YAPILAN ÜRÜNLER VE ÜRETİM YÖNTEMLERİ	104
5.2.1. Çırçır Rölesi	104
5.2.2. Kürk (Post) Yapımı Ve Kullanım Alanları	107
5.2.3. Vaketa Yapımı Ve Kullanım Alanları	109
5.2.4. Saracıye Yapımı Ve Kullanım Alanları.....	110
5.2.5. Saraçların İmal Ettiği Ürün Çeşitleri Ve Kullanım Alanları.....	111
5.2.5.1. Paldım.....	111
5.2.5.2. Başlık.....	111
5.2.5.3. Hamut	112
5.2.5.4. Tasma	113
5.2.5.5. Eyer.....	113
5.2.5.6. Astar	114
5.2.5.7. Semercilik.....	114
5.2.5.8. Ayakkabıcılık	115
5.2.5.9. Deri Süs Eşyaları	116
5.2.5.10. Giysilik	117
6. YALVAÇ YÖRESİNDEKİ MODERN DERİ İŞLEME ATÖLYELERİN GÜNÜMÜZDEKİ KULLANIMI.....	117
6.1. ESKİ DERİ FABRİKASI.....	117

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE GELENEKSEL DERİ ÜRETİM YÖNTEMİNİ KULLANAN USTALAR VE ÇALIŞMALARINDAN ÖRNEKLER

1. YALVAÇ DERİ SANATÇILARININ ESERLERİ VE ÇALIŞMA TEKNİKLERİ	119
1.1. KAYNAK KİŞİ ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ	119
1.2. KAYNAK KİŞİ ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ	124
1.3. KAYNAK KİŞİ ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ	126
1.4. KAYNAK KİŞİ ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ	127
1.5. KAYNAK KİŞİ ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ	130
1.6. KAYNAK KİŞİ ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ	131
1.7. KAYNAK KİŞİ ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ	132
1.8. KAYNAK KİŞİ ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ	134
1.9. KAYNAK KİŞİ ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ	135
1.10. KAYNAK KİŞİ ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ	139
1.11. KAYNAK KİŞİ ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ	140
1.12. KAYNAK KİŞİ ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ	143
SONUÇ VE ÖNERİLER	148
KAYNAKÇA.....	153

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Cuevas-Dels-Secaus Mağarasından Duvar Resimleri Deri Giymiş Avcılar Ve Çoğul Mağarasında, İspanya Pirene'leri Çeşitli Devirlere Ait Deri Kazıyıcıları.	6
Şekil 2. Dere Kenarına İnşa Edilen Tabakhane.....	22
Şekil 3. Tekne, Kuyu Veya Havuzlarda Yapılan İşlemler	23
Şekil 4. Tekne, Kuyu Veya Havuzlarda Yapılan İşlemler	23
Şekil 5. Derilerin Kavaleta Tahtasına Serilerek Kavaleta Bıçağı İle Etlerin Sıyırılması.	23
Şekil 6. Hazırlanan Kireç Havuzunda Kireç Eriğinin Karıştırılması	24
Şekil 7. Hazırlanan Sama İle Derilerin İşlenmesi Ve Çukur İçinde Derilerin Çiğnenmesi, Kahramanmaraş.....	25
Şekil 8. Peltako Kesim Bıçağı	30
Şekil 9. Deri makası	30
Şekil 10. Kırk Yama Makası	31
Şekil 11. Maket Bıçağı	31
Şekil 12. Kunduracı Kesim Bıçağı	31
Şekil 13. Bız Takımı	32
Şekil 14. Çarklı Zimba	32
Şekil 15. Linol	33
Şekil 16. Klife	33
Şekil 17. Delgi Zimba	34
Şekil 18. Çatal Zimba	34
Şekil 19. Tulumba Pres	34
Şekil 20. Deri Dikiş İğnesi	35
Şekil 21. Saraç Dikiş Mengenesi	35
Şekil 22. Basabas	36
Şekil 23. Fermuar Açaçağı	36
Şekil 24. Deri Dikiş Makinesi	36
Şekil 25. Freze Makinesi	37
Şekil 26. Basma Makinesi	37
Şekil 27. Demir Çekiç	38
Şekil 28. Cetvel	38
Şekil 29. Eğe	39
Şekil 30. Çok Amaçlı Fırça	39
Şekil 31. Mini Kargaburun	39
Şekil 32. Pergel	40
Şekil 33. Çelik Kalem Seti	40
Şekil 34. Rivet	41
Şekil 35. Mumlu İplikler	41
Şekil 36. Sırım İp	42
Şekil 37. Glase Deri	42
Şekil 38. Süet Deri	43
Şekil 39. Güderi Deri	43
Şekil 40. Maroken Deri	44
Şekil 41. Rugan Deri	44
Şekil 42. Meşin Deri.....	45
Şekil 43. Keçi Derisi (Sahtiyan)	45
Şekil 44. Vaketa Deri	46
Şekil 45. Davul Derisi	46

Şekil 46. Nubuk Deri.....	47
Şekil 47. Suni (Yapay) Deri	47
Şekil 48. Islatarak Şekil Verme	48
Şekil 49. Kabartma İle Şekil Verme	49
Şekil 50. Baskı Tekniği İle Şekil Verme	50
Şekil 51. Baskı Tekniği İle Şekil Verme	50
Şekil 52. Boyama Tekniği İle Şekil Verme	51
Şekil 53. Linol İşleme Tekniği İle Şekil Verme	51
Şekil 54. Keserek İşleme Tekniği İle Şekil Verme	52
Şekil 55. Yakma (Dağlama) İşleme Tekniği İle Şekil Verme	53
Şekil 56. Oyma (Katı) Tekniği İle Şekil Verme	53
Şekil 57. İşleme Tekniği İle Şekil Verme	54
Şekil 58. Dikiş Tekniği İle Şekil Verme	54
Şekil 59. Aplikasyon Tekniği İle Şekil Verme	55
Şekil 60. Tekçe, (Eyer Örtüsü),.....	55
Şekil 61. Gömme Tekniği	56
Şekil 62. Gömme Tekniği	56
Şekil 63. Isparta Haritası	68
Şekil 64. Yalvaç Haritası.....	69
Şekil 65. Deri Fabrikası.....	73
Şekil 66. Yalvaç Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Nizamname-i Dahiliyesi (İç Tüzüğü)	73
Şekil 67. Yalvaç Tabakhanesi Eski Görünüm.....	74
Şekil 68. Yalvaç Küçük Deri Sanayi Sitesi Yeni Görünümü.....	74
Şekil 69. Tekne Dolabı	75
Şekil 70. Etleme Makinası	76
Şekil 71. Kara Gergi Makinası	77
Şekil 72. Otomatik Gergi Makinası.....	77
Şekil 73. Kosa Temizleme Bıçağı	78
Şekil 74. Zımpara Makinası	78
Şekil 75. El Tıraşı.....	79
Şekil 76. Tıraş Makinası	80
Şekil 77. Tıraş İşlemi	80
Şekil 78. Mollisa Makinası	81
Şekil 79. Açkî Makinası	81
Şekil 80. Tav Dolabı	82
Şekil 81. Boya İşlemi Ve Boyama Makinası	82
Şekil 82. Pres Baskı Makinesi	83
Şekil 83. Desileme Makinesi	84
Şekil 84. Toz Alma Makinesi	84
Şekil 85. Budama Yapılan Deriler	85
Şekil 86. Derilerin Sınıflara Ayrılması.....	85
Şekil 87. Deriye Tuz Uygulaması	86
Şekil 88. Yalvaç Eski Tabakhane de Bulunan Kuyu Örneği.....	86
Şekil 89. Kelebek Makinesinde Islatma-Yumuşatma İşlemi	87
Şekil 90. Zırnıklama İşlemi.....	87
Şekil 91. Kılların Sıyırılması	88
Şekil 92. Derinin Vücut Isısına Getirilmesi.....	88
Şekil 93. Dolapta Kireçleme ve Zırnık İşlemi	89
Şekil 94. Kavaletto Makinesi	89

Şekil 95. Kireç Giderme İşlemi	90
Şekil 96. Yağ Giderme İşlemi ve Sama İşlemi.....	90
Şekil 97. Yağ Giderme İşlemi ve Sama İşlemi	91
Şekil 98. Piklaj (Salamura) İşlemi.....	91
Şekil 99. Debbağgad İşlemi	92
Şekil 100. Bazifikasyon İşlemi.....	93
Şekil 101. Derilerin İstiflenmesi	93
Şekil 102. Tıraş İşlemi.....	94
Şekil 103. İkinci Debagat İşlemi	94
Şekil 104. İkinci Bazifikasyon İşlemi	95
Şekil 105. Derilerin Yağlanması Ve Boyama	95
Şekil 106. Derinin Serilmesi	96
Şekil 107. Derinin Serilmesi	96
Şekil 108. Tav İşlemi	96
Şekil 109. Tırtır İşlemi	97
Şekil 110. Derilerin Gerilme İşlemi	97
Şekil 111. Gergi Makinesi.....	98
Şekil 112. Kıyı Alma İşlemi.....	98
Şekil 113. Desileme Makinesi	99
Şekil 114. Zımpara Makinesi	99
Şekil 115. Toz Alma Makinesi	99
Şekil 116. Boya İşlemi	100
Şekil 117. Cilalama İşlemi.....	100
Şekil 118. Pres İşlemi.....	101
Şekil 119. Derinin Sınıflara Ayrılması.....	101
Şekil 120. Çırçır Rölesi Yapım Aşamaları.....	104
Şekil 121. Çırçır Rölesinin Tutkal İle Tutturulması İşlemi.....	105
Şekil 122. Çırçır Rölesinin Tutkal Yapımında Kullanılan Deri Tozu.....	106
Şekil 123. Çırçır Rölesinin Son Hali	107
Şekil 124. Derilerin İstiflenmesi	108
Şekil 125. Derinin Serilmesi Eski Tabakhane.....	109
Şekil 126. Deri Vaketa	109
Şekil 127. Saraciyelik Ürün Örneği	110
Şekil 128. Paldım	111
Şekil 129. Başlık	112
Şekil 130. Hamut	112
Şekil 131. Tasma	113
Şekil 132. Eyer	113
Şekil 133. At Eyeri	114
Şekil 134. Astar Üstü Deri	114
Şekil 135. Semer	115
Şekil 136. Su Geçirmez Dağ Ayakkabısı	115
Şekil 137. Kundura Üretiminden Bir Görünüş.....	116
Şekil 138. Crayz Deri Halk Eğitim Kurs Atölyesi	116
Şekil 139. Eski Deri Fabrikası.....	118
Şekil 140. (Örnek 1) Mask ve Mask Yapımında Kullanılan Aletler	119
Şekil 141. (Örnek 2) Kadın, Deri Rölyef.	120
Şekil 142. (Örnek 3) Sanatsal Şişe Sarma ve Mask.	122
Şekil 143. (Örnek 4) Sanatsal Mask.	123
Şekil 144. (Örnek 5) Vaketa Deri Üzeri Atatürk Portresi.	124

Şekil 145. (Örnek 6) Vaketa Deri Üzeri Gül Çalışması.....	125
Şekil 146. (Örnek 7) Deri ve Örgünün Birlikte Kullanıldığı Eser.	127
Şekil 147. (Örnek 8) Deri Üzeri Aplike Çalışması	128
Şekil 148. (Örnek 9) Deri Üzeri Aplike Çalışması.	129
Şekil 149. (Örnek 10) Deri Ve Kavak Ağacından Çırçır Rölesi Yapımı.	130
Şekil 150. (Örnek 11) Ham Deri Üzeri Oyma Tekniği İle Tezhip Desenli Çalışma. ...	131
Şekil 151. (Örnek 12) Deri Vaketa Üzeri Desenli Çanta ve Ayakkabı Çalışması.	133
Şekil 152. (Örnek 13) Deri Vaketa Üzeri Tablo Çalışması.....	134
Şekil 153. (Örnek 14) Deri Vaketa Üzeri Çift Körüklü Çanta.....	136
Şekil 154. (Örnek 15) Deri Vaketa Üzeri Tek Gözlü Çanta.	137
Şekil 155. (Örnek 16) Deri Vaketa Üzeri Tek Gözlü Dikdörtgen Çanta.	138
Şekil 156. (Örnek 17) Vaketa Deri Üzeri İşlemeli Çift Gözlü Kadın Cüzdan.....	139
Şekil 157. (Örnek 18) Vaketa Deri Üzeri Püskülü.....	140
Şekil 158. (Örnek 19) Deri Meşin Üzeri İşlemeli Çift Gözlü Cüzdan.	141
Şekil 159. (Örnek 20) Deri Vaketa Üzeri İşlemeli Çift Gözlü Çanta.....	142
Şekil 160. (Örnek 21) Deri Vaketa Üzeri İşlemeli Kama.	144
Şekil 161. (Örnek 22) Deri Vaketa Üzeri İşlemeli ve Dövmeli Çanta.....	145
Şekil 162. (Örnek 23) Deri Vaketa Üzeri İşlemeli ve Soğuk Baskılı Çanta.	146

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

- %** : Yüzde
A.Ş.: Anonim Şirketi
Bkz.: Bakınız
°C: Sıcaklık birimi (Celsius)
cm.: Santim metre
Doç.: Doçent
Dr.: Doktor
Km.: Kilometre
m.: Metre
M.Ö.: Milattan Önce
M.S.: Milattan Sonra
O.D.S.B: Organize Deri Sanayi Bölgesi
O.S.B. : Organize Sanayi Bölgesi
Ph: Asittik çözelti birimi (Potential of Hydrogen)
Prof.: Profesör
T.C.: Türkiye Cumhuriyeti
T.Ç.S.: Türkiye Çevre Sorunları
T.S.K.: Türk Silahlı Kuvvetleri
vb.: Ve benzeri

GİRİŞ

Geçmişten günümüze deri ve dericilik insanların günlük ihtiyaçlarının karşılanması sonucu ortaya çıkmış zanaat ve sanat dalıdır. Teknolojinin gelişmesine bağlı olarak zaman içerisinde ince işçilik sonucunda estetik değerine ulaşmıştır. Özellikle derinin kolay şekil alabilmesi, uzun ömürlü olması kullanım alanının artmasına neden olmuştur. Eski devirlerde uygarlıkların bulunduğu yerlerde dericiliğin olduğu bilinmektedir (Yelmen, 2005). İlk çağlardan beri insanlar avladıkları ve besledikleri hayvanlardan geriye kalan derileri işleme tabi tutarak kullanmaktadırlar. Böylece daha eski çağlarda, işledikleri derilerden (hayvan postlarından) yararlanarak edindikleri tecrübeleri günümüze kadar taşıdıkları bilinmektedir. Yeryüzünde çoğu zaman birbirinden bağımsız ve yeni teknikler geliştirmişlerdir. İlk çağlardan bu yana göçebe şeklinde yaşayan ve avcılıkla yaşamlarını devam ettiren insanlar, hayatta kalabilmek için temel besin maddesi olarak et tüketmişlerdir. İnsanlar zaman içerisinde vücutlarını doğal etkenlerden, soğuk, sıcaktan sakınmak ve doğa şartlarına direnmek, örtünebilmek amacıyla etinden istifade ettikleri, avladıkları hayvanların deri ve postlarına gereksinim duymuşlardır. Bu şekilde insanların ihtiyaç duydukları maddelerin başında post ve derilerin gelmesi sebebiyle, dericilik sanatı köklü geçmişe sahiptir (Dilek ve Coşkun, 2008). Her sanatın ve her zanaatın insanların ihtiyaçları sonucunda ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. İnsanlar taş ve ağaçtan sonra, deriyi kullanmaya başlamalarıyla beraber, derinin hızlı bozulmasının önüne geçmek amacıyla tedbirler alabilmek için araştırmalarda bulunmuşlardır. Yapılan incelemeler sonucunda ham deriyi bitki, yağlar ve sepi maddeleri ile işleme almışlardır. İstedikleri özelliklerde derileri elde etmeyi başarmışlardır. Bunun sonucunda dericilik mesleğine liderlik etmişlerdir (Gökçesu, 2002). Bu sayede Sibiryaya gibi çok soğuk, Mısır gibi çok sıcak ve kurak coğrafyalarda, Orta Asya bozkırlarında derilerin çürümesinin önüne geçilmesi ve günümüze kadar ulaşması mümkün olmuştur (Sakaoğlu ve Akbayar, 2002). Eski çağlardan bugüne kadar varlığını farklı yöntemlerde sürdürmüş olan dericilik, tarihin her aşamasında gerek bir sanat yapıtı gerekse bir meslek veya bir zanaat olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların gereksinimlerini önemli oranda gideren deri ve dericilik, günümüzde de önemli bir yere sahiptir. MÖ 400'lü yıllarda genelde dericilik sanatıyla kendini ön plana çıkaran Orta Asya Uygarlığı M.S. batı coğrafyasını, Hunlar ile Avrupa'yı etkileyebilmiş ve bu "deri uygarlığı" Türk kavimleriyle Roma'ya kadar uzanmıştır (Yelmen, 2005). Türkler Orta Asya'dan Ön Asya'ya göç ederlerken bütün tecrübelerini geliştirerek bu bölgelere

getirmişlerdir. Dericilikte kazandıkları tecrübeleri Anadolu'ya taşımışlardır. Anadolu'daki deri işleme zanaatıyla önceki tecrübelerini harmanlayarak ileri bir yol katetmişlerdir. Bu sebeple dericilik, Anadolu Türk Sanatlarının önemli sanat dallarından biri haline gelmiştir (Haytoğlu, 2006). Türklerde önem teşkil eden dericilik zanaatının, Horasan'dan güneye yayılması ile Selçuklulara ve oradan da Osmanlıların ele aldığı bilinmektedir (Yelmen, 2005). Her zaman tarihi devirler birbirini etkileyerek, bu etkileşimi sürdürmüşlerdir. Orta Asya coğrafyasında, Hun Türkleriyle beraber başlamış olan Türk dericiliğinin 2400 yıllık geçmişi XIX. yüzyıla kadar bitkisel, şaplı, yağlı debagat ile sürmüş; büyük ölçüde ustalığa ve el gücüne dayanan ilkel yöntemlerle devam etmiştir (Yelmen, 2005). Bir dönem dericilik sanatının ve zanaatının medeniyeti olan Anadolu, sanatta ve zanaatta en yüksek mertebeye eriştiği dönemde Avrupa bölgesinde deri işleri henüz ilk dönemlerini yaşamaktaydı (Alpaut, 1957). Örneğin; Ege Bölgesi'nde tahminen Hititler'den bu yana deri ve dericilik yapılmaktadır. Anadolu'da ise dericiliğin eski çağlardan itibaren yapıldığı bilinmektedir (Yelmen, 2005). Deri ürünleri geçmişte Anadolu'nun birçok bölgesinde ata sanatı olarak devam ettirilmekteyken bugün bazı yerleşim bölgelerinde eskiye nazaran yoğun olmamasına rağmen halen gelişimini sürdürmektedir (Özdemir, 2007). Özellikle belli bölge ve yörelerde deri sanatı ve zanaatı babadan oğula şeklinde devam etmektedir. Isparta Yalvaç ilçesinde yapılan tabakhane dericiliği bunun önemli örneklerinden biridir.

“Deri, çeşitli hayvanlardan elde edilen yapısı, dokusu, kimyasal bileşimi ve diğer özellikleriyle kendine münhasır doğal yapıya sahip bir üründür” (Toptaş, 1993). Deri, hayvan postunun dermis olarak isimlendirilen tabakasından üretilmektedir. Kendine has bir yapıya sahiptir. Sahip olduğu lifli yapı, esnek, yumuşak, sağlam, mukavemet derecesi yüksek ürün olmasını sağlamaktadır (Kathpalia, 1960). Deri sanatının hedefi, önemli olan ham maddeyi gündelik yaşantının çeşitli safhalarında kullanılabilir şekle dönüştürmektir. Bu bakımdan bu araştırma, Yalvaç dericiliğinde bitkisel sepi maddeleri ve kimyasal yöntemlerin uygulanması, tabakhanelerin işleyiş biçimi, genel olarak kullanılan deriler üzerine çalışmayı amaçlamaktadır. Hayvan derilerinin kullanımına, üretiminin tarihçesine göz atmak genellikle ilgi çekici olmuştur. Bu tarihçe bize hem doğal hem de kendine has özellikleri olan bir maddeyi anlatmaktadır. İnsanlar hakkında, onların başlangıçta sadece kaba olan, daha sonra gitgide estetik olan ihtiyaçları, alışkanlıkları fikir ve görüşleri hakkında bilgiler vermektedir. İnsanlığın yaşam sürmeye başladığı tarihten itibaren barınma, giyinme gibi gereksinimleri neticesinde ortaya çıkmış olan el

sanatları, bulunduğu toplumların yaşayış niteliklerine, çevre şartlarına göre gelişimler göstererek belli kültürün niteliklerini yansıtmaktadır. Yüzyıllardır süregelen, günümüzde ve geçmişte uygulanmış olan el sanatlarının birisi de dericiliktir. Dericilik ve deri sanatının gelişim göstermesi ve yayılma alanı bulmasında Türklerin etkisi olmuştur. Altay Dağları'nda Pazırık yöresinde bulunan kurganlardan çıkarılan bulgular kültürümüzün en önemli buluntularıdır. Orta Asya bölgesinde Hun Pazırık kurganlarından üretilen keçeyle beraber applike hayvan motifleriyle deriden eğer örtüleri, yaygılar, kap-kacak, kıymız tulumları, deri elbise kenarları ile elbiseler, çizmeler, kürklü kaftan, savaş araç ve gereçleri, derinin sık olarak kullanıldıkları alanlar ve süslemeler ile ilgili bilgiler vermektedir (Aslanapa, 1974). Yıllar içerisinde derinin kullanıldığı alanlar çoğalmış ve buna bağlı olarak tasarımlar artmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde deriden işleme tabii tutulan örneklerin zarif (estetik) ince işçilik ve alımlı süslemeleri ile dericilik dikkatleri üzerine çekmektedir. Deri sanatının bu dönemde zirveye ulaştığı görülmektedir. Deri, kumaş gibi şekil alabilmesi, esnek yapıda bir malzeme olması bakımından farklı işleme teknikleri deri üzerine uygulanmıştır. Bilhassa Osmanlı devrinde üretilmiş deri ve deri ürünlerinin süslemelerinde zengin işleme teknikleri gözlenmektedir. İnce deri üzerine (sahtiyan) altın veya gümüş simler kullanılarak nakışlar (işlemeler) yapılmıştır (Özdemir, 2007). Bu eserlerde Türk topluluklarının uçsuz bucaksız zevkli ürünlerini görmek mümkündür (İşcan, 1970). Günümüze kadar gelen süslemeli deri eşyalarının önemi artmakta ve yaşantımızın birçok yerinde kullanımı sürmektedir. Yapılan çalışmada derilerin yüzey süslemelerinde işlenen applike, ıslatılarak şekil verme, kabartma, baskı, boyama, linol ile işleme, keserek işleme, yakma (Dağlama), oyma (kat'ı), işleme, dikiş, gömme teknikleri incelenmiş, geçmişten günümüze kadar bu tekniklerle işlenen deri ürün örnekleri yer almıştır. Dericiliğin oluşum aşamaları, tanımı yapısı ve kullanılan ilkel araç gereçlerin, özellikleri ve kullanım amaçlarına yer verilmiştir. Derinin bitkisel sepi maddelerinin kimyasal yapıları ve sınıflandırılmaları, özellikleri, sepileme türleri, kireç giderme, sama, yarma ve yumuşatma işlemlerine yer verilmiştir. Deri endüstriyel sanayinin çevreye etkileri, tabak esnafının sosyal yaşantısı, rolü ve makineleşme süreci ele alınmıştır. Günlük yaşamda giderek çok kullanılan deri, mobilya gruplarından sonra, moda dünyasında, giyim eşyası ve aksesuarlarında ön plana çıkmıştır. Moda tasarımcılarının giyim ve kuşam alanında çalışan uzman kişilerin deriye farklı teknikler ile parlaklık, renk, desen, baskı gibi nitelikler kazandırabilmesi, derilerin yumuşak ve ince biçimde işlenebilmesi, kumaşa nazaran daha kolay temizlenmesi, sağlıklı bir malzeme olmasından dolayı tercih edilmiştir (Anonim, 1999). Son yıllarda

deri ürünleri, yumuşaklığı nedeniyle basit şekillenebilmesi, koruyuculuğu, kullanışlılığı, renk ve kokusuz olma özelliklerine sahip olması sebebiyle iç ve dış pazarlarda büyük rekabet görmektedir. Ülkemizde deri işçiliğinin diğer ülkelere nazaran daha ucuz maliyette olması dış ülkelerin arzını artırmaktadır. Bahsedilen olumlu vasıfları sebebiyle ülkemizin ekonomisine önemli katkıları bulunmaktadır. Deri ürünleri, aynı zamanda gelenekleri ve görenek yansıtmaktadır. Kültürü geçmişten geleceğe aktaran bir sanat kolu olması nedeniyle önem teşkil etmektedir. Bu araştırma, Yalvaç dericiliğinde bitkisel sepi maddelerinin, kimyasal yöntemlerin uygulanması ve sonuçları itibariyle alana, literatüre zenginlik katması bakımından önemlidir. Deri eşya, aksesuar, el yapımı ve fabrikasyon olarak iki kola ayrılmaktadır. Fabrikasyon olanlar; ayakkabı, deri konfeksiyon, kürk yapımı ve saraciye gibi sektörlerle bölünmüş olan önemli bir sanayi dalıdır. El üretimi deri ürünleriyse, eski zamanlarda Anadolu'nun çoğu bölgesinde ata sanatı olarak devam ettirilen ve babadan oğula aktarılan bir zanaattır. Çağımızda eskiye nazaran yoğun olamasa da birkaç ilde halen devam etmektedir. Fakat bugün el yapımı deri ürünlerden farklı olarak, seri üretime dayalı fabrikasyon ürünler hızlı bir şekilde çoğalmaktadır. Deri sanayimiz ihracat potansiyeli ve üretim değeri yönünden ülkemizin önde gelen sektörleri arasındadır. Ülkemizde dericilik, hammaddeyi ithal ederek, mamul deri ihracatı yapmaktadır. Tarih boyunca Türk deri sanayi belli yerlerde yoğunlaşmıştır. Küçük işletmeler hâkim durumdadır. Türkiye dericiliği üretimi ve ihracatı bakımından deri konfeksiyonunun önemli bir yerde olduğu gözlenmektedir. Saraciye ve ayakkabı sektörü bu sektörü izlemektedir (Akbulak, 1999).

5 bölümden oluşan çalışmanın 1. Bölümünde, kısaca dericiliğin tarihçesi, dericiliğin tanımı, oluşum süreci, aşamaları, dericiliğin dünyadaki gelişim süreci, Cumhuriyet'ten günümüze kadar olan derinin endüstriyel olarak gelişim sürecine yer verilmiştir. Dericiliğin çevreye etkileri, tabakhanelerin durumu, tabak esnafının sosyal yaşantısı, tabak esnafının rolü, derilerin türü ve boyutları, pişme aşamaları, deri işleme yöntemlerine değinilmiştir. Ayrıca makineleşme süreci, bitkisel sepi maddeleri ve kimyasal yöntemlerle derilerin işleme süreçleri, temizlik, kireçlik giderme işlemlerinin özelliklerine bu bölümde yer verilmiştir. Çalışmanın 2. Bölümünde, geleneksel deri sanatında kullanılan araçlar, gereçler, deri çeşitleri ve yüzey süsleme tekniklerine değinilmiştir. Ayrıca meşin, keçi, vaketa, davul, güderi, süet, glase, nubuk deri türlerine yer verilmiştir. Bununla birlikte deri yüzey süslemesinde kullanılan başlıca teknikler ıslatılarak şekil verme, kabartma, baskı, boyama, yakma, dikiş, oyma, katı, linol,

aplikasyon gibi tekniklere değinilmiştir. Çalışmanın 3. Bölümünde, 1918 yılından itibaren derinin yoğun olarak kullanıldığı alanlar ve yerler yer almıştır. Ayrıca Kazlıçeşme, Cumhuriyetten günümüze kullanım alanları, Tabakhanelerden fabrikalara geçiş süreci ve Türkiye’deki deri ürünlerinin günümüze olan katkılarına değinilmiştir. Çalışmanın 4. Bölümünde, kısaca Isparta/Yalvaç ilçesinin konumu ve tarihçesine, Yalvaç dericiliğinin önemine ve tarihsel gelişim sürecine, Yalvaç tabakhanesinde kullanılan makineler, teçhizat ve özelliklerine yer verilmiştir. Ayrıca Yalvaç deri sanayinde geçmişten günümüze uygulanan doğal yöntemler, üretilen deri çeşitleri ve imalatı yapılan ürünler ve üretim yöntemlerine değinilmiştir. Çalışmanın 5. Bölümünde Türkiye’de geleneksel deri üretim yöntemini kullanan ustalar ve çalışmalarından örnekler alınarak değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bununla birlikte sözlü görüşmeler yapılmış, özgeçmişlerine değinilmiş ve çalışma teknikleri incelenerek yorumlanmıştır.

Bütün bu bölümlerin sonunda elde edilen veriler ve yapılan araştırmalar göz önünde bulundurularak deri sektörüne yönelik sorunlar tespit edilmiş, çözümüne yönelik önerilerde bulunulmuştur. Değerlendirme ve sonuç kısmı oluşturulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

DERİ VE DERİCİLİK

1. DERİCİLİĞİN TARİHÇESİ

İlk çağlardan bu güne kadar insanlar avladıkları bazı hayvanların derilerini işleme tabi tutarak kullanmışlardır. Deri işleme teknikleri yeryüzünde birbirinden bağımsız yöntemlerle gelişmiştir. Hayvan derilerinin kullanımı ve tarihçesi oldukça dikkat çekicidir. Deri işleme yöntemlerinin tarihi gelişiminde, başlangıçta kaba olan deri zamanla zarif ürünler haline gelmiştir. Deri kullanımının ve dericiliğin tarihteki seyrinin başlangıcıyla ilgili oluşmuş olan genel görüş, bireylerin çevre koşullarına karşı koymak maksadıyla örtünme, beslenme, barınma gibi temel gereksinimleriyle meydana çıkmış olmasıdır (Bknz. Şekil. 1). Ağaç ve taşın ardından en sık kullanılan maddeler arasında deri bulunmaktadır. İnsanlar ilk çağlarda avladıkları hayvanların derilerinin kendilerine güzel bir koruma aracı olduğunu bulmuşlardır (Grengröss, 1938).

Şekil 1. Cuevas-Dels-Secaus Mağarasından Duvar Resimleri. Deri Giymiş Avcılar Ve Çoğul Mağarasında, İspanya Pirene'leri, Çeşitli Devirlere Ait Deri Kazıyıcıları.

Kaynak: Yelmen, 1992; Yıldız, 1993.

İnsanlık tarihinin başlamasından itibaren giyinme, barınma gibi temel ihtiyaçlar ışığında meydana çıkan el sanatları bulunduğu topluluğun yaşam özelliklerine ve çevre şartları doğrultusunda gelişimler sergileyerek belirli bir kültürün vasıflarını yansıtmaktadır. Yüzyıllardır süregelen, günümüzde ve geçmişte kullanılan el sanatlarının birisi de dericilik sanatıdır. Dericiliğin ve deri sanatının gelişme göstermesi ve yayılma alanı bulmasında Türklerin etkisi önemlidir. Türk kültürünün en önemli bulguları Altay Dağları'nda Pazırık yöresinde bulunan kurganlardan çıkarılan bulgulardır. Orta Asya'da Hun Pazırık kurganlarından üretilen keçeyle beraber applike hayvan desenleriyle deriden eğer örtüleri, kap-kacak, yaygılar bilhassa kımız tulumları, deri elbise kenarları ile elbiseler, çizmeler, kaftan, savaş gereç ve araçları, derinin süslemeler ve yaygın olarak

kullanım alanları hakkında bilgi elde edilmektedir (Aslanapa, 1974). Türklerin Anadolu'ya göçü ile birlikte uğraştıkları sanatlarını da beraberlerinde götürmüş ve gelişimini sürdürmüşlerdir. Bu uzun zaman diliminde derinin kullanım alanları genişlemiş ve tasarımları da çoğalmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde deriden işleme tabi tutulan örneklerin zarif (estetik) işçilik ve alımlı süslemeleri ile dikkati üzerine çekmektedir. Bu gün hurçlar, çizmeler, masklar, kitap kapları, çırcır presleri, değişik sandıklar, kâseler, giyim eşyası, kalkanlar, eyer ve at koşum takımları, kesici alet kılıfları, kapı perdeleri, karagöz figürleri, kemerler, çantalar, etek, pantolon vb. gibi çok farklı eserleri yurt içi ve yurt dışındaki müzelerde sergilenmektedir. Deri kumaş gibi işlenebilmesi, esnek tabakalı bir malzeme olması nedeni ile birçok süsleme tekniği deri üzerine uygulanabilmektedir.

Türk toplumunda dericilik ve deri, geniş bir alana yayılmıştır. Hayvan besleyip yetiştiren kavimlerin, toplumların, dericilik ikinci bir mesleği haline gelmiştir. Bu sebeple, eski Türklerde ve Osmanlılarda, dericilik ileri düzeydeydi. Orta Asya'nın kültürel tarihine baktığımızda, deri eski Türklerde atalarının günlük hayattaki giyimlerinde ve ihtiyaçlarında, son derece önem arz etmiştir. Eski Çin'de dericilik oldukça geç dönemlerde, askerlerin ihtiyaçları nedeniyle gelişmeye başlamıştır. Genellikle at üzerinde vakit geçiren eski Türkler, çizme ve pantolon giymeyi tercih etmekteydiler. Ayrıca atların eyer ve koşum takımları için de, deriden yapılmaya zorunluluğu bulunmaktaydı. Açıkçası, atlı-nomad ve çoban kavimlerin günlük hayatlarında kullandıkları ürünler, deriden ayrı olmamaktaydı (Ögel, 1991).

Öncelikle Türkler için deri sanatı, önemli ekonomik yararı olan bir aile sanatıydı. Ayrıca Osmanlının ilerlemesiyle deri ürününe yönelik ihtiyaçlar artıyordu. Üretim hususunda iş hacmine ve kaliteye gereksinim duyulmaktaydı. Deri ürünleri ve hayvancılık ordunun ve sivil halkın önemli ihtiyaç malzemelerindendi. Halkın yaşamında ve evinde yemek sofrasından meşin sandığa kadar farklı nitelikte deri ürünlerine ihtiyaç duyulmaktaydı. Ordu için, asker için çizme, ayakkabı ve yemeni, yay, kiris, kös, davul, atın koşumuna ve eyerine kadar bütün malzemelerde deri eşyaları kullanılıyordu. Genelde saraçhaneler durmadan, dinlenmeden gece gündüz deri işlemektedirler (Küçükerman, 2020).

Bilhassa Osmanlı devrinde üretilen deri ürünlerinin süslemesinde dikkat çekici ve zengin işleme örneklerinin bulunduğu gözlenmektedir. Özellikle ince derinin üzerine gümüş veya (sahtiyan) altın simler kullanarak işlemler (nakışlar) yapılmıştır

(Özdemir, 2007). Üretilen eserlerde Türk topluluklarının yaratıcılığı ve zevkleri görülmektedir. Sanat ve zanaat alanında önemli gelişmeler göstermişlerdir (İşcan, 1970). Günümüze kadar süre gelen işlemeli deri eşyaların zaman geçtikçe önemi artmakta ve yaşantımızın her bölümünde bir parça olarak kullanılması devam etmektedir. Deri ürünleri süslemelerinde; baskı, ebru boyama, applike, oyma, kesme tekniği ile işleme, dağlama, nemlendirerek şekillendirme, şekilleri uygulama, işleme gibi yüzey üzeri süsleme teknikleri geliştirilerek kullanılmaktadır. Belirtilmiş olan tekniklerin geliştirilerek çeşitli sanat dalları ile sentezlenerek farklı boyut halini almaktadır.

2. DERİNİN TANIMI VE YAPISI

Biyolojik bakımdan deri, vücudu tamamıyla kaplayarak onu dış etkenlerden koruyan ve bir takım fonksiyonlar yüklenmiş canlı bir örtüdür. Alanı, sağlandığı hayvana göre değişen farklı boyutlarda bir tabaka ürünü olma niteliğindedir. Deriler aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır;

Küçükbaş hayvan derileri

Büyükbaş hayvan derileri

Diğer hayvan derileri

Av ve kürk derileri

“Hayvanın baş tarafına gelen kısmına kafa, baştan kuyruğa kadar olan kısma sırt, kenara gelen kısımlara etek, kurt yeniklerinden oluşan izlere de okra denilmektedir” (Arseven, 1943). Mukavemet bakımından hayvanın en değerli bölümünü sırt (öz-krupon) bölümü oluşturmaktadır. Bir derinin mukavemet derecesinin yüksek olup olmadığı, sırt bölümünün diğer parçalarının azlığı ve çokluğu ile ölçümlenmektedir. Sırt bölümü çok olan deriye “özlü deri”, diğer bölümleri daha çoksa “özsüz” veya “kötü deri” (mukavemeti düşük) olarak adlandırılmaktadır (Atafırat, 1936).

İnsanların ve hayvanların vücudunu kaplayan tüy, kıllar ve pullarla kaplanmış olan deriler, vücudumuzu dış etmenlere karşı koruma sağlamaktadır. Deri oldukça dayanıklı, esnek ve kalın bir katmandır (Haytaoğlu, 2006). Deri özellikleriyle birlikte basit şekillenmesi de tercih edilmesinin sebeplerindedir. Deri eski çağlardan günümüze insanların gereksinimlerini gidermiştir. İlk başlarda yalnızca barınma ve örtünme ihtiyacını giderirken günümüzde çanta, aksesuar, cüzdan, kemer gibi gündelik yaşantının birçok bölümüne katkı sağlamıştır (Harmancıoğlu ve Dikmelik, 1993). Türkler Orta

Asya'dan Ön Asya'ya göç ederken, biriktirdikleri tecrübelerini getirmişlerdir. Deri zanaatıyla edindikleri tecrübeleri Anadolu'ya taşımışlardır. Anadolu'da yapılan dericilikle beraber bu tecrübeler harmanlanarak önemli oranda gelişim göstermiştir. Deri sanatı, Anadolu Türk sanatlarının en önemli zanaatları içinde önemli bir yere erişmiştir. (Haytaoğlu, 2006). Deriden eser imal edebilmek için bir takım işlemler gereklidir. Öncelikle derinin hayvandan yüzülmesi ve tabakhanelerde işlenmeleri gereklidir. Tabakhanelere işlenmek için gönderilmiş olan deri “*ham deri*” olarak adlandırılmaktadır. Tabakhaneden işlenilip çıkan deri ise “*mamul deri*” olarak adlandırılmaktadır (Harmancıoğlu ve Dikmelik 1993). Ham derilerin üretilmesinde kullanılan mamul deriler, yapısı, dokusu, kimyasal bileşenleri ve kendine özgü nitelikleriyle organik ve tabii bir üründür (Toptaş, 1993). Hayvanların derileri, genel olarak kimyasal ve histolojik özellikleri yönünden yüzüldüğü hayvanın cinsine bağlı olarak bir takım değişiklikler göstermesine rağmen özünde aynı yapılara sahiptir. Derinin kimyevi yapısı; deri bünyesinde yağ, su, tuz, mineral, bulundurmaktadır. Derilerin genelinde önem arz eden, deriye esneklik kazandıran, derinin yırtılmamasını sağlayan ve derinin önemli maddesi olan proteinlerden oluşmasıdır (Atafirat, 1936). Hayvanda olan deri, hayvanın türü, ırkı, yaşamış olduğu yer gibi bazı özelliklere göre değişiklikler sergilemektedir ve deri endüstrilerinde deriler belirtilen vasıflarına göre ayrıştırılmaktadır. Ayrılan gruplar genelde; küçükbaş, büyükbaş, sürüngen, kürklük hayvan derileri, kedi, ayı, fok balığı, köpek gibi diğer hayvan derileri guruplarından oluşmaktadır (Dağtaş, 2007). Deriler yapı olarak standart değildir. Bu nedenle aynı derinin değişik bölgeleri farklı özellikler gösterebilmektedir.

3. DERİCİLİĞİN DÜNYADAKİ GELİŞİM SÜRECİ

İlk insanlar yaşamak için önce fizyolojik ihtiyaçlarını karışılmak, besin maddelerini ve aynı zamanda vücutlarının dış çevre etkenlerden sıcak ve soğuktan korumak için etlerini yedikleri, avladıkları hayvanların derilerine, post ve yünlerine gereksinim duymuşlardır. Böylece insanların ihtiyaç duydukları ürünlerin ilk sıralarında post ve derilerin gelmesi sebebiyle dericilik zanaatı ve sanatı en eski sanat dallarından olmuştur.

İlk insanlar, öncelikle postlara ve ham derilere farklı amaçlarla kullanmaya, elverişli yapıya getirmek için uygun yöntemler uygulamışlardır. Bu nedenle ham derilerin yine civar çevrelerden buldukları hayvansal yağlarla yoğurmuşlardır. Ham derilerle yağların birleşmesini sağlamak amacıyla istedikleri özellikleri ve şekil vermeyi

başarmışlardır. Yağla sepileme yönteminin uygulanması M.Ö. 8 binli yıllara uzanmaktadır. Bu yöntem yıllar sonra şaplama, dumanlama ve bazı bitkilerin, yaprak ağaç kabuk gibi kısımlarıyla patolojik organlardan ibaret bulunan mazılardan faydalanmak maksadıyla bitkisel sepileme yöntemleri uygulanmıştır (Öncü, 1949).

19. yüzyılın ikinci yarısında krom sepilemesi büyük ölçüde bütün dünyaya yayılma alanı bulmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nda sentetik sepi maddelerin uygulanmasıyla büyük kolaylıklar sağlanmıştır 20. yüzyılda deri endüstrisi bilimsel araştırmalar sonucunda farklı kimyasal maddeler ve makinalardan yararlanmak suretiyle gelişme göstermiştir. Günümüzde deriden yapılmış eşyalar yaygın kullanım alanına sahiptir. Amerika'da son yapılan araştırmalara göre derinin sadece askeri ihtiyaçlar olmak üzere 700 farklı işte kullandığı tespit edilmiştir (Öncü, 1951).

İhtiyaçlarımızın karşılanmasında deri ürünleri büyük önem teşkil etmiştir. İlk olarak kundura ve çizime olmak üzere farklı giyim eşyaları, çanta ve bavul gibi eşyaların yapımında deri kullanılmıştır. Kişisel ihtiyaçların yanı sıra çeşitli saraciye işlerinde, eğer, semer, koşum, takımlarının üretiminde, endüstride kullanılan birçok aracın iç düzenlemesinde deriye ihtiyaç duyulmaktadır (Öncü, 1968).

3.1. CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE DERİNİN ENDÜSTRİYEL OLARAK KULLANIMI VE GELİŞİM SÜRECİ

Türkiye Cumhuriyeti 1923 yılında kurulmuş ve İstanbul'un işgali sona ermişti. Her şeyi baştan inşa etmek gerekliydi. Ülke genelinde muazzam bir değişim yaşanıyordu. İstanbul artık başkent değildi. Bu nedenle başkent işlevinden uzaklaşmaya ve ülkede en fazla nüfus oranına sahip ticaret şehrine ve ithalat limanına dönüşmeye başlamıştı. Bu ihtiyaçlara karşılık olarak en önemli basın organları ve üniversitelerle, sanat ve kültür merkezleri önem taşıyordu (Küçükerman, 2020). Uluslararası bağlantılar ülkenin bu yöndeki dönüm noktasıydı. Bahsedilen özellikleri sebebiyle, Cumhuriyet'in yeniden şekillenmeye başladığı İstanbul'da, sanayi ve sanat alanlarının yeni plan ve projeleri hızlı bir şekilde başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla beraber devletin kontrolündeki tüm fabrikalarda değişimler başlamıştır. Nitekim aynı tarihte Feshane'de İstanbul fabrikaları Umum Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Bu değişimin bir parçası bakımından tarihi Beykoz Fabrikası, Askeri fabrikalar Umum Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Fakat bu da belirli bir zaman zarfında değişmiştir. Tuzla da bulunan fabrikaların iki yıl sonra başka bir kuruma bağlanacak, sekiz yıl sonra ise yeni kurulacak

olan Sümerbank bünyesinde fabrika olarak faaliyetine devam edecektir (Genelkurmay, 1978).

4. DERİ ENDÜSTRİYEL SANAYİNİN ÇEVREYE ETKİLERİ

Çevre, organizmanın dışında bulunan her şeydir. Çevre; doğal, yapay biyolojik, fizik ve sosyal çevre olarak ayrılmaktadır. Organizmanın dışında bulunan ve onu etkileyen her şey çevrenin bir ögesidir (Bertan ve Güler 1994).

Günümüzde teknoloji alanında yaşanan gelişmelerin insan yaşamına birçok yenilik ve kolaylıklar getirdiği bilinmektedir. Teknolojik gelişmelere orantılı olarak önemli bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunların en önemlilerinden birisi çevre kirliliğidir. Kirlenen çevrenin temizlenmesindeki teknik ve ekonomik zorluklar kirliliğinin oluşmamasını sağlayacak önlemlerin alınmasını gerektirmektedir. Genel olarak kirlenme dediğimiz olay çok basit bir olay değildir. Kirlilik dünyayı paylaşan insanların geleceğini tehdit etmekte ve bu tehditler gün geçtikçe artarak devam etmiştir. Oluşan bu kirlilikte kimyasal maddelerin rolü fazladır. Özellikle kimyasal maddelerinin çoğunun patlayıcı, toksik, aşındırıcı ve kanserojen gibi özellikleri dikkate alınırsa durum iyice ciddi bir hal almaktadır. Günümüzde 8 milyondan fazla kimyasal maddenin 80.000 kadarı aktif olarak kullanılmaktadır. Bu zararlı maddelerin ne kadarının insanlara ve çevreye zararlı olduğunu tespit etmek mümkün değildir. Bu alanda uluslararası çalışmalar devam etmektedir (Pirinçi ve Hammend 1995-1972). Bu zararların en aza indirilmesi için zararlı kimyasal madde ve ürünlerin kontrol yönetmeliği hazırlanmıştır. Çeşitli bilim dallarındaki çalışmalara göre yaşlı dünyamız hızlı bir şekilde ölüme doğru gitmektedir (T. Çevre Sorunları, Gazi Büro Kitabevi, Ankara 1998).

Deri sanayiinde çevre kirliliği sorunları birçok nedene bağlanmaktadır. Sanayi nedenli sıvı, katı, gaz atıkları ve bunların sonucunda suların kirlenmesidir. Ağır metallerle hava kirliliği ve toprağın kirlenmesi çevre kirliliğinin temelini oluşturmaktadır. Bunlar kirlenmenin birinci boyutudur. İkinci boyutu bu kirlenmenin bitki bünyesinde toplanması, buradan hayvanlara geçmesi ve birikmesidir. Böyle hayvanların ürünlerinin tüketilmesi ile sorunlar insana taşınmaktadır (Bertan ve Güler 1994).

Deri sanayinin bütün imalat aşamalarında kullanılan suya atık su denir. Katı atıklar ve havaya bırakılan gazların çevre ile yakın ilişkisi bulunmaktadır (Toptaş,

1993). Gelişmiş ülkelerde çevre sorunları hızlı sanayileşme ve üretimin yükselmesi ile orantılı olarak artmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise çevre sorunları yoksulluğun ve toplumun geri kalmışlığın sonucudur. Bizim ülkemizde ikisi de etkilidir (Berkes ve Kislakoglu 1990).

5. CUMHURİYET DÖNEMİ DERİ TABAKHANELERİNİN DURUMU VE DERİ İŞLEME TEKNİKLERİ

5.1. TABAK ESNAFININ SOSYAL YAŞANTISI

5.1.1. Tabak Esnafının Çalışma Şekli

Tabak esnafı çalışırken ayağına giydiği pantolona “mıntan”, giydiği gömleğe ise “tumman” adını vermektedir. Tabak esnafı çok hızlı çalışmaktadır. Deriler akşamdan sabaha kadar işlenip temizlenmektedir. Bir gün dahi beklememektedir. Temizlendikten sonra somat yaprağı ile palamut karıştırılıp, kaynatılıp, aharlara yatırılıp, işleme tabi tutulmaktadır. 40 adet deriye bir nöbet denir. Deriler 40 adet şekilde istiflenmektedir (Sakaoğlu ve Akbayar, 2002).

5.1.2. Tabak Pazarında Bulunan Tabak Esnafı

Tabak pazarına “keleste pazarı” ismi verilmektedir. Pişmiş, hazırlanmış, satışa hazır olarak sunulan mallara keleste, satışı yapıldığı pazara keleste pazarı ismi verilmektedir. Tabak pazarı her hafta Perşembe günü sabah namazından sonra Tabakhane Camii'nin altında kurulmakta, saat 11'e kadar sürmekte. Saat 11.00' den sonra dağılmaktadır. Tabakhane Camisi'nin altında sabah namazından sonra bütün esnaf sergisinin başında, hoca dua edip “amin” dedikten sonra hasırların üzerine mallarını atar, döşer, dizer-gelen ihtiyacını, eksikliğini buradan almaktadır (Aker, 1937).

Kunduracılar, yemeniciler, semerciler, saraçlar hepsi tabak pazarına gelmektedir. Herkes ihtiyacını buradan karşılamaktadır. Tabak pazarında her esnafın mekanı belliydi. Yaş deriler çiviler ile asılmaktadır. Yaş olarak ta satılmaktadır. Yaş olarak satılan dana derileri eşek, beygir, katır semeri için semerciler almaktadır. Sumatra, Jawa'dan gelen deriler bir sene palamutlu suda bekletildikten sonra ister kuru, ister yaş olarak kiloyla satılırdı. Koyun ve keçi derileri tane ile satılmaktadır (Anadol, 1991).

5.1.3. Tabak Pazarının Dua İle Başlaması

Tabak pazarı günü, tabakhane pazar başlamadan önce dua etmek önceden-kökten-gelirdi. Yemenici esnaf Tabakhane' ye geldiği zaman Meresin Hacı Ahmet Efendi

dua eder ve dua edildikten sonra pazar açılırdı. Tabak Pazarı'nın dua ile açılmasını Mersin Hacı Ahmet Efendi, Köçeko Hacı Ali Efendi, Tavo İsmail Efendi, Tabak Pazarı'nın açılış duasını yapmışlardır. Daha sonraları Tabakhane Camisi imamı Massono Hafız bu dua işini devam ettirmiştir. Her yörenin, her bölgenin mevcut camisinde bulunan görevlileri, dualar ile tabakhane'nin açılışını yaparlardı (Sakaoğlu ve Akbayar 2002). Pazarda bulunan Mallar duadan sonra satışa sunulurdu. İleri gelen deri esnafının sayısında meydana gelen azalma ile birlikte dua geleneği unutulmaya yüz tutmuştur (Demirel, 1989).

5.1.4. Tabak Esnafının Çevre Temizliği Ehemmiyeti

Tabak esnafı çevre temizliğine çok önem verirdi. Tabak esnafının bulunduğu çevrenin temizliğinden esnaf sorumluydu. “Evliya Çelebi seyahatnamesinde tabakhaneler hakkında şu bilgileri vermektedir “Cidde Tabakhanesi ab-ı revan içre pak ve Pakize çarşudur.” (Evliya, 1896). Tabak esnafı derinin temizliğinde tabi ham madde kullandığı için çevreye zararları olmamıştır. Derilerden çıkan artıklar, arazilerinde gübre olarak kullanılırdı. Günümüzdeki gibi önemli çevre sorunları yaşanmamıştır (Genç, 1986).

5.1.5. Tabak Esnafı (Yönetimi) İdare Heyeti

Tabak esnafı cemiyetinin bir başkanı olurdu. Tabak esnafı idare heyeti, tabak esnafının başkanı da esnaf başkanı olarak geçmektedir. Bütün esnaf hakkında karar alındığı zaman, haber ulaştırma vazifesi, işçi başkanının sorumluluğundaydı. Esnaf başkanı ve esnaf meclisinin aldığı kararlar da duyurulurdu. Esnaf arasında anlaşmazlık olursa, esnaf başkanı tarafından gerekli soruşturma yapılır, öyle karar verilirdi Alınan kararlar uygulanırdı. Cemiyetin verdiği cezaya esnaf uymak durumundadır (Eryiğit, 1989).

Ayrıca esnaf cemiyeti, Tabakhane Cami imamının maaşını ve masraflarını karşılardı Başka çıkan kalfa, cemiyet idare heyeti üyesi olarak kayıtları tutar, aidatları toplardı. Derneğe üye olan, aidat ödeyen kimse, esnafın kamuya ait yerlerinden ve mallarından faydalanmakta ve dükkân açabilmektedir (Güçer, 1988).

5.1.6. Tabakhane Ahlakı İşleyişi

Tabak esnafının ahlakı ve her esnafın birbirine güveni vardı. Alım satım işlerinde birbirlerini tercih ederlerdi. Anlaşmazlıklar cemiyete intikal ettirilirdi ve cemiyet sorunu çözerdi. Tabak esnafı birbirinin çırağını almazdı. Bir çırak bir ustanın yanından ayrıldığı, diğer bir ustanın yanına gittiği zaman, ancak ilk ustanın rızası ile ikinci bir yerde çalışabilirdi. Ustasının rızası yoksa o sanatı öğrenemezdi (Gölpınarlı, 1949-1950).

5.1.7. Tabak Esnafında Dükkân Kapatma Cezası

Tabak esnafında dükkân kapatma cezası yoktur. Yalnız esnaf cemiyetinin aldığı kararlara karşı gelen, esnafın disipline aykırı hareket eden, cemiyetin kararlarını yerine getirmeyen esnafa, cemiyet esnafın ortak olarak kullandığı göletlere deri attıramazlardı. Derilerini gölette temizleyemezdi. Esnafın işlediği derileri pişmişine veya çiğnenme aşamasına kadar tabakhane bahçesine serdirmezlerdi. Cezalandırılan kişi esnafın faydalandığı ortak alanları kullanılmamaktadır (Demir, 1998).

Cezalı kişi ayrıca esnafın sosyal faaliyetlerinden de faydalanamaz, esnafın ortak kahvesine giremezlerdi. Dericilik geniş yer ve su isteyen meşakkatli bir iştir. Cezalandırılan kişi kendi alanında cezası bitinceye kadar işlerini devam ettirmek zorundadır (Özkaya, 1988).

5.1.8. Çırak-Usta İlişkileri

Tabakhanelerde çırakların yemesi içmesi ve diğer ihtiyaçları usta tarafından karşılanırdı. Çırağı sabah ve öğlen yemekleri verilir, sabahleyin çorba ve turşu öğleyin yemek gelirdi. Çırak evlat muamelesi görürdü. Usta ne giyerse çırağına o giyecekler giydirilirdi Bir çırak 3 sene 3 ay 10 günde usta olurdu. Daha sonra da başka çıkmaya hak kazanırdı. Tabak esnafında ustaların ve çırakların gittiği kahvehaneler ayrıdır. Esnaf arasında küçüklere sevgi, büyüklere saygı duyulmaktadır (Genç, 1986).

5.1.9. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Başa Çıkma Merasimi (Töreni)

Tabak esnafı başa çıkma merasime “Başka çıkma merasimi” önceleri başkan çıkma merasimi olarak adlandırılmıştır. Bunun nedeni ise eskiden kalfalara “Başkan” denilmesidir. Bir çırağın başka çıkabilmesi için; en az üç sene çalışması, emek vermesi, çıraklık yapması gerekirdi. 20-25 çırak kalfalığa aday olunca, topluca kalfalık töreni yapılırdı. Daha önce çıraklığını bitirmiş, ama töreni yapılmadığı için zamanını bekleyen kalfalar birkaç yıl sonra başka çıkma törenine katılırlar ve usta olurlardı (Kansu, 1938).

Her tabak esnafı yanında çalışan çırağın kalfalığa hazır olduğunu cemiyet idare heyetine bildirirdi. Cemiyet idare heyeti kalfalığa hazır olanların sayısı 20-25 kişi olduğunda başka çıkma törenini yapmaya karar verirdi. Başka çıkma töreni cemiyet başkanı ve idare heyetinin gözetimi altında yapılırdı. İlçedeki bütün esnaf ve halk davet edilmekteydi (Kala, 1990).

Halk tören yeri etrafında halka halinde otururdu. Kalfa olacak çıraklarda meydanda herkesin görebileceği bir şekilde tek tek diz çökerek oturtulurlardı. Çırakların arkasında tabak esnafı cemiyeti ve çırakların ustaları ayakta dururlardı. Başka çıkma töreninde çıraklar arka arkaya dizilir ve çırakların önünde, sesi güzel olan bir kişi mani söyler. Ustaları da sıralı şekilde dizilirlerdi. Çıraklar ustalarının yanına giderler ustalarının ve cemiyet büyüklerinin ellerinden öperlerdi. Usta çırağı için hazırlanmış olduğu peştemali çırağın beline bağlar, arkasını sıvazlar hayatta başarılı olması için telkinlerde bulunurdu. Çırak ustasına bir top basma verirdi ki buna da kasık sapı denilmekteydi (Kazıcı, 1986). Çırak bunu ustaya hediye olarak verir, elini öper ve ustası ona ustalık gayesini vermiş olurdu. Kalfaların başarılı olması için Kur'an-ı Kerim okunur, dua edilir ve dua edildikten sonra hazırlanan yemekler yenirdi. Orada tören başlamadan önce yemekler pişirmeye başlar, kazanlar kaynar, hayvanlar kesilir, helvalar basılır gelenlere üç dört farklı çeşit yemek verilirdi. Yemek yenildikten sonra törenlere son vermektedirler (Kala, 1990).

5.1.10. Tabak Esnafının Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Cumhuriyet bayramı ve diğer resmi bayramlarda bütün esnaf bayrama katılırdı. Dükkânlar kapatılır, bayramlarda özel arabalar süslenerek hazırlanırdı. Esnaf yaptığı derileri bu arabalarda sergilerdi. Esnafın kendilerine özgü bayrakları olmaktadır. Bu bayrakla bayrama katılmaktadırlar (Kültür ve T.B.T.G.M. 1996).

5.1.11. Tabak Esnafında Dayanışma ve Yardımlaşma

Tabak esnafı maddi, manevi sıkıntı içinde olan cemiyet üyelerine destek olur, hastalık, düğün, ölüm gibi durumlarda yardımda bulunurdu. Bu esnafın hastalık, sunnet, düğün, ölüm hallerinde esnaf cemiyeti üyelerine gereken yardımı yapılmaktadır (Sakaoğlu ve Akbayar 2002).

5.1.12. Tabak Ve Vakıfların İşleyiş Şekilleri

Tabak esnafının gelir seviyesi iyi olduğu için vakıf kurmuşlardır. Tabakhane camii ve etrafındaki külliye tabak esnafının ortak malıydı. Cami imamının maaşı esnaf cemiyeti tarafından karşılanırdı. Tabakhane suyu özellikle tabakhanelerin tapulu malıydı (Özel, 1993).

6. CUMHURİYET DÖNEMİNDE DERİNİN TEMİN EDİLDİĞİ YERLER

1945-1947 yılları arasında ithal edilen deriler; Çin, Japonya, Sumatra Adası ve Jawa'dan İstanbul' a getirilmekteydi. İstanbul' da ihracatçı ve ithalatçı olan Romulos ve Vanvatopolos isminde iki Rum tüccar derileri gemilerle getirirlerdi. Gelen deriler bu ülkelerin dağlarında vurulmuş yabani sığır veyahut dombay derileridir. Bu deriler bir yıl boyunca işlenerek, piyasaya sürülür, her hafta perşembe günleri kurulan Tabak Pazarı'nda satılırdı. Ayakkabıcılar, Kunduracılar mesciler, edikçiler semerciler, tabak esnafının sergisine gelir, beğendikleri ürünleri alırdı (Sakaoğlu ve Akbayar, 2002).

6.1. CUMHURİYET DÖNEMİ DERİ İŞLEME TEKNİKLERİ VE METOTLARI

6.1.1. Dericiliğin Gelişiminde Tabak Esnafının Rolü

6.1.1.1. Tabak Esnafının Geçmişten Günümüze Kadar Yoğun Olarak İşlediği Deriler

Ham derinin işlenişi: Hayvanın sırtından geniş çıkarılmış yaş deriye “salamur deri” veya gölgede kurutulmuş deriye “hava kurusu deri” denilmektedir. Yeni hayvandan çıkarılmış deri tuzlanarak salamur deri olmaktadır. Tabak esnafı işleme bakımından en kolay olan salamur deriyi tercih etmektedir. Çünkü çabuk yumuşamakta, kolay şekil almaktadır. Hava kurusu deri, çok zor yumuşamakta işlenmesi zor olmaktadır. Bundan ötürü esnaf genellikle salamur deriyi tercih etmektedir. Yünü çıkarılmamış olan deriye “Pöstek” bütün olarak yüzülen derilere “tulum”, işlenmemiş derilere ise “sırım” denilmektedir. İşlenmiş deriler cinsine göre “Telatin-Sahtiyen-Kösele-güderi meşin” gibi farklı isimler almaktadır. Tabak esnafı tabakhanede; gön, setyen (sahtiyen) meşin, telatin, uskar, kurumlu kösele, mazı ve kurumlu meşin imal ederlerdi. Koyun derisinin işlenmişine meşin denilmektedir. Koyun derisinin kromlu işlenmişinden genellikle ceketlik olmakta, ayakkabıların yüzlerinde kullanılmaktadır. Keçi derisinin işlenmişine de setyen denilmektedir (Güçyetmez, 1960).

Bu deriden karaburç (ayakkabı yemeni), kalça (şimdiki adı çizme), mes yapılmaktadır. Sığır; dana, inek, öküz, düve derilerini işlenmişine kösele denilmektedir. Köselenin işlenmişine-boyanmış ve yağlanmışına telatin-vaketa adı verilmektedir. Bu derileri saraçlarla, semerciler kullanmaktadır. Bu derilerden nalbant ve demirci esnafının körükleri de yapılmaktadır (Güzelbey, 1963).

Manda derisinin işlenmişine gön denilmektedir. Gönlerden ayakkabıların tavanları yapılmaktadır. At, öküz arabaları için kayışlar yapılmaktadır. Eşek-beygir, at-katır derilerin işlenmişine kösele denilmektedir. Bu derilerden ayakkabının astarı elde

edilmektedir. Küçük çocuk ayakkabılarının astarı meşinden, büyüklerin ayakkabılarının astarı bu derilerden yapılmaktadır (Akalin, 1993).

6.1.1.2. Derinin Pişme Aşaması

Atölyeye gelen deriler gölette-yerden kaynayan su havuzuna atılıp, 30-35 günde yumuşatılırdı. Deri, yumuşayıp göletten çıkarıldıktan sonra kireçlenmektedir. Tüyleri tamamen alınıp kireçliğe atılan deri kabardıktan sonra kireçten alınmakta, yıkanarak kireçten arındırılmakta, köpek dışkısına yatırılmaktadır. 24 saat samada kalan deri tekrar yıkanmaktadır (Sakaoğlu ve Akbayar, 2002).

6.1.1.3. Koyun ve Keçi Derilerinin İşleniş Biçimi

Koyun veya keçi derisi ise somak yaprağı ile haşlanmaktadır, deriler içine işlenmektedir. Koyun ve keçi derileri yıkandıktan 24 saat sonra dağardan çıkarılıp kazınmaktadır. İkinci gün, yarısı somat yaprağı, yarısı palamut olmak üzere karıştırılıp sıcak suda kabartılır, kazınmış deriler içine atılmaktadır ve işleme tabi tutulmaktadır (Sakaoğlu ve Akbayar, 2002).

Bu işlemlerin ardından üçüncü gün, bir gün sade somat yaprağı, ikinci gün yarı yaprak, yarı palamut, üçüncü gün sırf öğütülmüş palamutu sıcak suda haşlanmaktadır. İki saat sonra ılık hale getirilmektedir. Deriler ılık suyun içine atılıp işlenmektedir. Ertesi günü çıkartılıp serme işlemi yapılmaktadır. Kuruduktan sonra taşlama işlemi yapılmaktadır. İyi kuruduktan sonra da nemlilik kalmayana kadar kurutulmaktadır. Nemli olursa yanmaktadır. 4/3'ü don yağı-hayvanın iç yağı 4/1'i buz yağı-parfin-büyük bir kazanın içerisinde kaynatılmaktadır. Kaynayan yağ-kuruyan derilere beyaz denir-beyazların üzerine endere-fırça şeklinde-denilen bir koyun derisi, tüylü bir deri parçası ile beyazın üstüne tersinden ve yüzünden yeteri miktarda verilmektedir. Orta yerde yanan, harlı bir ateşte yağlanan bu deriler ateşin üzerine atılmak suretiyle yağları içirilip deriye nüfuz etmektedir (Güllü, 1943). Daha sonra tekrar soğuk suya atılmakta, soğuk suda, çignenip-yumuşatılmaktadır. Dolap varsa dolabın içine atılıp ve orada yumuşatılmaktadır. Yumuşadıktan sonra, toprak boyayı sıcak suyla eritilip elle dökme yöntemiyle boyanmaktadır. Boyandıktan sonra da yıkanmaktadır. Yıkandıktan sonra serilip kurutulmaktadır. Daha sonra, hafif tavlıyken 2.5 m uzunluğunda şimşir ağacından yapılmış, tezgâhların üzerine bilek kalınlığında (15 cm) düz olarak törpülenmiş bir keser sapı ile değneklerle üzerine tezgâh şeklinde kurulur ve iki elle sürtmek usulü ile deriler parlatılmaktadır. Parlayan deriler üsüm taşları ile 20 cm uzunluğunda 15 cm genişliğinde

delikli siyah dane taşlarla ikiye katlayıp sürtülmektedir. Yarım değirmen taşı üzerinden sürterek işlenip, dane tutturulmaktadır (Özerden, 2021).

Bu setyenleri-sahtiyanları-büyük, orta, küçük, olmak üzere karışık şekilde onar tane yapıp, bağlayıp, bunun on tanesine bir tura denir ve piyasaya arz edilmektedir. Bu işlemler üç ay sürmektedir. Üç ayda eski yöntem olmak üzere setyen haline getirilmektedir. Koyun dersinin pişmişine meşin keçi derisinin pişmişine setyen-sahtiyan denmektedir (Haseki, 2023).

6.1.1.4. Boyutu Büyük Derilerin İşleniş Yöntemi

Sığır ve dombay derileri ise, soğuk su ile kar karıştırılmış az miktarda palamutlu suya yatırılmaktadır. Dağarlarda karlı suda 24 saat kalmaktadır. Sığır ve dombay derileri ise; 24 saat sonra, bol miktarda palamutu sıcak suyla haşlayıp, kabartıp, kabardıktan iki saat sonra, üzerine soğuk su atılarak bulamaç şeklinde koyup palamut suyuyla ılık olmak üzere sığır veya dombay derileri dağarın içine atılmaktadır. Bir ay palamutlu suda kalmaktadır. İkinci bir sefer tekrar palamutlu suyu değiştirilmektedir. Taze sıcak suyla haşlanmış palamutlu suyla tekrar dağarın içine atılmakta ve işleme tabi tutulmaktadır (Rıza, 2001). Deri genelde eski yöntemlerle, palamutlu suda 4 ay kalmaktadır. Yine taze palamutlu suyla dağarda işleme tabi tutulmaktadır. Dört ay daha bekletilmektedir. Dört ay sonra da çıkarılmakta ve satışa hazır hale getirilmektedir. Bu yöntemlerle işlenen derilere gön adı verilmektedir. Dağar: küp şeklindeki çukurlara verilen isimdir (Bozyiğit, 2000). Manda derilerinden ayakkabıların tabanı, beygir-eşek-derilerinden kösele-astarlık-sığır derilerinden yüzlük-ayakkabının yüz kısmı-koyun-keçi-derilerinden ayrı ayrı yüz ve astarlık deriler elde edilmektedir (Sakaoğlu ve Akbayar 2002). Manda derileri 3-6 ay arasında, koyun keçi derileri 1-1,5 (buçuk ay) içerisinde pişmektedir (Akalin, 1993).

7. DERİ İŞLEME YÖNTEMLERİ, TEKNİKLERİNİN YAYGINLAŞMASI VE MAKİNELEŞME SÜRECİ

7.1. ATÖLYE ORTAMINDAN DERİ KONFEKSİYON FABRİKALARINA GEÇİŞ

Dünyada dericilik tarihine baktığımızda, ister ham ister yarı mamul ister debagat işlemlerinden geçmiş ve tarihin birçok evresinde deri çoğunlukla giysi olarak kullanılmıştır. Kürk kullanımı özellikle ülkemizde çok eski tarihlere dayanmaktadır. Osmanlı saraylarında kürk önemli bir konuma sahipti (Yıldız, 1993). Birinci cihan harbinde savaş uçaklarını kullanan pilotlar, soğuktan korunmak amacıyla deriden giysiler kullanmaya başlamışlardır. Yeşilyurt semtinde kurulu Havacılık Müzemizde yabancı ve

Türk pilotların kullandıkları deri giysileri görmek mümkündür. Uçak pilotları dışında ülkemizde süet türü deriden ilk ceketini büyük önderimiz Atatürk 1933'lü yıllarda kullanmıştır. Bu modern süet ceket, Ankara Anıtkabir müzesinde sergilenmektedir. İkinci cihan harbi esnasında Rusya bölgesinde Alman askerleri deriden yapılmış palto kullanmışlardır (Kütükoğlu, 1983).

Daha sonraları deri konfeksiyonunda model ve kaliteli giysi imalatı ve ihracatı başlamıştır. Deri ceket imalatı yapan firmaların yetkilileri İstanbul'a gelerek giysi imalatını geliştirmişlerdir. Türk usta terzilerin ve müteşebbisleri ilk üretimlerini basit atölyelerde ve ilkel dikiş makinelerini kullanarak dikmeye başlamışlardır. Avrupa'daki farklı deri fuarlarına Türk firmaları önceleri ziyaretçi olarak sonraları da bizzat sergiler açarak katılmaya başlamışlardır. Ülkenin giysilik deri üretimi ve deri mamul üretimi ile ihracatı giderek artmıştır. Mimar Sinan ve Ege Üniversite'sinde moda ve tasarım eğitimi yapılmakla beraber ihtiyacın tamamı karşılanamamaktadır (Ögel, 1991).

8. GÜNÜMÜZDE BİTKİSEL, KİMYASAL YÖNTEMLERLE DERİLERİN İŞLENMESİ

8.1. DERİ İŞLENMESİNDE KULLANILAN SEPİ MADDELERİNİN ÖZELLİKLERİ

Hayvanların ham şeklindeki derilerinin işlenmiş hale getirmek için kullanılan bitkisel sepi maddelerine genel olarak "sepi maddesi" denir. Bu bağlamda "sepileyici madde" materyali ve sepileyici madde deyimlerini birbirine karıştırmaması gerekmektedir. Aslında bu maddeler birbirinden ayrı işlevlere sahiptir. Örneğin palamut meşesinin meyve kadehleri (kaba) ve sumak yaprakları deri işlemede kullanılan birer bitkisel sepi materyalidirler. Bu maddelerin içinde %20 ile %40 arasında sepileyici madde bulunmaktadır. Bu maddelerden başka sepileme özelliğine sahip olmayan diğer menşeli maddeler de bulunmaktadır. Bunun için sepi materyallerini tamamen saf sepileyici maddelerden ibaret kabul etmemek gerekir (Öncü, 1968). Genelde bitkilerin kök (rizom), gövde, kabuk, meyve ve yaprakları sepileyici maddeye entegre edilmektedir. Bitkilerin odun kısmında ve çoğalma organlarında sepeleyici madde az bulunmaktadır. Yapraklar nadir olarak fazla sepileyici maddeye sahiptirler. Odun kısmında sepeleyici maddeler yalnız öz ışınlarında bulunmaktadır. Bazı bitkilerin meyve kabuklarında çok fazla sepileyici madde tespit edilmiştir (Öncü, 1950). Sepileyici maddeyi kapsayan bitkilerde henüz genç olan hücrelerin sepileyici madde oranı çok yüksektir. Bitkilerin organizmalarında sepileyici maddenin dağılışı hakkında araştırmalar yapılmaktadır. Şimdiye kadar yapılan araştırmalardan kesin bir sonuç alınamamıştır. Bitkilerde

sepileyici maddenin hangi fizyolojik rolü aldığı da henüz tamamen açıklanmış değildir (Öncü, 1951).

8.2. BİTKİSEL VE KİMYASAL SEPI MADDELERİNİN KULLANIM ALANLAR

Bitkilerin kök, kabuk, gövde, yaprak ve meyvelerindeki sepeleyici maddelerden birbirine benzeyen homojen kimyasal bileşikler değildirler. Ladin kabuğunda bulunan sepileyici madde sumak yapraklarındaki sepileyici maddelerin tamamen başka bir kimyasal yapıdadır (Yazıcıoğlu, 1945). Bütün bitkisel sepi maddeleri su ile koloidal çözeltiler elde ederler. Bunların içindeki her bir çözünmüş sepileyici madde parçacığının büyüklüğü birbirinden farklılık göstermektedir. Ham deri üzerine sepeleyici etkisi ancak çözeltiler yaparlar. Dericiliğin tekniğinde tamamen sepileyici maddeden imalat olan çözeltilerle çalışılmamaktadır. Deri yapımında kullanılan sepi materyallerini çözeltilerinde sepileyici maddelerle beraber az veya çok miktarda suda çözünmüş sepi maddeler de bulunmaktadır. Asit veya tuz ilavesiyle sepileyici maddeler, bu çözeltilerde pıhtılar haline getirilmektedir (Duran, 1935). Tutkal, jelatin çözeltileriyle çökelek verirler. Bu çökeleme olayı, sepilemede cereyan eden olay ile aynıdır. Demir tuzlarıyla mavimsi yeşilden mavi-siyaha kadar renkler verilmektedir. Bu gerçekleşen olay sadece 2 reaksiyonda sepi maddesinden oluştuğu anlaşılmaktadır. Bütün sepi maddeleri buruşturucu özelliğine sahiptir. Bu özelliğinin sebep ve derecesinin kimyasal bakımdan tahmin etmek zordur. Bu meselenin, daha ziyade sepi maddesi çözeltisi içindeki sepileyici madde ile sepilemeyen madde arasındaki orantı ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır (Gerngross ve Öncü, 1938).

Bütün sepi maddeleri çözeltiler asit ve kallavi ilavesi ile renk tonlarında değişiklik oluşturmaktadır. Asit ilavesi renk açılmasına kallavi ilavesi ise renk koyulaşmasına neden olmaktadır. Bütün sepi materyalleri çözeltileri için kendilerine has olan özellik hayvan ham derisini işlenmiş deri haline getirmeleridir (Öncü, 1948). Fakat tabiatıyla bu deri yapma kendine has özelliği her sebep materyalinde bulunan sepileyici madde ile beraber aynı zamanda sepilemeyen maddelerin gösterdikleri kalitatif ve kanitatif değişiklikler sebebiyle de birbirinden farklılık göstermektedir. Derici meşe kabuğu, palamut, sumak, mimoza kabuğu gibi değişik sepi materyalleri kullanıldığında birbirinden farklı özellik ve niteliklerde deriler elde etmek mümkündür (Öncü, 1949).

8.3. BİTKİSEL YÖNTEMLERLE TABAKALAMA İŞLEMİ

Uzun yıllar bozulmadan günümüze kadar gelen deri ürünlerinin üretim teknikleri gelişmiştir. Bitkisel tabaklamada yöntemlerinde kullanılan tanenler genellikle meşe, kestane ağaçları ve palamut olarak farklı bitki kaynaklarından elde edilmektedir (Ataftrat, 1936). Tabaklama işleminin kimyasal süreci, tanen molekülleri kolajen fibrillerine bağlanıp bunlar ayrıştığında meydana gelmektedir (Storch, 1987). Bitkisel tabaklamada, tabaklama maddesi içeren banyolara derilerin konulması ile oluşan yavaş ve uzun bir işlemdir. Bu sebeple bitkisel tabaklanmış derilerin imal edilmesi yaklaşık iki yıl boyunca sürmektedir. Fakat dayanıklı, sağlam ve yumuşak bir deri üretildiği için değerli bir metottur (Guldbeck, 1969). Derinin korunması söz konusu olduğunda, tanen için bitkisel malzemenin kaynağı özellikle önem teşkil etmektedir. Söz konusu eşyaların genel ömrü, derinin işlenmesinde kullanılan tanen ile alakalıdır. Aynı şekilde, deriye ömür biçilmesinin özellikleri de kullanılan malzemelerin niteliğine bağlı olarak ciddi bir şekilde değişmektedir (Thomson, 1991).

Geleneksel yöntemlerle uygulanan bitkisel tabaklama yöntemi ile deri üretiminin daha önce de belirtildiği şekilde zahmetli, uzun süren ve meşakkatli bir işittir. Eski zamanlarda kas kuvvetine dayalı üretim, zamanla beraber teknolojinin gelişmesiyle birlikte, üretim aşamasında motor gücünden aktif olarak yararlanılmasıyla daha az yorucu hale gelmiştir. Geleneksel yöntemlerle derinin işlenip istenildiği şekle dönüşmesi için yapılması gerekli işlemler üç başlıkta toplanmaktadır. *“Birincisi deriyi tabaklamaya hazırlayan “kireçlik” işlemleri, ikincisi eskiden kuyular, tekneler ve kazanlarda yapılan günümüzde ise dolapta yapılan “tabaklama” işlemi, üçüncüsü “perdahhane” işlemidir ki bu işlemler sayesinde deri, istenilen şekle getirilmektedir”* (Tekin, 1992).

8.4. TEMİZLİK, KİREÇLİK GİDERME İŞLEMİ

Tabaklamanın öncesinde, çürüme işleminin önüne geçmek ve tabaklama ürünlerinin deriye daha kolay etki sağlaması için yapılan ilk işlemlere ön hazırlık işlemleri denilmektedir. Islatma ve yumuşatma işlemi; deriyi tabaklamaya hazırlamak için gerekli ıslatma, işlem ve yumuşatmadır. Islatma genel olarak derilerin yumuşaması için doğrudan havuzlardaki su içine konularak yapılmaktadır (İnancı, sözlü görüşme 2023). Bu sebeple eskiden tabakhaneler dere ve çay kenarına inşa edilmektedir (Bknz. Şekil 2).

Şekil 2. Dere Kenarına İnşa Edilen Tabakhane.

Kaynak: <https://www.amasra.com.tr/eski-tabakhane-safranbolu.html>

Dere ve çay kenarlarında bu deriler istenen seviyeye gelinceye kadar ıslatılıp temizlenmektedir. Bir diğer metot oluşturulan kuyularda yapılan yumuşatma işlemidir. Günümüzde kösele üretiminde bazı tabakhanelerde eski usuldeki yöntem ve teknikler halen kullanılmaktadır. Yapılan su dolu havuz veya kuyularda deriler yatırılarak yumuşayana kadar bekletirler (İnancı, sözlü görüşme 2023).

Ön ıslatma işlemi ham derinin yüzeyinde olan pislikler, kan, derinin kokmaması ve korunması için kullanılmış olan tuz, kül, arsenik gibi maddeler derinin yüzeyinden arındırılmaktadır. Özellikle ıslatma sırasında yumuşaması sağlanmak istenen ham derinin hayvanın üstünden alındığı sırada kaybettiği su miktarını yeniden sağlamaktadır. Deri bundan dolayı ilk önceki halini almaktadır. Derinin asıl hacmi olan %65 su oranının kazandırılması, konservasyon işlemi sonucunda yapışan kolajen lif yapılarının açılması, yumuşaması sonucunda şişkinliğin sağlanabilmesi, deri esnekliğinin sağlanmasıdır. Bu amaçlarla yapılan yumuşatma işlemi ham deriyi bir sonraki debagat işlemine hazır hale getirmektedir (Sabuncu, sözlü görüşme 2023). Bu yapılan işlemler tekne, kuyu veya havuzlarda yapılmaktadır (Bknz. Şekil 3).

Ön etleme işlemi kullanılacak olan derinin durumuna ve işlemi yapan kişinin isteğine bağlı yapılmaktadır. Deriler fazla kirli, etli ve yağlı ise ucu kör bıçakla kazınmaktadır. Deride kullanılan bıçaklar farklı iki çeşittir; birisi küt “*küt demir*”, diğeri ise keskin “*keskin demir*” şeklinde isimlendirilmektedir. Deri kavaleta tahtası üzerine, et yüzeyi dışarıda olacak bir biçimde serilmektedir. İki kabzalı ve iki ağızlı kavaleta bıçağının iç bükey kısmı ile et tabakası kazınmaktadır. Kazınılamayacak kalınlıkta fazla yağlar bıçağın dış bükey, keskin olan kısmından yararlanılarak kesilmektedir (Sabuncu, sözlü görüşme 2023), (Bknz. Şekil 3-4-5).

Şekil 3. Tekne, Kuyu Veya Havuzlarda Yapılan İşlemler.

Kaynak: <https://www.eskiturkiye.net/1945/gaziantep-tabakhane-1950>

Şekil 4. Tekne, Kuyu Veya Havuzlarda Yapılan İşlemler.

Kaynak: <https://www.researchgate.net/profile/Nazan-Comlekcioglu/publication>

Şekil 5. Deri Bıçağı İle Etlerin Sıyrılması.

Kaynak: Büyükyazıcı ve Çınar, 2017.

8.5. KILLARIN BİTKİSEL VE İLKEL YÖNTEMLERLE GİDERİLMESİ (KİREÇLİK) İŞLEMİ

Özellikle kıl giderme aşamasında, zırnık ve kireç (sodyum sülfür) karıştırılıp, fırça ile badana yapılacak şekilde derinin dış yüzeyine iyice sürülmektedir. Derilerin orta kısmından ikiye katlanmak suretiyle üst üste 15-20 adet belirli bir sıra halinde istiflenmektedir. İstenilen elastik seviyeye gelmesi için yirmi dört saat bekletilmektedir. Bu süre içerisinde deriler şişer ve gözenekler iyice açılarak kıllar düşmektedir (Benzet, sözlü görüşme 2023). Kireçlik işleme yöntemi; kuyularda, dolaplarda ve havuzlarda da yapılmaktadır. Eritilen kireç, teknelerde bulamaç haline getirilmektedir. Özellikle kirecin sönmesi ve sıcaklığının geçmesi için bekletilmektedir. Bir sonraki işlemde, teknelerdeki kireç ve deriler, kuyulara, havuzlara atılmaktadır (Bknz. Şekil 6). Uzun bir süre kireç kuyusunda bekletilen derinin, beşere kısmı giderilecek noktaya geldiği zaman, deri kıllarından tamamen temizlenmekte ve bu işleme “ar yapmak” denilmektedir (Tekin, 1992).

Şekil 6. Hazırlan Kireçlerin, Kireç Havuzlarında Karıştırılması.

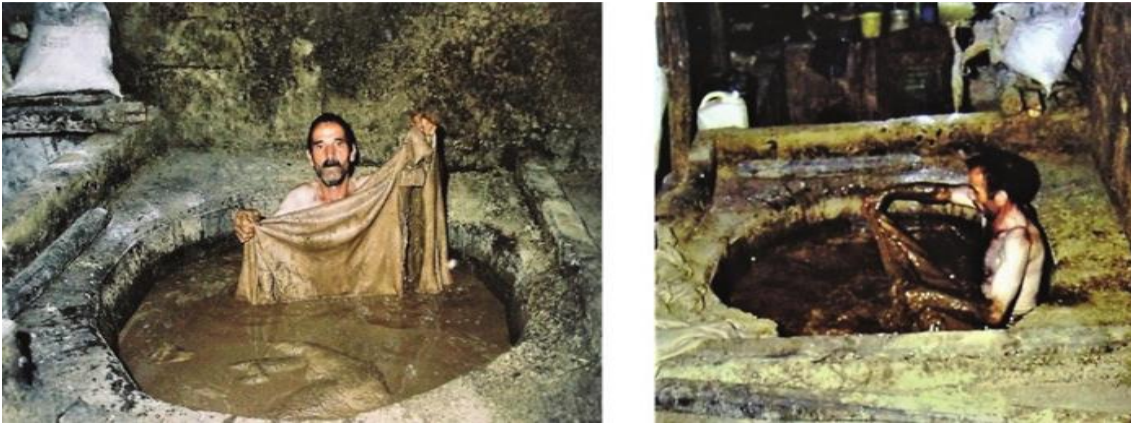
Kaynak: Çınar, 2017.

Etlerin sıyırılma işleminden sonra derinin sırta bulunan çizgisi ortaya gelecek şekilde ilk olarak boyun kısmı ikinci olarak kuyruk kısmı geçirilerek, ters tarfta kalan etler ilk önce alınır ve sıyırma işlemi bu şekilde tamamlanmaktadır. Bu işlemin yapılması zordur ancak derinin özüne bu şekilde erişilmektedir. Genellikle deriyi zaman içinde yıpratana içerisinde kalan kıl kökleridir. Önceki zamanlarda üretilen derilerin sağlam olmasının nedenlerinden birinin bu işlemin yapıldığı belirtilmektedir (Tekin, 1992).

8.6. KİREÇ GİDERME VE SAMA İŞLEMİ

Kireç giderme işlemi, kireçleme esnasında tola içerisinde kalan kirecin deriden arındırılması amacıyla yapılır. Deri ile kimyevi şekilde etkileşimi olan %4 seviyesindeki kirecin kimyevi ürünler yardımıyla deriden arındırılması işlemidir. Sama işlemiyse kılların kökünde olan yağların enzimlerle eritilerek kıl kökünün çıkarılması, gözeneklerin iyice açılması işleme yöntemidir (Tekin, 1992). Deriler kireç havuzlarından çıkarılmasıyla beraber, içlerinde bulunan kireci, derinin sertliğini ve şişkinliğini almak için hayvansal ve bitkisel artıklardan üretilen sıvılar kullanılmaktadır. Bu sıvılar uygulanan deriler (Bknz. Şekil 7) yumuşak ve esnek hale getirilene kadar havuzlarda bekletilmektedir. Hazırlanmış olan sama sıvısı kıl kökünde bulunan yağların erimesini ve gözeneklerin açığa çıkmasına neden olmaktadır. Bitkisel olarak işlenen samalar; saman, incir, un, kepek gibi ürünlerden sağlanmaktadır (Tekin, 1992). Hayvansal samalar ördek, köpek, tavuk, güvercin, köpek gibi hayvanların dışkılarından hazırlanmaktadır. Güvercinlerin gübreleri sahtiyan ve meşin olarak üretilen derilerde kullanılmaktadır. Köpek dışkısının etkin maddesi diğerlerinden çok olup, derinin elyafını yapıştıran tutkal denilen maddeyi eriterek derinin gevşemesini sağlamakta aynı zamanda kireci de tamamen temizlemektedir. Dericilik sanatında kullanılmış olan daha önceki bir deyişte; sama işleminin kontrolü için *“deriler yüzükten geçebilecek yumuşaklığa gelmelidir”* denilmektedir. Sama işlemi sonrasında yıkanan deriler kütüklere alınır ve uç kısmı keskin olmayan bir bıçak yardımıyla *“yüzüne vurma”* işlemi yapılmaktadır. Gaye deride olan kıl köklerinin deriye zarar vermeden çıkmasını sağlamaktır. Sonra ise deriler yağ giderici madde ile yıkanıp temizlenmektedir (Tekin, 1992).

Şekil 7. Hazırlanan Sama İle Çukur İçinde Derilerin Basılması, Kahramanmaraş.

Kaynak: Dağtaş, 2007.

9. KİMYASAL YÖNTEMLER KULLANILARAK DERİNİN İŞLENME YÖNTEMLERİ

9.1. HAYVAN HAM DERİLERİNİN KİMYASAL YAPISI

Bir hayvansal ham derinin barındırdığı maddeler: madensel maddeler, su, yağ maddeleri, az miktarda pigmentlerden ve protein maddeleri, karbonhidrat ve diğer bazı maddelerden meydana gelmektedir. Bu maddelerin ham derideki miktarı derinin hayvanın, yaşayışına, cinsine göre farklılık göstermektedir. Bununla birlikte hayvanın sağlığında ve kesiminden sonra deri imalatında rol oynayan maddeler protein komponentleridir (Öncü, 1968).

9.2. SUYUN HAM DERİYE ETKİSİ

Ham deride olan su oranı, elde edilen hayvanın tür, cins ve yaşına bağlı olmakla birlikte normalde %60 ile %70 oranında değişiklik göstermektedir. Genel olarak genç hayvanın ham derisindeki su oranı yaşlı hayvanlara göre fazladır. Ham derilerde yağ oranı arttıkça kapsadığı su oranı azalmaktadır. Yağ oranı çok olan ham derilerde su oranı en az seviyeye düşmektedir (Öncü, 1951). Ham derinin her bir tabakasının kapsadığı su miktarı: Asıl deri tabakasında su miktarı en fazla olup sırça ve leş kısmına doğru gittikçe azalmaktadır. Epidermis en az miktarda suya sahiptir. Bu tabakada boynuzlaşma derecesi arttıkça su miktarı düşmektedir. Coriumda bulunan suyun büyük bir bölümü lif dokularının aralarındaki boşluklarda salma halde bulunmamaktadır. Tabiatıyla diğer bir bölümü suda da kimyasal olarak bünyeye bağlanmış haldedir. Bu nedenle ham deri mevcut su “şişirme suyu” ve “bünye suyu” diye iki bölümde incelenmektedir. Şişirme suyu ham derilerinin kurutulma ve yumuşatılmalarında alınıp verilebilen su demektir. Sütrüktür suyu ise, ham derinin havada kurutulması halinde bile bünyede kalan ve ham derinin bünyesinden ancak geri dönmez bir şekilde yapılacak değişikliklerde yok edilmesi mümkün olan su demektir (Öncü, 1951).

9.3. MADENSEL MADDELERİN HAM DERİYE ETKİSİ

Mamul derilerin madensel maddeler yönünden barındırdıkları maddeler içinden en fazla miktarda bulunanlardan başta olanlar kalsiyum, alüminyum, magnezyum ve kallavi bileşikleridir. Bunlar genellikle kuru madde %1 den azdırlar. Kısmi olarak yüzde %2 seviyesine yükselmektedirler (Öncü, 1968).

9.4. YAĞLARIN HAM DERİYE ETKİSİ

Ham derilerde olan yağ maddelerin oranı, elde edilen hayvanın ırkına bağlı bir şekilde önemli farklılıklar göstermektedir. Farklı hayvan türlerinin mamul derilerdeki yağ oranı kuru maddelerde yaklaşık takriben %1-2'den çok olmamaktadır. İstisnai olarak sığır mamul derilerde %5, keçi mamul derilerde %16, köpek, domuz ve fazla yağ maddelerini kapsayan koyun ham derilerinde ise %30' seviyesine yükselmektedir. Hatta bu yağ maddesinin bazı ham derilerde %50' seviyesine kadar çıkabileceği kaynaklarda belirtilmektedir (Öncü, 1968).

9.5. PROTEİNLERİN HAM DERİYE ETKİSİ

Henüz proteinin konstitüsü tamamen açıklanmış olmasa da bu alandaki bilgilerde büyük ilerlemeler olmuştur. Bugün için bu yüksek moleküllü maddelerin yapısı hakkında bilgi bulunmaktadır. Bilindiği üzere bütün proteinlerin yapısının temel taşlarını "aminoasitler" teşkil etmektedir. Ham deri su, proteinli maddeler, yağlar ve madensel maddelerden meydana gelmektedir. Ham derinin elementar analizi sonucunda saptanan ortalama miktarları şunlardır: Karbon %50, oksijen %25, hidrojen %7, azot yüzde 17,8 bunlardan başka da az miktarda madensel maddeler bulunmaktadır (Öncü, 1968). Ham derilerin kendine has yapısı üzerinde özellikle protein maddelerinin yüksek etkisi bulunmaktadır. Proteinli maddeler çok yüksek molekül ağırlığına sahip maddelerdir. Bunlar kolodial yapıda oluşurlar ve bütün bitkisel ve hayvansal hücrelerin önemli bölümlerini meydana getirirler. Örneğin ham deri de iki önemli protein meydana getirirler ki, bunlar kollagen ve keratindir. Epidermis tamamen keratinden meydana gelmektedir. Tabiatıyla kıllar, boynuz ve tırnaklarda aynı proteinden oluşmaktadır. Keratin özellikle en fazla mukavemete sahip olan bir protein maddesidir. Bu; suda, alkolde, eterde çözülmemektedir. Ancak kuvvetli alkali ve asit çözeltilerinde ve özellikle sülfid çözeltisinde parçalanarak çözülmemektedir (Öncü, 1949).

Ham deri asıl deri tabakasının bir lif dokusundan meydana gelmektedir. Bunun %98' lik kısmı kollajenden ibarettir. Kollagen denince, belli bir bileşimde ve homojen kimyasal bir madde anlaşılmalıdır. Bu terim aynı türden birçok protein maddeleri içinde kullanılmaktadır. kollagen maddesi tam işlenmemiş derinin sepilene olayından sonra deri halini alan kısmıdır. Kollagen %70 sıcak suda yavaş yavaş erimeye başlayarak jelatin haline gelmektedir. Soğuk suda, seyreltik, alkali, asit ve tuz çözeltilerinde kollagen çözünme eseri göstermeden şişmektedir. Kollagen ve dolayısıyla corium denilen

asıl deri yüzeyinin, bileşimlerinde hiçbir değişiklik olayına maruz kalmadan gösterdiği şişme niteliği, dericilik tekniği bakımından önem taşımaktadır (Öncü, 1961).

Şişme veya kabarma olayı ham derinin bünyesine aldığı sıvının hacim ve ağırlık bakımından meydana getirdiği bir fazlalıktır. Şayet jelatin su içinde bir kabarma (şişme) gösterirse bunun sebebi jelatinin molekül bünyesine su almasından kaynaklanmaktadır. Ham derinin şişmesinde ise, aynı zamanda bir kap ile su alma olayının da rolü vardır. Bu şekilde kapılar olarak alınan su miktarı santrifugal yoldan ham deriden tekrar ayrıştırılmaktadır (Öncü, 1951).

Ham derinin kabarma derecesi çeşitli faktörlere bağlıdır. Bu her şeyden önce sıvının temperaturü, aynı zamanda asit alkali ve tuzların konsantrasyonu ile yakından ilgilidir. Saf suda şişme, suyun temperaturü ne kadar yüksek olursa o kadar fazla olmaktadır (Öncü, 1968). Burada aynı zamanda ham derinin kabarma derecesini, gerginlik, sıklık, dolgunluk vasıfları ile karıştırmamak gerekir. Soğuk su ham deriyi sıkı, gergin ve dolgun yapmakta, buna karşılık sıcak suda ham deri gevşemektedir. Bu nedenlerden dolayı deri imalatının ilk aşamasında, yani temizlik atölyesinde yapılacak bazı işlemlerde ham derinin kabarma kabiliyeti ve buna bağlı olarak kabarma derecesi üzerine etkili olmanın mümkün olduğu bilinmektedir. Kuvvetli bir kireçleme veya samalama işlemi ile böylece kabarma kabiliyeti azalmaktadır (Öncü, 1949).

Ham derinin asit çözeltilerinde kabarma derecesi temperatüreden asidin türüne ve konsantrasyonuna da bağlıdır. Bu anlamda kabarma derecesi çözeltide bulunan tuzlarla da ilgilidir. Ham derinin asitlerin etkisiyle kabarma olayı karışık bir fiziksel olaydır. Birçok araştırmacılar asitlerin bünyeye alınması ve aynı zamanda ham derinin kabarması olayının mekanizmasını açıklayacak teorileri bulmaya gayret göstermişlerdir (Seyhan, 1946).

Asit kabarması, kollagen tarafından asitlerin bünyeye alınması ile başlamaktadır. Bu şişirici etki her bir asit türüne göre değişmektedir. Özellikle bu hususta madensel asitler organik asitleri birbirinden tamamen farklı etkilere sahiptir. Genellikle zayıf ve kuvvetli asitler için şu gerçek mevcuttur; kabarmasının en üst derecede gerçekleşmesi, ancak asidin en üst derecede bünyeye alınmasına bağlıdır. Çözeltinin asit konsantrasyonu daha fazla devam ettikçe ham derinin kabarması tekrar, düşmeye başlamasına rağmen asidin bünyeye alınmasında bir değişiklik meydana gelmemektedir (Öncü, 1938). Kuvvetli madensel kükürt, tuz, nitrik asitleri ile nispeten çok aşağı konsantrasyonlarda

bile en üst derece kabarma elde edilir. Bu nedenle organik asitlerin madensel asitlere nazaran mutlak kabartma değeri daha büyüktür (Yazıcıoğlu, 1945).

En kuvvetli kabarma etkisine sahip olan karınca asididir. Daha sonra sirke asidi gelmektedir. Tuz ve nitrik asitlerle karınca asidinin en üst derecesinin değeri elde etmeye imkân yoktur. Kükürt asidi kabarma etkisi bakımından tuz asidinden sonra gelmektedir. Ham derinin deri imali bakımından en önemli vasıfım; ham derinin asıl deri tabakasını meydana getiren liflerin bitkisel ve madensel safi maddeleri ile kimyasal-fiziksel tabiatta belli bileşikler vücuda getirmeleri kabiliyetidir. Bu meyanda, ham deri halinde iken kolayca parçalanabilen lifler, bu defa dayanıklı deri bağları haline çevrilirler. Bu hadiseye sepileme olayı denmektedir (Duran, 1935).

İKİNCİ BÖLÜM

GELENEKSEL DERİ SANATINDA KULLANILAN ARAÇLAR, GEREÇLER, DERİ ÇEŞİTLERİ VE YÜZEY SÜSLEME TEKNİKLERİ

1. DERİ ÜRÜNLERİ YAPIMINDA KULLANILAN ARAÇLAR VE GEREÇLER

Dericilik faaliyetlerinde kullanılan araç ve gereçler işlevlerine göre dört gruba ayrılmaktadır. Belirtilen bu gruplar oyma ve delme, kesim ve tıraşlama, birleştirme ve diğer araçlardan oluşmaktadır (Mete, 2008). Geleneksel yöntemlerde kullanılan kesim, tıraşlama malzemeleri içinde kesim bıçağı ile kesim bıçağı maşası (Pelteko) bulunmaktadır (Bkzn. Şekil 8). Derilerin kesimlerinde ve kösele üzerinde bulunan derileri açık şekle dönüştürmek, kanal açmak için kullanılmaktadır (Özdemir ve Kayabaşı, 2007).

Şekil 8. Peltako Kesim Bıçağı.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Pelteko kesim bıçağı: Maşa bölümü ve ortada değişebilen keskin bıçağı olmak üzere iki birleşimden oluşmaktadır. Noktalama işaretlerinde ve kanal açmak için kullanılmaktadır.

Şekil 9. Deri Makası.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Kullanım amacına göre farklı türleri bulunan makas, kot, kumaş, deri, kâğıt, bez gibi materyalleri kesmek ve şekil vermekte kullanılır. Bir mil üzerinde tutturulmuş, hareket etme kabiliyete sahip bıçaktır (Doğan, 1982).

Kırkyama makası değişik bir kesim bıçağıdır. Arkaya doğru hareket eden bir sistemi bulunmaktadır (Bknz. Şekil 9).

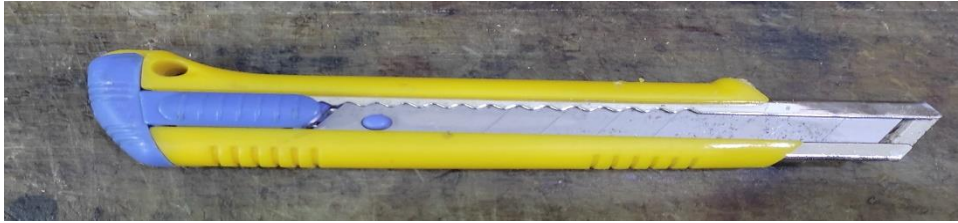
Şekil 10. Kırk Yama Makası.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

“Maket bıçağı” her alanda ve farklı niteliklerde kullanılan bir gereçtir (Bknz. Şekil 10). Özellikle Geleneksel metotlarda yapılan deri kesimlerinde, derinin düzgün kesilmesi için kullanılan önemli araçlardan biridir.

Şekil 11. Maket Bıçağı.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Deri, kâğıt, gibi materyalleri kesmek için kullanılan maket bıçağı çeşitli nitelikleri içerisinde bulundurmaktadır. Kesim ucu körleştiğinde uç bölümü kırılıp kullanılmaya devam edilebilen bir materyaldir (Özdemir ve Kayabaşı 2007). (Bknz. Şekil. 11).

Şekil 12. Kunduracı Kesim Bıçağı.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2017.

Tıraşlama araçlarından biri de “Kunduracı deri kesim bıçağı” dır (Bknz. Şekil 12). Genelde kunduracıların kullandığı bıçağı olarak bilinmektedir (Püsküllüoğlu, 2010). İnce, uzun ve uç kısmı sivri, yatay bir bıçak türü olan falçata, kesim işlemlerinde ve deri tabakalarının taşlıklarının alma işlemlerinde tercih edilmektedir.

Diğer araç-gereç grubu delme, işaretleme ve oyma aracıdır. Bu grup dahilinde olan materyallerden biri ise “Bız”dır (Bknz. Şekil 13).

Şekil 13. Bız Takımı.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Kare ya da üçgen kesitli, saplı, sivri uçlu ve deri üzerinde delik açmak, kanal açmak, iz bırakmak için kullanılmaktadır (Sözen ve Tanyeli, 2010).

Diğer bir araç ise “Çarklı zımba”dır (Bknz. Şekil 14). Farklı boyutlarda delik açmak için tercih edilmektedir. Çarklı zımba deri ve benzeri ürünlerde kenar delme, birleştirme işlemlerinde tercih edilmektedir.

Şekil 14. Çarklı Zımba.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Şekil 15. Linol.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

“Linol bıçağı” çelik döküm uçlar ve gürgen tahta ağacı sapından oluşmaktadır (Bknz. Şekil 15). Linol bıçağı, genelde derilerin yüzey süslemelerinde kullanılmaktadır. Kanal açma tekniğiyle desene şekil vermekte ve desenin çizgisel bölgelerinde kalın hatlar oluşturmakta kullanılmaktadır. Desenin özelliğine ve kazıma yapılacak alana bağlı çeşitli uçlara sahip bir bıçaktır (Özdemir, 2004).

Şekil 16. Klife.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2016.

Diğer oyma aracı ise, 360 derece dönme kabiliyetine sahip klife deri oyma aracıdır (Bknz. Şekil. 16). Oyma aletlerinden biri olan ve 360 derece dönebilen (klife) deri oyma bıçağı, genelde sivri kısmı kanal açmakta, diğer üst kısmı ise kanal genişliğini vermekte, delgi zımbalar farklı boyutlara sahiptir.

Deri, kâğıt, kumaş gibi yumuşak dokulara sahip ürünleri vurarak delmede kullanılmaktadır. (Bknz. Şekil. 17).

Şekil 17. Delgi Zımba.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Şekil 18. Çatal Zımba.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Yuvarlak uçlu zımbalar farklı milimetrik boyutlara sahiptir. Yapılacak olan ürün ya da alanın kullanımına bağlı olarak delikler açmak için kullanılmaktadır (Bknz. Şekik. 18).

Şekil 19. Tulumba Pres.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Kalın kâğıt, deri, kösele, ayakkabı, çanta maden gibi materyallere delim açmaya yarayan el aracıdır (Bknz. Şekil 19) (Püsküllüoğlu, 2010).

“Deri dikiş iğnesi” dikiş dikmek için kullanılmaktadır (Bknz. Şekil 20). Dikiş iğnesi farklı ve kavisli uçlara sahiptir (Anonim, 2019).

Şekil 20. Deri Dikiş İğnesi.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2021.

Deri işlerinde kullanılan yardımcı araçlardan biri de “Saraç dikiş mengenesi”dir (Bknz. Şekil. 21). İki deri parçasını birleştirmede ve böylece rahat bir şekilde dikiş dikmek için kullanılmaktadır (Doğan, 1982).

Şekil 21. Saraç Dikiş Mengenesi.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Deri birleştirme araç-gereçlerinden biri de “Basabas”tır (Bknz. Şekil. 22). Fermuar ve klips tutturulmasında kullanılan bir araçtır (Özdemir, 2004). Klipsin uç bölümünün açılmasında ise “Fermuar açacağı” kullanılmaktadır (Bknz. Şekil 23) (Özdemir ve Kayabaşı, 2007).

Şekil 22. Basabas.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Şekil 23. Fermuar Açacağı.

Kaynak: <https://www.pazarama.com/ally-85-parca-fermuar-basligi-yedek-parca-onarim-tamir-seti-canta-cadir-pantolon-fermuar-ucu-p-195212071013>

Deri birleştirme araç-gereçlerinden biri de “Deri dikiş makinesidir (Bknz. Şekil. 24).

Şekil 24. Eski Deri Dikiş Makinesi.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Deri dikiş makinaları insan kuvveti (manuel) veya elektrik yardımıyla çalışan, dikiş dikme ve birleştirme işlerinde tercih edilmektedir (Anonim, 2019). Deri dikiş makinesi, yüzey süslemelerinde, (aplike) kenar birleştirme ve astarlamada kullanılan genel bir araçtır. Sanayiye yönelik deri işlerinde farklı ve fonksiyonel modelleri bulunmaktadır.

“Freze makinesi”, frezeleme işlerinde genelde profesyonel fabrikalar da kullanılan takım tezgâhıdır (Bknz. Şekil. 25) (Püsküllüoğlu, 2010). Derinin kenar düzgünlüğünü, sağlamak için kenar alma işlemlerinde kullanılmaktadır.

Şekil 25. Freze Makinesi.

Kaynak: <https://dolganmakina.com/urun-kategori/freze-grubu/>

Deri birleştirme araç-gereçlerinden biri de “Amblem basma makinesidir” (Bknz. Şekil 26). Deri yüzeylerinin üzerine, çeşitli metallere üretilmiş kalıp motiflerinin basımında ve yapımında kullanılmaktadır (Özdemir ve Kayabaşı, 2007).

Şekil 26. Basma Makinesi.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

“Çekiç” bir ağız küt, diğer ağız yassıca, ahşap saplı, çakıcı ve döğücü manuel bir el aracıdır (Bknz. Şekil 27) (Doğan, 1982).

Şekil 27. Demir Çekiç.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

“Cetvel” doğru çizgilerin ve alanların çizilmesinde, dereceli, derecesiz, ahşap, plastik veya metalden üretilmiş yardımcı manuel bir araçtır (Bknz. Şekil 28) (Anonim, 2019).

Şekil 28. Cetvel.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

Deri işlerinde kullanılan ve manuel olarak bıçakların ağzını açmada ege kullanılmaktadır (Bknz. Şekil 29). Saplı, ensiz, kısa ve uzun, üzeri çok ince pürüzlü, sert çelikten yapılmış bir araçtır (Püsküllüoğlu, 2010). Eğeler genel olarak çok amaçlı işlerde kullanılmakla beraber, deri kenarlarında oluşan çapakları ve fazlalıkları alma işlemlerinde de kullanılmaktadır.

Şekil 29. Ege.

Kaynak: <https://www.akakce.com/ege-ege-seti/en-ucuz-ceta-form-j72-0851a-5-parca-ege-takimi-fiyati,1522525938.html>

Fırça: Toz almada, boyamada, parlatma veya herhangi bir zemine bir şeyi sürmekte kullanılmaktadır. Kıl veya benzeri materyallerin bir sapa tutturulmasıyla elde edilen alete “Fırça” denilmektedir (Bknz. Şekil 30) (Doğan, 1982).

Şekil 30. Çok Amaçlı Fırça.

Kaynak: <https://www.sanatmarketim.com/urun/vincent-cok-amacli-firca-seti-seri-2>

Dericilikte kullanılan el aletlerinden biri de “Kargaburun’dur” (Bknz. Şekil 31). Tel bükmede kullanılan ve uçları sivri koni biçimde olan metalden bir kıskaç türüdür (Anonim, 2019). Sivri ucu sayesinde deri işlerinde nokta koymaya, delim yerlerini genişletmeye ve halkaları tutturmak için kullanılmaktadır.

Şekil 31. Mini Kargaburnu.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

“Pergel”; çember, yay çizme, ölçmede kullanılan çizim ve ölçü aracıdır (Bknz. Şekil 32). Açılır kapanır iki metal çubuktan oluşmaktadır (Doğan, 1982). Deri işlerinde kullanılan pergel deri yön belirlemede, nokta koymada ve çizimde de kullanılmaktadır.

Şekil 32. Pergel.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2015.

Deri yüzeyi süslemelerinde “Çelik kalem” (şekil verici) kullanılmaktadır (Bknz. Şekil 33). Çelik kalem, uç kısmında farklı kabartma desenlere sahip metal bir çubuktan oluşmaktadır (Bayrak, 2011).

Şekil 33. Çelik Kalem Seti.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024 .

“Açık ve kapalı rivetler”, genellikle beyaz, sarı, metal, bakır oksit ve nikel renklerde olabilen, parçaları birleştirme işlemi için açılan deliklere geçirilen metal perçinlerdir (Bknz. Şekil 34) (Akalin, Yılgör ve Seyhan, 1993). Özellikle deri ürünleri birleştirme, kesişim noktalarında kenarları tutturmak için kullanılır.

Şekil 34. Rivet.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Deri işlerinde kullanılmak üzere “Çeşitli iplikler” de mevcuttur (Bknz. Şekil 35). İplikler; pamuk, keten, yün gibi bükülme kabiliyetine sahip liflerden elde edilmektedir. Dikiş tekniği ile birleştirme ve süslemede kullanılmaktadır (Doğan, 1982). Birleştirme işlemlerinde genellikle mumlu yapıdaki iplikler kullanılmaktadır. Bu yapıdaki iplerin tercih edilmesinin nedenlerinden biri de sağlamlık ve yapışkanlık derecesinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Şekil 35. Mumlu İplikler.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Sırım; Deri ürünlerinde ip yerine kullanılmak üzere kesilmiş, sicim kalığında, ince, uzun ve elastik bir yapıya sahip deri parçasıdır (Bknz. Şekil 36) (Püsküllüoğlu, 2010). Genellikle kenar birleştirmede ve yüzey süslemelerinde kullanılmaktadır.

Şekil 36. Sırım İp.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

“Farklı özellikteki deriler” de temel malzemelerde bulunmaktadır. Bunlar süet, glase, rugan, güderi, vaketa, maroken, davul, vaketa, suni ve fantezi derilerden oluşmaktadır. Bu deriler deri giyim ve ev, süslemelerde ve aksesuar yapımında kullanılmaktadırlar (Özdemir ve Kayabaşı 2007).

2. GENEL OLARAK KULLANILAN DERİ ÇEŞİTLERİ VE ÖZELLİKLERİ

2.1. GLASE DERİ

Çok ince ve yumuşak bir deri çeşididir. (Bknz. Şekil 37) Keçi yavrusu (Oğlak) derilerinden temin edilirler. Kuzu derisinden üretilen glaselerde bulunmaktadır. Kuzu derisinden üretilen glaseler dayanıksız ve daha kalın özelliktedirler. “Glaseler, maden tuzları ve yağdan oluşan maddelerle yani karışık sepileme yöntemleri ile sepileyerek elde edilmektedir” (Aker ve Bostancıoğlu, 1970).

Şekil 37. Glase Deri.

Kaynak: <https://www.karalideri.com/deri-cesitleri/>

2.2. SÜET DERİ

Derinin tersinin özel makinalarda fırçalanarak tüylendirilmesi ile elde edilen derilerdir (Bknz. Şekil 38) (Ertuğrul, 2000).

Şekil 38. Süet Deri.

Kaynak: <https://www.lafsozluk.com/2017/10/suet-nedir-ne-demektir.html>

2.3. GÜDERİ

Geyik, ceylan, karaca, keçi ve koyun derilerinin yağla sepilenmeden elde edilmektedir. (Bknz. Şekil 39) “Çok yumuşak ve ince yapıya sahip derilerdir. Temizlik işlerinde giysi ve eldiven yapımında da kullanılmaktadır” (Gökçesu, 2002).

Şekil 39. Güderi Deri.

Kaynak: <https://www.mikrofibermarket.com>

2.4. MAROKEN DERİ

Küçükbaş hayvan derilerinden bilhassa keçi derisinin krom, tanen (sumak) sepisi işleminin elde edilmesi yapılmaktadır (Bknz. Şekil 40) Yüzeyin taneli görünüşü, derinin kendine has özelliğidir. Çıkıntı ve girintiler baskı yöntemiyle yapılmaktadır (Gökçesu, 2002).

Şekil 40. Maroken Deri.

Kaynak: <https://tekstilsayfasi.blogspot.com/2020/11/maroken-nedir-maroken-kumas-deri-ne.html>

2.5. RUGAN DERİ

Rugan deri; Söğüt taneni ile sepileneş deriye kayın katranı eklenerek bezir yağı devamlı yedirilerek elde edilmektedir. Yumuşak yapıda olması ve yüzeyin su tanelerini geçirmemesi önemli özelliklerindendir (Bknz. Şekil 41) (Özdemir, 1995).

Şekil 41. Rugan Deri.

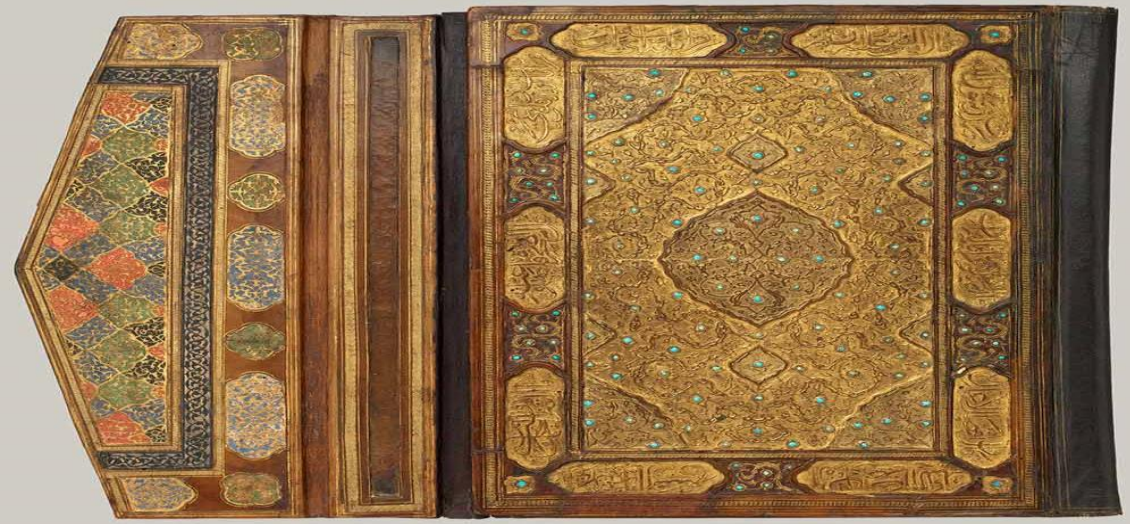

Kaynak: <https://www.kumasci.com/urun/rugan-giyimlik-deri-kumas-kirmizi/7254>

2.6. MEŞİN DERİ

Yumuşak, ince, esnek derilerdendir. Koyun ve keçi derilerinin farklı yöntemlerle sepilmesi yardımıyla elde edilmektedir. Dekoratif ürünlerin yapımında, Ayakkabı astarı ve ciltçilikte kullanılmaktadır (Bknz. Şekil 42) (Gökçesu, 2002).

Şekil 42. Meşin Deri.

Kaynak: <https://www.istanbulsanatevi.com/sanat-terimleri-kavramlar/cilt-sanati-ciltcilik-nedir/>
2.7. KEÇİ DERİSİ (SAHTİYAN)

Ayakkabılık, cüzdanlık ve astarlık, derilerdir (Özdemir ve Kayabaşı, 2007). Mask yapımında ve süs eşyalarında kullanılır. (Bknz. Şekil 43).

Şekil 43. Keçi Derisi (Sahtiyani).

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

2.8. VAKETA DERİ

Vaketa deri; “hafif ve orta ağırlıkta ham sığır derilerinin bitkisel tanenler ve diğer organik debbağların tek başına veya birlikte kullanılarak sepilenmesinden sonra yağlanmak ve sırça tarafı perdahlamak suretiyle elde edilen tabii renkte veya sırçadan boyanmış yumuşak tutumlu derilerdir” (Bknz. Şekil 44) (Gökçesu, 2002).

Şekil 44. Vaketa Deri.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

2.9. DAVUL DERİSİ

Dana, domuz, eşek derileri, yağları ve kılların temizlenmesinin ardından tebeşir tozu ve sünger taşı ile ovulmakta, gerilerek havada kurutulmakta, şeffaf ve sert bir şekle dönüşen deriler müzik aletlerinde ve dekoratif süslemelerde kullanılmaktadır (Bkzn. Şekil 45) (Akalin, Yılgör ve Seyhan, 1993).

Şekil 45. Davul Derisi.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

2.10. NUBUK DERİ

Nubuk deri Yaşı genç sığır derilerinden krom sepilme yöntemi işlenerek elde edilen yumuşak ve ince yapıya sahip derilerdir. Yüzeyi az tıraşlanmıştır (Bknz. Şekil 46) (Gökçesu, 2002).

Şekil 46. Nubuk Deri.

Kaynak: <https://www.derimarket.net/blog/nubuk-deri-nasil-temizlenir>

2.11. FANTEZİ DERİ

Fantezi özellikteki deriler; Yılan, timsah, Antilop, kertenkele, kedi ve köpekbaliğının derilerinden yağlı sepilme ve mobilyacılıkta kullanılmaktadır (Özdemir ve Kayabaşı 2007).

2.12. SUNİ (YAPAY) DERİLER

Dış görünüşü açısından tabii derilere benzemektedir. Su yapısı bakımından mukavemeti yüksek bir üründür. Çanta, Bavul, mobilyacılıkta, cilt gibi ürünlerin imalatında kullanılmaktadır (Bknz. Şekil 47) (Gökçesu, 2002).

Şekil 47. Suni (Yapay) Deri.

Kaynak: <https://stocklot.com.tr/urun/suni-deri/>

3. DERİ YÜZEY SÜSLEMESİNDE KULLANILAN BAŞLICA TEKNİKLER

Islatarak şekil verme

Kabartma tekniği

Baskı tekniği

Boyama tekniği

Linol ile işleme tekniği

Keserek işleme tekniği

Yakma (Dağlama) tekniği

Oyma (kat'ı) tekniği

İşleme tekniği

Dikiş tekniği

Aplikasyon tekniği

Gömme tekniği

3.1. ISLATILARAK ŞEKİL VERME

Vaketa derilerde, ıslatarak şekil verme tekniğinde en önemli kaide derinin esnek yapıya sahip olmasından dolayı şekil vermeye uygun bir yapısının olmasıdır. Islatma işlemine uygun olan deri ıslatılır ve çeşitli, ucu küt el aletleri yardımı ile şekillendirilir. (Bkz. Şekil 48).

Şekil 48. Islatarak Şekil Verme.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2019.

Deri vaketayı ıslatarak şekil verme: İlk önce oluşturulacak olan kompozisyon tasarlanır. Tasarlanan kompozisyon deriye parşömen kâğıdı yöntemiyle deri yüzeyine geçirilir. Deri yüzeyine geçirilen desen yardımcı aletler (su, sünger) desteği ile ıslatılarak şekillendirilir.

3.2. KABARTMA TEKNİĞİ

Deri vaketaya kabartma tekniği ile şekil verme: Kullanılacak olan deri seçilir. Derinin kalınlığına bağlı olarak yapılacak olan desen seçilir (Bknz. Şekil 49).

Şekil 49. Kabartma İle Şekil Verme.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2019.

Tasarlanan desen yüzey zemine parşömen kâğıdı yardımı ile çizilir. Çizilen desen ucu kut bir bız yardımı ile desenin kontur çizgileri belirlenmektedir. Kontur çizgiler belirlendikten sonra craftlar (şekil verme kalemleri) ile çekiçleyerek, kabartılacak kompozisyon ortaya çıkarılmaktadır.

3.3. BASKI TEKNİĞİ

Baskı tekniğinin şekil alabilmesi açısından deri yüzeyin yeteri derecede su yardımıyla yumuşatılması önem teşkil etmektedir. Nemli yüzey üzerine pres, pres makinasıyla klişeye uygulanan güç neticesinde, klişe üzerinde uygulanan desen ayrıntılarının şeffaf bir şekilde yüzeye uygulanması sağlanmaktadır (Bknz. Şekil 50-51).

Şekil 50. Baskı Tekniği İle Şekil Verme.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2018.

Şekil 51. Baskı Tekniği İle Şekil Verme.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2019.

Baskı tekniği birçok farklı yüzeylere uygulanmaktadır. Geleneksel el aletleri yardımıyla tokmak ya da çekiç desteğiyle farklı çelik uçlara el yardımı ile güç uygulayarak desen aktarımı yapılmaktadır.

3.4. BOYAMA TEKNİĞİ

Farklı yöntemlerle (Parşömen kâğıdı, karbon kâğıdı ile geçirme, baskı klişe, çelik craftlarla yapılan baskı) derinin ön yüzeyine geçirilen desen (üzerine yapılacak işleme

bağlı olarak cilanın sürülmesi ile) istenilen renklerde birkaç katman atılarak boyanır (Bkz. Şekil 52).

Şekil 52. Boyama Tekniği İle Şekil Verme.

Kaynak: Esra KÜÇÜK, 2019.

Boyama yapılan yüzeyde desen etrafına belirlenen renk yumuşak bir sünger yardımıyla, yüzey tamamen boyanır. Daha sonra tüm yüzeye cila temiz bir bez yardımıyla temizlenir, bu işlemin sonunda cilalama işlemi de tamamlanmış olmaktadır.

3.5. LİNOL İLE İŞLEME TEKNİĞİ

Linol işleme aleti yardımı ile genel olarak geometrik desenler seçilmektedir. Deriye kompozisyon uygulaması yapılmadan önce cetvel desteği ile linol uygulama (kazıma, kanal açma) yapılmaktadır (Bkz. Şekil 53).

Şekil 53. Linol İşleme Tekniği İle Şekil Verme.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2019.

Tasarımı yapılan desen linol yardımı ile kazıma yapılır. Desen konturları belirlenir ve daha sonra oluşturulan kompozisyon istenilen renk tonlarında boyanır, işlem tamamlanır ve daha sonra tekrar linol ile istenilen boyut kazandırılmaktadır.

3.6. KESEREK İŞLEME TEKNİĞİ

Keseme yardımıyla işleme yönteminde kompozisyon yüzeye karbon kâğıdı desteği ile deri vaketa yüzeyine aktarılır. Uygulanan desenin kontur çizgilerinin daha rahat ve belirgin olması için deri hafif bir şekilde ıslatılıp nemlendirilir. Bir süre bekledikten sonra maket bıçağı (peltako) ile oluşturulan desenin üzerinden kanal açma işlemi, zemine gelmeyecek şekilde uygulanmaktadır. (Bknz. Şekil 54).

Şekil 54. Keserek İşleme Tekniği İle Şekil Verme.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2018.

Desen deriye aktarıldıktan sonra farklı teknikler kullanılarak istenilen şekilde tasarıma devam edilir. Deri vaketa üzeri, istenilen tüm teknikler bir arada kullanılabilir. Bu yapılan tüm işlemler deseni zenginleştirmektedir.

3.7. YAKMA (DAĞLAMA) TEKNİĞİ

Yakma tekniğinin uygulanacağı yüzey pürüzsüz bir hale getirilir. Kompozisyon oluşturulur. Daha sonra elektrikli yakma makinesi ile ısı derecesi deriye zarar vermeyecek şekilde ayarları yapılarak kompozisyonun kontur çizgileri yakma işlemi ile boyutlandırılmaktadır (Bkz. Şekil 55).

Şekil 55. Yakma (Dağlama) İşleme Tekniği İle Şekil Verme.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2017.

Yakma işlemi elektrikli makinelerle yapılabildiği gibi, farklı ısılara sahip aletlerle de yapılmaktadır. Pres makinaları ve klişeler ayarlanarak desen istenilen şekilde sıcak baskı ile basılmaktadır.

3.8. OYMA (KAT'I) TEKNİĞİ

Oyma tekniği için birinci aşama oluşturulan kompozisyonun pürüzsüz deri vaketa yüzeyine geçirilmesidir. Desenin geçirilme yöntemi karbon kâğıdı desteğiyle ya da elle çizilerek uygulanır (Bkz. Şekil 56). Eşit boyutlarda kesilen parçalar delim yerleri açılarak boyanır. Boyanan parçalar daha sonra bir araya getirilerek birleştirilir. Üzerine istenilen desen uygulanır.

Şekil 56. Oyma (Katı) Tekniği İle Şekil Verme.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2016.

3.9. İŞLEME TEKNİĞİ

İşleme tekniği deri yüzeyine çeşitli yapıdaki ipliklerle, deri sıırım kullanma yardımıyla yapılmaktadır. Kullanılacak desene uygun ip seçilerek elde ya da makinede doğrudan deriye işleme yapılmaktadır. İşleme tekniğinin uygulanacağı yüzeye belirlenen desen yapıştırılır. Yüzeye aktarılan kompozisyon biz desteği ile veya farklı yöntemlerle deri yüzeyine uygulanır (Bkz. Şekil 57).

Şekil 57. İşleme Tekniği İle Şekil Verme.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2016.

3.10. DİKİŞ TEKNİĞİ

Dikiş tekniği uygulanacak yüzeyin pürüzsüz hale getirildikten sonra yapıştırma ve delme işlemlerine başlanır. Geleneksel yöntemlerle sık kullanılan bir tekniktir. Bu kullanılan teknik özellikle tasarlanan ürüne boyut kazandırmak için yapılmaktadır (Bkz. Şekil 58).

Şekil 58. Dikiş Tekniği İle Şekil Verme.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2016.

Dikiş tekniği ile yapılan tüm ürünler kullanım alanlarına ve niteliğine bağlı olarak dikişleri yapılır. Dış yüzey süsleme yöntemleriyle de uygulanır. Genel olarak geleneksel yöntemlerle dikiş tekniği ürünü birleştirme de kullanılmaktadır.

3.11. APLİKASYON TEKNİĞİ

Aplike tekniği; ağırlıklı olarak derinin, kumaş vb. bir malzemenin yüzeyine ikinci bir ürünün tasarlanıp birleştirilmesi ile uygulanan işlemdir. Bu işlem sonra ikinci olarak malzemenin dikiş iğnesi yardımıyla dikilerek ya da yapıştırılarak farklı malzemeler ile yapılmaktadır. Dikiş tekniği uygulanan aplikasyon yönteminde applike edilecek parçalar delinir ve yüzeye dikilir veya yapıştırılır. Daha önce belirlenip delinen yerlerin üzerinden geçilir ve birleştirilir (Bkz. Şekil 59). Yapılan çalışmada ilk olarak desen tasarlanmıştır. Daha sonra tasarlanan desene oluşturulan keçe, deri zeminine yapıştırılır. Böylece ürün applike edilmiş olmaktadır.

Şekil 59. Aplikasyon Tekniği İle Şekil Verme.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2022.

Eski dönemlerde aplikasyon yöntemiyle yapılmış tekçe ve eyer örtüsü örnekleri ile karşılaşmaktayız (Bknz. Şekil 60).

Şekil 60. Tekçe, (Eyer Örtüsü).

1993, Hunlar dönemine ait keçe yaygı üzerine deri applike tekniği ile yapılmıştır.

3.12. GÖMME TEKNİĞİ

Farklı geometrik şekillerde kesilen ve derinin belirlenen kısımlarına gömmek istenen malzemenin boyutuna bağlı olarak delgeç ile delikler açılır (Bkz. Şekil 61).

Şekil 61. Gömme Tekniği.

Kaynak: <https://bbs.kakaku.com/bbs/K0000281171/SortID=14315078/>

Geometrik şekilde kesilen derinin ve gömmek istenilen malzemenin boyutuna bağlı olarak delikler açılmaktadır. Tasarlanan ürünün yuvarlak parça ıslatılır, (ıslatma işlemi yapılırca dikkat edilmesi gereken en önemli husus ise; derinin ılık su ile ıstıtılmasıdır) iç kısma gömülecek olan ürünün maketin yüzeyine serilerek el kuvveti yardımıyla ağırlık uygulanarak daire haline gelmesi sağlanır. Tabanda kullanılan deri yüzeyini zımpara yardımı ile kabartarak iki derinin sıkı olarak birbirine tutturulması sağlanır. Islatılıp şekil alan ve delme işlemi uygulanan ve kabartılan taslak elde veya makine dikişi yapılarak tutturulur. Zemine leflef sürülerek (isteğe bağlı, önce veya sonra) boyama işlemine hazırlanır ve kullanıma hazır hale getirilir (Bkz. Şekil 62).

Şekil 62. Gömme Tekniği.

Kaynak: <https://www.amazon.co.jp/Nikon>

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1918 YILLINDAN SONRA DERİ SANATININ GELİŞİM SÜRECİ

1. 1918 YILINDAN İTİBAREN DERİNİN YOĞUN OLARAK KULLANILDIĞI ALANLAR VE YERLER

1.1. DERİ ÜRÜNLERİNİN GELİŞME GÖSTERDİĞİ ALANLAR

Deri ürünleri ve deri imalat sanayi, ülkemizin en köklü sanayilerinden biri haline gelmiştir. Deri sanayisinin ilk temellerini oluşturan Anadolu dericiliği geniş bir coğrafya ile etkileşim içerisinde olmuştur. Değişik kültürlerin içerisinde gelişmeler göstermiştir. 16. ve 17. Yüzyıllar içerisinde zirve dönemini yaşayan Türk dericiliği, kalitesi ile uluslararası platformda aranır nitelikte olmuştur. Ülkemize has bir imalatı olan sahtiyan bu dönemde dünya çapında kabul görmüştür (Heyet, 1943).

Türk deri ürünleri imalat sanayi 1980 ve 1990'lı senelerde hızlı bir şekilde büyüme göstermiş, 2000'li yılların içerisinde meydana çıkan rekabet koşullarıyla beraber bu imalat sektöründe dönüşüm evresi içine girerek, ihracatta rekabet gücünü ve imalat altyapısını korumaya yönelmiştir. Ülkemizde deri ve deri ürünleri imalat sanayi faaliyetleri “Deri Organize Sanayi Bölgelerinde” toplanmaktadır. Bilhassa derinin işlenmesi ve tabaklanması yönünde iş yapan kuruluşlar bu sanayi bölgelerinde bulunmaktadır. Deri işleme faaliyetleri yatırım ve uzmanlık (beceri) gerektirmesinden dolayı sektörde rekabet edebilmenin yolu kurumsallığı gerektirmektedir. Derinin işleme, tabakalama faaliyeti gösteren imalatçı kuruluşların sayısında 2005 senesinden bu tarafa önemli oranda gerileme yaşanırken köklü kuruluşlar ekonomik bakımdan faaliyetlerini sürdürmeyi başarmışlardır.

Yoğunluk olarak genelde Deri Organize Sanayi Bölgelerinde işlerini sürdüren sektörün önemli özelliklerinden biri Avrupa standartlarında çevreye duyarlı modelin üretim gerçekleştirmesi ile ortaya çıkmaktadır. Uluslararası pazarda bu husus sektöre bir imaj katmaktadır. Deri İşleme Sanayi İzmir-Menemen, Tuzla-İstanbul, Çorlu, Tekirdağ Bursa, Balıkesir-Gönen, Uşak, Isparta, Bolu-Gerede, Manisa-Kula ve Hatay yörelerinde yoğunlaşmıştır (Heyet, 2015).

Ayakkabı yan sanayi kuruluşlarının yarısının İstanbul'da olup diğer kuruluşlara; Konya, Gaziantep, İzmir, Bursa gibi yerleşim yerlerinde bulunmaktadır. Hazır giyime yönelik çalışan kuruluşlara daha çok İzmir ve İstanbul'dadırlar.

Türkiye'deki deri sektörü 1970'li yıllardan bu yana Türkiye ekonomisine önemli katkıda bulunmuştur. Bilhassa son 15-20 yıl içerisinde deri imalat sektörü hızlı bir şekilde gelişmiş ve yurtiçinde geniş mamul deri kaynakları ile birlikte önemli ölçüde ithal hammadde kaynaklarını da kullanarak yüksek miktarda deri ürünleri ihracatı gerçekleştirmiştir (Heyet, 2015).

1998 senesinde ortaya çıkan Rusya krizinin ardından üretiminin yaklaşık olarak %50'sini bu pazara ihraç eden sektör bir tek bir pazara bağlı olması sebebiyle sektörde önemli oranda bir sarsıntı yaratmıştır. Bahsedilen Rusya krizi sonrasında sektörde faaliyet gösteren kuruluşların bir bölümü kapatmış ve kapanma noktasına gelmiştir. 1990'lı yıllarda ihracatın gelişmesindeki en büyük etken Doğa Avrupa ülkeleri ve Rusya Federasyonuna yapılan ihracatlar da ki artışlar ve bu ülkelerden ülkemize gelen turistlere dönük satışlar etkili olmuştur (Heyet, 2015).

1990'lı yıllarda gerek yurt dışı gerek yurtiçi deri ve deri ürünleri arzlarında fazla seviyede artışlarla, deri sanayisinde önemli derecede yatırımlar yapılmıştır. Sektörün üretimi ciddi manada yükselmiştir. Rusya krizi (1998) nedeniyle küçülmüş olan imalat 2000'li senelerde bu sektörün seçenekleri pazarlara yönelmesi ve yurtiçindeki isteğin güncellenmesinin tesiriyle artış göstermiştir. Fakat 2001 senesinde ülkemizde yaşanan ekonomik krizin neticesinde imalat sektörünün ihracatları yükselmesine rağmen, iç taleplerde daralma yaşanmış ve üretimlerde gerilemeler yaşanmıştır. Yürürlüğe konulan ekonomik programların 2002 senesinin ilk çeyreğinden itibaren olumlu gelişmeler yaşansa da deri imalatı 2003 yılından bu tarafa giderek azalmaktadır. 2008 ile 2009 senelerinde yaşanan küresel bazlı ekonomik krizin sektörde olumsuz etkileri gözlenmiştir. 2010'dan başlayarak sektörün ihracat oranları yeniden yükselişe geçmiş ve 2014 senesini 1.61 milyar dolarlık belgeli ihracat ile tamamlamıştır. Fakat 2015'den itibaren sektörün ihracat seviyeleri bir önceki seneye nispeten %18.6 oranında bir düşüş ile 1.31 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Türk deri sanayisi halen imalat değerleri bakımından ülkemizde sürükleyici sanayi kollarından biri haline gelmiştir. Ülkemizin sahip olduğu rekabet gücü, deneyim ve yüksek üretim kapasitesiyle dünya devleri ile yarışır konumdadır ve ihraç edebilecek düzeye ulaşmıştır. Türk deri sektörü altyapısı, üretimi, teknolojisi ve ihracat yönelik gücüyle pazarlarda belirli bir rekabet gücü bulunmaktadır. Fakat deri sanayisinin ana maliyetini oluşturan ham derinin ülkemizdeki üretimi standartlara uygun olmaması ve kâfi olmaması nedeniyle yarı işlenmiş ve ham deri gereksinimi ithalat yoluyla giderilmektedir. 2015 yılında İstanbul Sanayi Odası

tarafından hazırlanan raporda dericilik hakkındaki inceleme genel bir tanımla başlamaktadır (T.C. Ekonomi Bakanlığı, 2016).

Deri ve deri mamulleri imalat sektörü, ilk olarak etleri için kesilen hayvanlardan sağlanan ham deriler başta olmak üzere tüm hayvan derileri ve kürk imalatı yapılmaktadır. Üretimi gerçekleşen bu derilerden çanta, valiz, sandık, kemer, eldiven, kurşun takımları gibi aksesuarların imalatı ile giyim ürünleri ve deri kürk ile ayakkabıların imalatları yapılmaktadır. Deri ve deri ürünleri imalat sektörü deri işleme ve tabaklama, deri giyim eşyası, ayakkabı ve saraciye ürünleri sektörüne kadar geniş bir üretim yelpazesinde faaliyetlerini göstermektedir. Bu sektör daha çok el işçiliğine dayalı yüksek ustalık isteyen bir sanayi bölümüdür. Deri Sektöründe kaliteli ham madde bulmanın ayrı bir önemi vardır. Deri işleme ve tabakalama sektörü içinde atık malzemelerin yönetiminin de ayrıca önemi bulunmaktadır (Heyet, 2015).

Bu üretim alanı kürklerin işlenmesi ve boyanması hayvan postlarının ıslah edilmesi ve tabaklanması metotlarıyla deriye dönüştürülmüştür. Derinin nihai tüketim maksadıyla değişik ürünler şeklinde üretiminin yapılmasını kapsamaktadır. Bununla beraber diğer materyallerden (deri ikamelerinden ya da taklit derilerden) kauçuk ayakkabı, dokuma kumaştan bavul vb. eşyaların üretimini de kapsar. Derinin yerine kullanılmış malzemelerden üretilen eşyalarda bu bölümün içindedir. Tekstil eşyalarının üretim içinde bulunan kürkten giyim eşyalarıyla ilgili ürünlerin imalatı bölümünün bütününe kapsamaktadır (Sakaoğlu ve Akbayar 2002).

1.2. KAZLI ÇEŞMEDE DERİ GELİŞİMİ

Kazlıçeşme atölyelerinin yıkımı dericiliğin gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir. Yıkımdan önceki yıllardan itibaren burada faaliyete bulunan tüm deri üreticileri, bu bölgenin dericilik gelişim ve modernizasyonu için yeterli olmadığını bilincindeydi. Sektörün gelişebileceği bölge aramaya, yıkımdan en az 32 yıl önce başlamış ve 1982’de Tuzla yöresinde Organize Deri Sanayi Bölgesi (O.D.S.B) ve modern deri tesisleri için büyük yatırımlara girişilmişti. Yeni bölgeye taşınmak için devletin garantisinde olan Tuzla Arıtma tesislerinin bitirilmesi bekleniyordu. Ancak Tuzla Organize Deri Sanayi bölgesi tamamlanmadan Kazlıçeşme yıkılmış ve bu dönem deri sanayi oldukça zor günler geçirmiştir (Sakaoğlu ve Akbayar 2002).

Deriden yapılmış mamullerin ihracatında ülkemizde oldukça başarılı sonuçlar elde edilmektedir. Deri giysi başta olmak üzere hediyelik deri ürünleri ve deri ayakkabı

çeşitlerinin toplam ihracat rakamları bir milyar doların biraz altında seyretmektedir. Ancak ithal olunan ham deri rakamları temel alınırsa deri mamulleri ihracatı ve içinde turistlere yapılan satışların toplamı yaklaşık olarak iki milyar dolara ulaştığını göstermektedir (Sakaoğlu ve Akbayar 2002).

1.3. CUMHURİYET DÖNEMİ DERİ VE DERİ SANATININ İNCELENMESİ

Dericilik tarihi hakkında yazılmış eserler, dericilik sanatının temel kökenlerinin doğu yöreleri olduğunu, bu bölgelerde gelişim gösterdiğini fakat son dönemlerde batı bölgelerine geçerek sanayi şekline dönüştüğünü göstermektedir. Dericilik sanatı yönünden ülkemiz yakın zamana kadar ileri bir konumda bulunmaktaydı. İstanbul, Ankara ve diğer şehirlerimizin müzelerinde birkaç yüzyıl öncesi deriden yapılmış ürünler özelliklerini korumaktadır. Deri kullanılarak üretilmiş sağlam, güzel ve gerçekten gelişmiş tekniklerin eserleri olan değişik deri ürünleri bulunmaktadır (Öncü, 1948).

Sahtiyan ismiyle tanınan deri türü Türklerin icadıdır. İngilizce literatüründe sahtiyan deri türüne “Turkey-Leather” (Türkiye derisi) olarak geçmektedir. Türk deri ustaları, Sahtiyan deri türünün olduğu kadar diğer değişik deri türlerinin sepilme, (debagat) boyama yöntemlerini de bulanlardır. Bahsedilen bu yöntemler geleneğe dayalı bir sır olarak Türk debbağları (dericileri) içinde atadan çocuğuna ve nadir olarak da ustasından çırağına geçmiştir. Zaman içerisinde Türk dericilerin geliştirdiği deri boyama ve debagat yöntemleri batı teknikleri olarak bilinmeye başlamıştır (Öncü, 1950).

“Nitekim 1773 yılında “Charl Vallancy” tarafından yayımlanan bir makalede “Philips” adlı bir Ermeni’nin Türkiye’de debbağlar arasında bir sır olarak saklanan “Sahtiyan imali” ve “Deri boyama usullerini” öğrenmeye muvaffak olup bunları yaptığı yayımla da Batı milletlerine bildirdiğinden dolayı İngiltere’de “Society For Encouragement of Arts” adındaki cemiyet tarafından 100 İngiliz lirası ve ayrıca bir altın madalya ile ödüllendirildiği açıklanmıştır” (Öncü, 1968).

Ülkemizde zamanında gerçekten gelişmiş dericilik sanatının yaşatıldığı ve bu sanatın buradan Batılı ülkelere yayıldığı birçok yabancı kaynakta bahsedilmiştir. Bugün dericilik tekniğinde “Chagrin” (Şagren), derinin sırtçasında yani yüz tarafında tabii olarak küçük, sert bariz bir şekilde kabarcıkları bulunan ve özellikle keçi derisinden yapılan sahtiyanların mantarlamaları (tanelenmeleri) suretiyle üretilen derilere denilmektedir. Bu “Chagrin” teriminin ne için bu tür derilerde kullanıldığı “Chagrin” kelimesinin aslı Türkçe dilindeki “Sağrı” kelimesidir. Gerçekten karakteristik “Chagrin” adı verilen Sahtiyan ve maroken deriler eskiden Türkler tarafından at, eşek, katır ve deve derilerinin sağrı yerlerinden üretilmektedir (Öncü, 1968).

Bir de yağla işlenmiş derilere genel olarak sama “Sacmisch” (semiş) derisi denilmektedir. Bunun da aslı Türkçe’de yağlı manasına gelen “semiz” kelimesidir. Yağla debagat en eski metotlar arasındadır (Öncü, 1950).

Bunun dışında Türkçedeki kürk kelimesiyle Alman dilindeki kürk yapan bireye söylenen “Kürschner” (kürşner) sözcüğünün açıklamasında bulunan benzerlik ilgi çekicidir. Batılı bilim insanlarının ortaya koydukları gibi bu kelimelerin temellerinin de kürk imal etme sanatını bulan bir ulusun yani; Türk ulusunun dilinde olan “kürk” sözcüğü olduğu anlaşılmaktadır. Türklerde üretim 60-70 sene önceye kadar dünya çapında ileri bir durumda üretim bulunmaktaydı. O zamanlarda İran’dan ve Rusya’dan kürk yapmaya uygun sansar, tilki ve diğer hayvan derilerinin kürk yapımında kullanılmak üzere Erzurum’a yönlendirildiği ve orada imal edilen kürklerin Avrupa pazarının en değerli ürünlerinden oldukları kaynaklarda da detaylı bir şekilde açıklanmaktadır (Öncü, 1948).

Son birkaç yüzyılda devamlı savaşlar nedeniyle şehir, kasaba ve köy halklarının büyük oranda göç etmek zorunda kalmaları hammaddenin temininin eksilmesi ve sır olarak saklanan teknik bilgilerin ölenlerle beraber kaybolup gitmesi gibi çeşitli sebepler nedeniyle dericilik sanatı Türkiye’de girilememiştir (Öncü, 1949).

Son zamanlarda bu alanda Türkiye’de göze çarpan gelişmeler olmaya başlamıştır. Nitelikli zengin ham maddelerden ve bilimsel, modern ve teknik hususlardan yararlanarak Türkiye’de nitelikli ürünler imal eden deri sanayisi kurulmuştur. Ülkemizdeki endüstri seviyesinde olmak üzere çoğunluğu İstanbul’da faaliyet gösteren 60’a yakın deri fabrikası bulunmaktadır. Bunun haricinde Türkiye 2000’den fazla küçük sanat atölyeleri şeklindeki tabakhaneler bulunmaktadır. Bunların bir kısmı yıl boyunca bir kısmı ise tarımsal çalışmaların dışında serbest kalan zamanlarda çalışmaktadırlar. Bu düzeydeki tabakhanelerde muhakkak ki bugünün ihtiyacını karşılamaya elverişli kalitede deri üretme imkânına sahip olamamıştır (Öncü, 1951).

Dünya deri endüstrisinde üretim teknolojisi son yıllarda gelişim hızını artırmıştır. Tarih süresince el sanatı olarak kaba yöntemlerle çalışan basit işletmeler şeklinde bulunan dericilik sanatı birdenbire endüstri haline çevrilmiştir. Kısa zaman içerisinde meydana gelen bu ilerlemeler birçok nedenden dolayı deri endüstrisinde kullanılan makinaların ve kimyasal maddelerin üretiminde yaşanan gelişmeler sağlanmıştır. Bu süreç içerisinde bilimsel ve teknolojik olanaklar içinde deri endüstrisinin farklı sorunları üzerinde büyük gelişmeler sağlanmıştır (Öncü, 1968).

1.4. CUMHURİYET DÖNEMİNDE TABAKHANELERDEN DERİ FABRİKALARINA GEÇİŞ SÜRECİ

Deri sanayimiz köklü ve eski yapılanmaya sahip olmasına rağmen Cumhuriyetin kuruluş zamanlarında lonca konumunu koruyan ve babadan oğula geçen bir iş sektörü olarak kalmıştır. Kalkınma programında belirtilen çeşitli teşvik edici ve destekleyici önlemlerin neticesi alınmaya başlanmıştır. 1924’de yapılan İzmir İktisat Kongresi’nde deri sektörü için, tekstile verilen ehemmiyet kadar bu sektöre de ehemmiyet verilmesi gereken sanayi kolu olarak belirtilmiştir. Fakat bu durumda deri sektörünün gelişmesine yeterli gelmemiştir. Bu durumla birlikte ülkemizin 1930’lu yılların ilk çeyreğinde yaşadığı ekonomik zorluklar görece, liberal olan 1920’li yılların kalkınma ve ticaret politikalarının yürürlüğe konulmasına neden olmuştur. Devletimizin deri sanayisindeki etkinliği, Sümerbank’ın faaliyete geçirilmesiyle ayakkabı üretimi ve tabaklama çalışmaları, uzun yıllarca deri sanayisinin önemli kollarından olmuştur (Yelmen, 1985). Ülkemizde 1950 senesinden başlanılarak daha özel sektör yönelimli ve liberal bir ticaret ve kalkınma politikası uygulanmaya başlayınca, deri sanayisi önemli oranda kalkınma göstermiştir. Sektörde, özel girişimlerin payı ciddi derecede yüksektir. Tüm katma değer, özel sektöre oluşturulmaktadır. Deri konfeksiyon sanayinin gelişme göstermesi 1975 yılına kadar yükselen bir eğilim göstermiş, ancak satın alma gücünün azalması, belirtilen yıllarda yaşanmış olan ekonomik zorluklar, fahiş fiyat artışları, işçi sorunları ve ham madde bulmada yaşanan zorluklar sektörü önemli derecede sekteye uğratmıştır. 1980 yılından itibaren belirtilen güçlüklerin çoğunun çözüme kavuşturulması sonucunda çağımızda deri sektörü, dış ticarete önemli bir pay sahibi konumuna gelmiş ve dünya pazarlarında Türkiye, tekstilin ardından ikinci bir sektörde de söz sahibi ülke konumuna gelmiştir. Deri sanayisinin 1980 yıllarında yaşadığı köklü değişiklikler ise, deri imalatını negatif yönde etkilemiştir. Deri üretimi ve debbağ’lığı arasında kullanılmakta olan bir takım kimyevi maddelerin yol açtığı çevre kirlilik riskleri, bu şekildeki sektörlerin çok daha güvenli olan üretim yerlerinde gerçekleştirilmesi gerektiğini meydana çıkarmıştır (Sakaoğlu ve Akbayar, 2002). Yıllarca ve hatta asırlarca Kazlıçeşme bölgesinde kurulu olan deri tabakhaneleri, bu haklı talep neticesinde, imalat birimlerini yenileme kararları almayı uygun bulmuşlardır. Bu doğrultuda 1986 senesinde yapımına başlanılan Tuzla Organize Deri Sanayi Bölgesi Projesi, 1992 senesinde tamamlanmış ve deri imalat üniteleri yavaş yavaş yeni yapılan bu bölgeye taşınmaya başlamışlardır. Fakat bu organize sanayi alanının yapılmasından tamamlanmasına kadar geçen sürede, deri üzerine çalışan

kuruluşların Kazlıçeşme'deki üretim faaliyetleri durdururken, Tuzla'daki üretimler de aynı anda faaliyete başlayamamıştır. Bu durum sektörün, üretim payını düşürmüştür. Turizmden sonra Körfez krizinden en çok etkilenen sektörlerin başında gelen deri sanayi, yeniden ayağa kalkmayı hızlandırarak 1992 yılında Kazlıçeşme problemini de çözmüş ve Tuzla Organize Deri Sanayi Bölgesi'ni faaliyete geçmiştir. Daha sonraki yıllarda da, İzmir Yeşildere'de faaliyet gösteren İzmir' li dericilerde Menemen Organize Deri Sanayi'ne taşınmışlardır. Çorlu'da da Organize Deri Sanayi kurulmuş ve faaliyetine devam etmiştir (Ögel, 1991).

Diğer bölge ve yörelerde dericilik hala Tabakhanelerde yapılmakta ve kirlilik yaratmakta ayrıca daha düşük maliyetlerde modern deri fabrikalarına haksız rekabete sebep olmaktadır. Sözü geçen üç bölgede gerek bina gerek makine ve teçhizatlarını, parkalarının oluşturulması sonucunda pek çok modern deri tesisi sahipleri banka kredisi kullanma zorunda kalmışlardır. Ham deri piyasalarında son yıllarda yaşanan ham deri fiyat düşüşleri ve özellikle Rusya'daki ekonomik kriz sonucunda deri mamullerine talep azalmış ve modern deri tesisleri çalışamaz hale gelmiştir. Son iki yıl içinde mamul deri üretimi ile bunlardan üretilen ayakkabı ve giysilere talep artmıştır. Banka kredilerini sermaye gibi kullanmayan ve finansal güçleri olan firmalar kısmi de olsa çalışmaya, üretmeye ve özellikle ihracat yapmaya başlamışlardır (Yelmen, 2005).

Kaliteli, standart, dünya piyasalarına uygun fiyat ve modeller çalışmayı sürdürmek için büyük önem arz etmeye başlamıştır. Modernizasyon, yeni tesislerin kurulması ile beklenen gelişmeyi tek başına sağlayamamıştır. Deri kimyasalları ithal eden firmalarda çalışan kimya mühendislerinin katkıları ile kısmi gelişmeler olmakta ise de daha yükseklere ulaşma isteği devam etmektedir (Toptaş, 1993). Şüphesiz Türk dericiliğinin her alanında tabakhane atmosferinden kurtulma arzusu yaşanmaktadır. Deri fabrikaları, artık tabakhane dönemini kapatmaktadır. Ülkemizde giysilik küçükbaş deri üretimi ve özellikle yerli ve ithal kürklük kuzu üretimi önemli ölçüde gelişme göstermektedir. Ancak giysilik deri mamul ihtiyacımızın bir kısmı, ithalat yolu ile giderilmeye devam etmektedir. Av derilerine dayanan kürk mamullerinin çok büyük bir kısmı ise çoğunlukla dış ülkelere ithalat yolları ile elde edilmektedir (Öncü, 1951).

1.5. TÜRKİYE'DEKİ DERİ ÜRÜNLERİNİN GÜNÜMÜZE KADAR OLAN DERİCİLİĞE KATKILARI

Deri ve deri mamulleri sanayii, ülkemizin eski ve köklü sektörlerindedir. Sektörün temellerini oluşturan Anadolu dericilik faaliyetleri, büyük bir coğrafya ile

etkileşim halinde değişik kültürlerin içerisinde ilerleme kaydetmiştir. 16. ve 17. Yüzyıllarda Türk dericiliği, kalitesi ile yurt dışında aranır hale gelmiştir. Literatüre “Turkish Leather” olarak girmiştir. Günümüzde binlerce yıllık Türk geleneğinin ülkemizin hızlı bir şekilde gelişen üretim gücüyle birleşmesi, Türkiye'yi deri üretiminde önemli ülkelerden biri haline getirmiştir (Heyet, 1943).

Türkiye deri ve deri ürünleri sanayisi, 1980 ve 1990'lı yıllarda hızlı bir ilerleme kaydetmiş, 2000'li yıllarda ise zorlaşan rekabet şartlarıyla beraber sektör dönüşüm evresine girerek, ihracatta rekabet gücünü ve imalat altyapısını korumaya odaklanmıştır. Ülkemizde deri ve deri ürünleri sanayii üretimlerini Deri Organize Sanayi Bölgelerinde yapmaktadır. Özellikle derinin işlenmesine ve tabaklanması dönük faaliyetlerini sürdüren kuruluşlar bu sanayi bölgelerinde bulunmaktadır. Deriyi işleyebilme özel bir yetenek ve yatırımı gerekli kıldığı için sektör içinde rekabet edebilmenin yolu kurumsallaşmaktan geçmektedir. Deri üretimi, işleme ve tabaklama yapan imalatçı kuruluşların sayısı 2005 yılından bu tarafa önemli oranda düşüş yaşamıştır. Yoğun olarak Deri Organize Sanayi Bölgelerinde işlemlerine devam eden sanayinin önemli özellikleri içinde Avrupa standartları düzeyinde ve modern çevreye duyarlı üretimler yapması olarak ortaya çıkmaktadır. Uluslararası pazarda bahsedilen durum ülkemiz deri sektörüne imaj kazandırmıştır (Heyet, 2015).

2. DERİ SANATININ CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE KULLANIM ALANI VE GELİŞİM SÜRECİ

1920 yıllarında Azeri olan Aziz ALPAUT Almanya'ya kaçmış ve bu bölgede dericilik eğitimleri alarak ülkeye geri dönmüştür. Başlarda Beykoz Sümerbank deri ve ayakkabı fabrikasında çalışmış, bu fabrikadan Kazlıçeşme'ye geçmiştir, Kamhi deri fabrikasında belirli bir zaman çalışmış daha sonra Şark Deri Sütlüce tesislerinde çalışmaya başlamıştır. Atatürk ile 1936 senesinde Ankara Orman Çiftliği'nde tanışmış ve Atatürk'ün isteğiyle adı geçen çiftlikte karagül koyunlarından kürk üretiminde kullanılan deri imalatına başlamıştır. Atatürk'ün emri ile Almanya'dan kürk üretiminde kullanılmak üzere ekipman ve makinalar sipariş edilmiştir (Sakaoğlu ve Akbayar 2002). Ancak Atatürk'ün hastalığı sebebiyle Atatürk orman Çiftliği'ne kurulması planlanan tesisler tamamlanamamıştır. Almanya'dan istenen ekipman ve deri makinaları ile tesisatlar Ankara Ziraat Fakültesi'nde hizmete sokulmuştur. Aziz ALPAGUT ise Ziraat Fakültesi'nde deri doktoru unvanı almıştır. Üniversite seviyesinde ilk dericilik eğitimleri Prof. Cahit ÖNCÜ ile Dr. Aziz ALPAUT tarafından işlenmiştir (Küçükerman, 2020).

Ankara Ziraat Fakültesi hocalarından Prof. Mustafa HARMANCIOĞLU daha sonra Ege Üniversitesine geçerek lif teknolojisi kürsüsünü kurmuş dericilik eğitimine devam etmiştir. Ege Üniversitesi'nde, Prof. Dr. Tuncay YAKALI, Prof. Dr. Özcan SARI ve Doç. Dr. Yalçın DİKMELİK hocaları yetiştirmiştir (Yelmen, 1985).

Cumhuriyet döneminin başlangıcında Avrupa'da dericilik eğitimi görmüş bir diğer usta Ferit Çiçekoğlu'dur. Önce Kazlıçeşme'de Rafeal AMRAM fabrikasında, bilahare Şark Deri sütlüce deri fabrikasında çalışmış, deri kimyasalları ticareti ile uğraşmıştır (Sakaoğlu ve Akbayar 2002). 1925 yılında ünlü Eğinli Ahmet KARA, Sütlüce mezbahasında faaliyette bulunan celepleri ve kasapları bir araya getirerek Şark Deri Türk Limited Şirketini kurmuş ortakların ham derilerini değerlendirmek amacıyla Sütlüce semtinde modern bir deri fabrikasını işletmeye açmıştır. Önce Amerika'ya sonraları Almanya'ya pikle türünde yarı mamul deri ihraç etmiştir. Ahmet Kara'nın 1949 yılında ölümünden sonra ortaklık dağılmıştır. Şark Deri'nin büyük hissedarlardan Mehmet Levent'in ölümünden sonra kızı Sema işletmeye devam etmiştir. Şark Deri Şirketi'nin 1983 yılında faaliyeti durmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında Kazlıçeşme dericiliğine ilişkin bilgiler 1929'da basılmış Debbağ Cemiyeti'nin Hükümeti Cumhuriyetimizden "istirhamı" adlı kitapçıkta bulunmaktadır. Bu kitapçıkta yayımlanmış dericilikte kullanılan deri makinelerinin resimlerinden anlaşılmaktadır ki dericilikte bir ölçüde modernizasyon başlamıştır (Yelmen, 1985).

İkinci dünya savaşını yaşamış ve ülkemize sığınmış Rus Timoçenko Rusya'da Alman askerlerinin kullandığı deri paltoların benzerlerini Karaköy semtinde açtığı dükkânda tasarlamaya ve satmaya başlamıştır. Timoçenko, diktiği giysileri boyalı meşinden üretmektedir (Yelmen, 1985). İkinci müşteri grubu kamyon şoförleri oluşturmuştur. Türkiye'de ceketlik deriler yalnız kahverengi yapıldı. Renkli giysilik deri üretimi başlayınca kadınlar da deri ceket kullanmaya başladı ve deri giysi piyasası Karaköy'den Beyoğlu'na taşındı ve burada büyük bir gelişme gösterdi. 1970'li yıllarda Türkiye'ye gelen turistler deri giysilerini, yoğun miktarda talep etmiştir. Devamında sektörde ihracat patlaması olmuştur. Dünya da oluşan hippy modası ve düşük fiyat politikası bu alandaki gelişmeyi sağlamıştır. (Sakaoğlu ve Akbayar 2002).

İkinci dünya savaşının başladığı 1939 yılına kadar dünyada ve özellikle ülkemizde dericiliğin farklı alanlarında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Savaş sırasında ise ham ve mamul derilerin farklı cinslerine karşı ciddi talepler olmuştur. Almanya ham derilerimizi satın almak için isteklerde bulunmuş, özellikle koyun, kuzu, keçi türünden

ham derilerin önemli ölçüde müşterisi olmuştur. İkinci dünya savaşına kadar az talep gören Türk dericiliği savaş sırasında ve sonrasında her alanda önemli atılımlar yapmıştır (Köprülü, 1959). Bu savaş yalnız Türk dericiliğine değil bütün dünya dericiliğine hızlı bir ivme kazandırmıştır. Türk dericiliğini etkileyen ikinci bir faktör de Romanya, Yugoslavya, Bulgaristan, Kırım Hatta Kazan'dan Türkiye'ye göç eden soydaşların Kazlıçeşme'de başladıkları dericilik girişimleridir. İkinci dünya savaşına kadar Kazlıçeşme dericiliği kapasite ve kalite bakımından azınlıkların üstünlüğünde idi. Göçmenler daha çok kösele üretimine yönelmiş ve kösele piyasası Türk debbağların eline geçmişti. Kromlu debagat türünde üstünlük yine azınlık fabrikalarında idi. İkinci dünya savaşı sonrası ve sonrasında da üstünlüklerini 6-7 Eylül 1955 olaylarına kadar devam ettirmişlerdir. Bu olaylardan sonra Rumların deri üretim sahasını yavaş yavaş terk etmişlerdir. Boşalan kapasiteler çok hızlı bir şekilde Türk debagatları tarafından doldurulmuştur (Giz, 1967).

Dericilik alanında önemli bir sıçrama, İzmit yakınlarında, Köseköy' de 1972 senesinde faaliyete geçmiş olan Kazlı Deri Sanayi A.Ş. ile gerçekleşmiştir. Kazlıçeşme'de faaliyette bulunan 35 kadar deri imalatçısını ortak olarak bir araya gelmişlerdir. Ülkenin en büyük en modern deri fabrikasını kurmuş ve iki yıl boyunca başında kalarak çalıştırmış, kaliteli küçükbaş ve büyükbaş mamul deriler üretmişlerdir. Bu şirket bünyesinde deri konfeksiyon bölümünü de devreye sokmuş özellikle Amerika'ya deri giysiler ihraç etmiştir. Fransa'da Paris şehrinde her sene açılan "Semaine de Cuir" adlı fuara katılan ilk Türk firması olmuştur (Alpaut, 1957). Kazlı Deri Sanayi 50.000 metrekare kapalı alanda faaliyete gösterirken, dünyanın en mükemmel ve birçoğu henüz ülkemizde bilinmeyen modern deri makinelerini ithal etmek ve çalıştırmak suretiyle Türk deri sanayiine örnek olmuştur. Bu girişim hem çevre koruma hem modernizasyon açısından önemli bir aşamadır. Bu tesislerden sonra Türk dericileri modern deri makineleri ithal etmeye başlamışlardır. Bu tarihe kadar eski tip makineleri kopya ederek deri makineleri imal eden atölyeler, makine mühendislerinin devreye girmesi ile küçükbaş deri imalatında kullanılan modern deri makineleri imal etmeye başlamışlardır. Özellikle İzmir bölgesi deri makineleri üretiminde üstünlük kazanmıştır. Modern makinelerinin devreye girmesi ve kullanımı ile deri sektörü üretiminde önemli aşamalara kaydetmiştir. Kazlı Deri Sanayi Fabrikası'na Yugoslavya'dan dört deri ustası gelerek üç yıl boyunca çalışmıştır. Kazlıçeşme' de çok daralan dericilik alanından ilk çıkış da bu yolla sağlanmıştır (Atafırat, 1936). Son yıllarda İstanbul Laleli bölgesinde aktif olarak

faaliyet gösteren deri konfeksiyoncuları en sonunda Zeytinburnu bölgesini mekân tutmuşlardır. Sayısı bini aşan atölye ve satış mağazaları ile bu bölge deri giysi merkezi olmuştur. Deri dikim ve satım merkezi deyince ilk akla gelen Zeytinburnu'dur (Yelmen, 2005).

Cumhuriyetin kurulduğu 1923 yılından deri fabrikalarının yıkım tarihi olan 1992'ye kadar Kazlıçeşme dericiliği 70 yıl boyunca devam etmiştir. İstanbul dericiliği 1994 yılından itibaren Tuzla Organize Deri Sanayii bölgesinde devam etmektedir. Tuzla bölgesine taşınan önce Kazlıçeşme bölgesinde 500 yıldan beri faaliyet göstermiş deri tesisleri tamamen yıkılmıştır. İzmir'de Yeşildere bölgesinde 1996 senesine kadar imalat yapan dericiler 1997'de Menemen bölgesinde tamamlanan Organize Deri Sanayi tesislerine taşınmıştır. 28.07.1997 tarihli Resmi Gazete' de yayınlanan Bakanlar Kurulu kararı ile Menemen Deri Serbest bölgesi olarak belirlenmiş, daha sonra Yüksek Planlama Kurulu'na her türlü sektörün faaliyetine açık tutulmuştur. İstanbul'daki tesislerin tamamen yıkılmasına karşın İzmir Yeşildere bölgesindeki tesisler boşaltılarak mülk sahiplerinin kullanımına verilmiştir. Ülkenin diğer dericilik bölgelerinde Örneğin; Bursa, Çorlu, Uşak, Isparta-Yalvaç ve Gerede'de büyük ölçekli ve daha birçok yerlerde küçük ölçekli deri üretim tesisleri faaliyetlerini sürdürmektedir (Sakaoğlu ve Akbayar 2002).

1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş ve İstanbul'un işgali sona ermiştir. Her şeyi baştan inşa etmek gerekiyordu. Ülkede muazzam bir değişim yaşanmaktaydı. Fakat İstanbul artık başkent değildi. Bu nedenle başkent özelliğinden uzaklaşmaya ve ülkenin en büyük nüfusuna sahip ithalat limanı ve ticaret şehrine dönüşmeye başlamıştır. Bu ihtiyaçlara karşılıklı olarak önde gelen üniversiteler ve basın organlarıyla, sanat ve kültür merkezleri önemli konuma gelmiştir. Uluslararası bağlantıları ile ülkenin bu yöndeki en önemli dönüm noktasıydı. Bütün bu özellikleri nedeniyle, Cumhuriyet'in yeniden şekillenmeye başladığı İstanbul' da, sanat ve sanayi alanlarının yeni projeleri hızla başlamıştır (İSO, 1968).

1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla beraber devlete ait fabrikalarda değişim başlamıştır. Nitekim aynı tarihte Feshane de İstanbul fabrikaları Umum Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Bu değişimin bir parçası olarak tarihi Beykoz Fabrikası, Askeri fabrikalar Umum Müdürlüğü'ne bağlanmıştır (Giz, 1868).

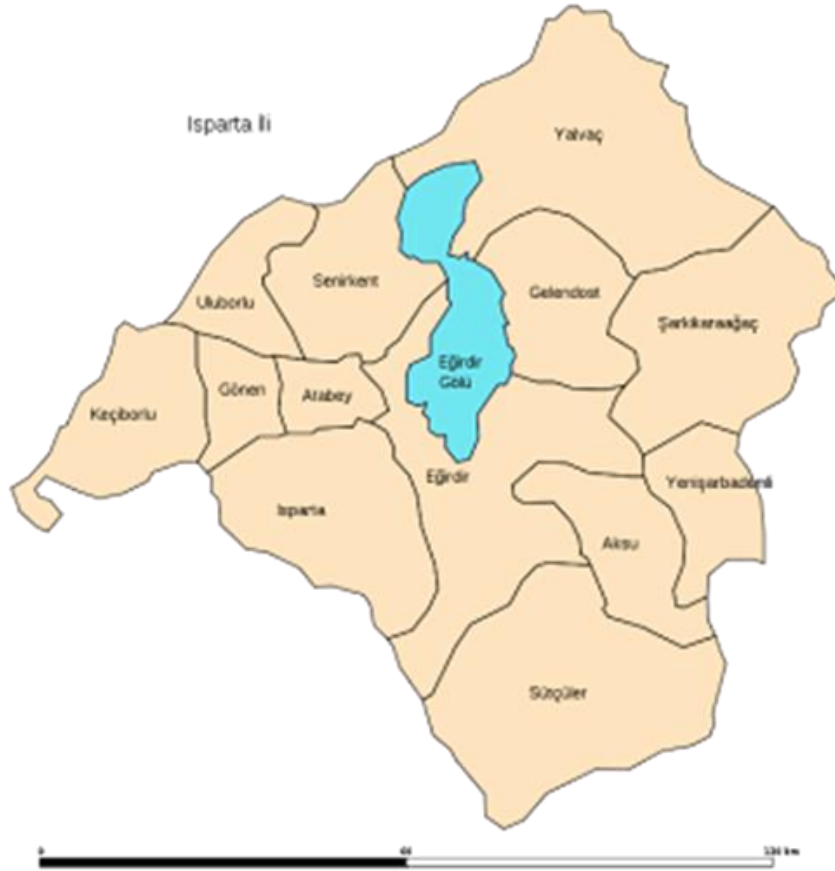
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YALVAÇ VE DERİ SANATI

1. YALVAÇ İLÇESİNİN BULUNDUĞU KONUM

“Isparta’nın Yalvaç ilçesi, Akdeniz Bölgesi’nde yer alan Göller Yöresinde bulunmaktadır (Bknz. Şekil 63). Toros Dağları’nın devamı olan Sultan Dağları’nın güneybatısında Yalvaç ilçesi yer almaktadır. Konya iline ait Akşehir ilçesiyle de İç Anadolu Bölgesi’ne hududu bulunmaktadır. Yalvaç’ın, batıdasın’ da Senirkent ve Çay, Güneyde Şarkıkaraağaç ve Gelendost ilçeleri ile hudutları bulunmaktadır” (Çetin, 2003).

Şekil 63. Isparta İli Haritası.

Kaynak: <http://ilharitasi.blogspot.com/2013/02/isparta-haritas.html>

“Sultan Dağları’nın güney batısının civarında 1080 metre yükseklikte kurulmuş olan Yalvaç 30°45’-31°20’ doğu boylamları ile 38°10’-38°35’ kuzey enlemleri arasında bulunmaktadır. İlçe arazisinin, civarında Sultan Dağları kuzeyde Karakuş Dağı ve güneydoğudaki Kızıldağ, güneybatıda Kirişli Dağı ve bir bölümü Hoyran Gölü sahili arasında geniş araziye sahiptir” (Bknz. Şekil 64) (Göde, 2010).

Şekil 64. Yalvaç Haritası.

Kaynak: <https://gezilecekyerler.com/yalvac/yalvac-nerede>

“Yalvaç’ın iklimi Akdeniz iklimiyle karasal iklim arasında geçiş özelliğine taşımaktadır. Akdeniz Bölgesi’nde bulunmasından ötürü Torosların yükseltisi, ılıman iklimin iç bölgelere geçişini zorlaştırdığından, bölgede Ege Bölgesi’nin ve İç Anadolu Bölgesi’nin iklimleri yaşanmaktadır” (Demirer, 2003).

2. CUMHURİYET SONRASI YALVAÇ DERİCİLİĞİNİN DURUMU VE GÜNÜMÜZE KADAR OLAN GELİŞİM SÜRECİ

2.1. YALVAÇ DERİSİNİN EL SANATLARINA ETKİSİ VE TURİZME KATKILARI

Turizm, bireylerin sürekli yaşamalarını idame ettikleri, çalıştıkları yerlerin dışında, merak, dinlenme, sağlık, eğlenme, ziyaret, kültür, dini ibadetlerini gerçekleştirme, seminerler ve kongrelere katılma gibi toplu olarak ya da bireysel yaptıkları seyahatlerdir (Sargın, 2006).

Isparta Yalvaç İlçesi, birden çok turizm değerine sahip olan ilçelerdendir. Bu değerler arasında; tarihi camiiler, Psidia Antiokheia, Çınaraltı, tarihi hanları, Yalvaç Müzesi ve konakları, el sanatları ve yöresel yemekler ile birçok eseri bünyesinde barındırır. Kültür turizm, bakımından incelendiğinde, Yalvaç ilçesi epeyce zengin kaynakları bulunmaktadır. Varolan bu kaynakların iler ki kuşaklara ulaştırılması, tanıtılması açısından önem arz etmektedir (Deniztaş, 2019).

Isparta Yalvaç İlçesi, Hristiyanlığın temellerinin atılıp, dünyaya yayıldığı yerlerden biridir. Hristiyan âlemi için o kadar önemli bir yerdir. Taşıdığı bu özellikle inanç turizminde önemli bir yeri vardır (Kuter ve Erdoğan, 2006).

Ülkemizde “İnanç Turizmi” adıyla detaylı çalışmaların gerçekleşmesine yönelik belirli çalışmalar 1995 senesinde başlatılmıştır. Turizm Bakanlığınca Yalvaç, 2000 yılında inanç turizmi alanına entegre edilmiş ve farklı özelliklerdeki etkinliklerle tanıtımları yapılmıştır. Birçok sayıda turizm şirketi, konunun uzmanları ve basının katılımları ile “İnanç Turizmi” çalışmaları Yalvaç’ta devam etmektedir (Sargın, 2006). Yalvaç İlçesini inanç turizmi yönünden önemli kılan olay ise, Hristiyanlığın yaygınlaşmasında önemli görevler üstlenen Aziz Paul’un Pisidia Antik Kenti’ne yaptığı misyonerlik gezileridir (Sargın, 2006). Antiocheia Kent’ini Aziz Paul şahsına merkez olarak belirlemiş, ilk kez yeni dini bu ilçe sınırlarında açıklamış ve bütün dünyaya ilan etmiştir. Hristiyanlık bu düzenlenen turlarla bütün dünyaya Yalvaç’tan yayılmıştır. (Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü, 2008). İlerleyen zamanda Aziz Paul’un adına, St. Paul Kilisesi inşa edilmiştir. Hristiyanlık dini bakımından St. Paul Kilisesinin önemliliğinin ön plana çıkarılması ve yapının tanıtımları ilçeye olan ilgiyi ve alakayı gün geçtikçe artırarak sürdürmüştür (Sargın, 2006).

“Yalvaç ilçesinin 1 km. kuzeyinde Sultan dağlarının güney yamaçlarında Pisidia Antiocheia kenti bulunmaktadır. Yalvaç ilçesi çok eski ve köklü bir tarihe sahiptir. Pers, Hitit, Lidya, Frig, İskender, Emevi, Roma Bizans, Abbasi, Anadolu Selçukluları Dönemine şahitlik etmiş olan Yalvaç; Milli mücadelede ve Türkiye Cumhuriyeti Döneminde mühim görevler almıştır (Göde, 2010). Pisidia Antiokheia çevresinde ve içerisinde, ilk ve en büyük koloniyi inşa eden İmparator’a adanan Augustus Tapınağı yer almaktadır (<http://www.isparta.gov.tr/yalvac>). Isparta Yalvaç İlçesi; kültürel ve turizm varlıkları yönünden “yirmi sekiz ülke ve yüz seksen iki şehir” içinden 2012 senesinde “Sakin Şehir (Cittaslow)” unvanını almıştır. “Cittaslow, 1999 da İtalya’da oluşturulmuş uluslararası bir belediyeler birliğidir” (Ongun ve Kiliç, 2019). Sakin Şehir olması bakımından; doğal ve kültürel değerleri ile doğal güzellikleri koruyarak iler ki nesillere ulaştırmak için önemli gayretler sarf etmektedirler. Bu tarihi anlayışı önemli olarak görenler; yöre ekonomisinin gelişimine ve devam etmesine katkı sağlanmaktadır” (Ünal, 2016).

“Isparta Yalvaç İlçesinde bulunan Devlethan Camii, halk arasında “Ulu Cami” ve “Eski Cami” olarak anılır. Anadolu Selçuklu Sultanlarından 14. yüzyılda 2. Kılıçarslan’ın

kardeşi Devlethan adına yaptırılan camiinin dış duvarları Psidia Antiokheia'dan getirilen devşirme taşlardan yapılmıştır. Caminin içinde de kalem işi bezemeler görülmektedir” (<https://cittaslowturkiye.org/cittaslow-yalvac/>).

Yalvaç ilçesine gelen ziyaretçileri ilçe merkezinde bulunan ulu çınar karşılamaktadır. Belirtilen bu çınar sekiz yüz yıl evvel Selçuklularca dikilmiş ve bugüne değin ulaşmış tarihi bir abidedir. İnsanların buluştuğu bu alan “çınaraltı” ismiyle anılmaktadır. (<https://cittaslowturkiye.org/cittaslow-yalvac/>).

Yalvaç ilçesinin yerel halkı yaşamlarını paylaştıkları bu Çınar Ağacı'nı adeta ilçenin sembolü olarak benimserler (Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü, 2008). Çınaraltı mevkiinden Yalvaç'ın merkezine ulaşıldığında insanlara “Anlatan Meydanı” eşlik etmektedir. Yalvaç'ın daire şekilli planı olan meydanı, ilçenin tarihi zenginliklerini ve dokusunu ilmek ilmek işleyerek, adına yaraşır şekilde bir rehber edasıyla şehri anlatmaktadır (Deniztaş, 2019).

M. Kemal Atatürk'ün emriyle kurulan Eski Deri Fabrikası ve Deri Sanayi Açık hava Müzesi; Cumhuriyetimizin ilk zamanlarında kurulmuş olan 125 anonim şirkettendir. Bina günümüzde kullanılmamakta, yenileme çalışmalarından sonra, otel olarak hizmete açılması planlanmıştır. Fabrikada kullanılan eski makine ve ekipmanlar ise binanın ön bölümünde yer alan açık hava müzesinde ziyaretçilere gösterilmektedir (<https://www.yalvac.bel.tr/kentrehberidetay/>).

Yalvaç ilçesi kültür ve doğal güzellikleriyle detaylı olarak incelendiğinde, kentin eski dönemlerinde ekonomik, sosyal ve kültürel yönden önemli bir ticaret merkezi ve her şeyden önemlisi dini merkez olduğu anlaşılacaktır. Uluslararası bir ekip Psidia Antiokheia'nın kazı çalışmalarını sürdürmektedir. Bununla beraber belediye “Uluslararası Tarihi Kentler Birliği'ne” üye olmuş Yalvaç'ın dünyada bilinen bir yerleşke haline gelmesi ve tarihi kimliğinin korunması sağlanmıştır (Kuter ve Erdoğan, 2006).

“Isparta Yalvaç İlçesinin el sanatları köklü bir geçmişe sahiptir. Kişisel veya toplu grupların bilgi, birikim ve becerilerine dayanan; güzelin yanında yararlıyı da sunan, hayatı kolaylaştıran, evde veya atölyelerde belli dönemlerde üretilen geleneksel, bölgesel, fonksiyonel, dekoratif, dini, sosyal açıdan sembolik karakter taşıyan, mekanik araç yardımı ile yapılan ürünlere el sanatları denir” (Altıntaş, 2016).

El sanatları insanlığın yaşam sürdürdüğünden bu yana doğa koşullarıyla uyumlu bir şekilde ortaya çıkmıştır. İlerleyen zamanda değişime uğrayarak, toplumların sahip

olduğu düşünceleri, duyguları, kültürel özellikleri ve beğenileri yansıtmıştır. El sanatları bir ülkenin yaşama biçimini, gelenek ve göreneklerini nesiller arasında aktararak sürdürülmesinde en büyük görevleri üstlenmiştir (Özbağ, 2008).

Anadolu'ya göç eden Türkler zanaat, zengin sanat ve uygarlıklılıkların yaşadıkları kültürleri beraberinde getirmişlerdir. Isparta Yalvaç bölgesinde konaklayan Hamitoğulları Beyliği karşılaştıkları ürün örneklerini ve tekniklerini kendi tasarımlarıyla bir araya getirerek, el sanatlarını geliştirip devamlılığını sağlamışlardır. Yalvaçta geçmişten günümüze yapılan el sanatları şunlardır; Yaylı araba yapımı, keçecilik, saraçlık, sıcak demircilik, dericilik, semercilik, halıcılık-kilim, oya nakışı dokumacılık, bakırcılık ve çarpana dokumadır (Altıntaş, 2016).

Bugün Yalvaç ilçesinin turizm faaliyetlerine somut ürün katkıları olan el sanatları içerisinde; Deri ürünleri, keçecilik ve yaylı araba üretimi gelmektedir (Özbağ, 2008).

3. YALVAÇTA DERİCİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

Yalvaç dericilik sektörünün köklü bir geçmişi vardır. Önem teşkil eden sanayi kollarından biridir. Yalvaç'ta dericilik çalışmaları geçmişten günümüze kadar gelen üretim kapasitesini bünyesinde barındırmıştır. İlk çağlardan bu yana deri buluntularına rastlanılmaktadır. Yalvaç tarihi incelendiğinde, helenistik dönemden bu yana bölge yaşam için önemli bir barınma merkezi olmuştur. Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerine tanıklık etmiştir (Güler, 2015).

Antik dönem, Helenistik dönemin ilk yıllarından bu yana, dericiliğin Yalvaç bölgesinde olduğunu, tarihi buluntuların üzerindeki kabartmalarda deriyle ilgili bezemelerin olduğundan bahsedilmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda Yalvaç'ta dericiliğin M.Ö. 3. yüzyıldan itibaren mevcut olduğu ve o zamandan beri dericilik çalışmalarının ilerleme gösterdiği anlaşılmaktadır (Güler, 2015).

1141 tarihinde Katvan savaşında Karahıtaylar'a yenilen Selçuklular, Türkistan'ı Karahıtaylılara bırakarak Anadolu'ya yerleşmişlerdir. Yalvaç'a Türk nüfusunun ulaştığı yıllara denk gelmektedir. Yerleşenlerin içinde bulunan Türkmen dervişleri, tekkeleri kurmuşlardır. Göçebe yaşayan Türklere farklı sanatları öğreterek şehir yaşamına katkıda bulunmuşlardır. Bu sanatlardan biri de dericiliktir. Yalvaç ilçesinde Tabaklar (Debbağlar) mahallesi yer almaktadır. Bu durum göz önüne alındığında bu dönemde de dericilik faaliyetlerinin yapıldığını göstermektedir (Karaman, 1991).

Yalvaç'ta dericilik çalışmaları, Cumhuriyetin ilk dönemlerinde, 125 şirketten biri olan ve Kum'a göre 1923 yılında, "Yalvaç Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi" adı altında üst düzey bir yapıda deri fabrikası ve çok ortaklı şirket olarak kurmuşlardır (Bknz. Şekil 65-66) (Kıstır, Tuncer, ve Gökarslan, 2017).

Şekil 65. Deri Fabrikası.

Kaynak: <https://kulturportali.gov.tr/turkiye/isparta/kulturenvanteri/eski-deri-fabrikasi-sirket>

Şekil 66. Yalvaç Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Nizamname-i Dahiliyesi (İç Tüzüğü).

Kaynak: yalvac.bel.tr

Cumhuriyet tarihinin ilk dönemlerinde deri fabrikası sanayinin gelişmesinde önemli etkisi olmuş ve kalkınma hedeflerine örnek verilecek yatırımlardan olmayı başarmıştır.

"Yalvaçlı dericiler, tasarruf sahipleri, Alman üreticiler ve Sümerbank şirketin ortakları olarak 130.000 TL sermaye ile kurulmuştur. Şirketin toplam sermayesinin 80,000 TL si Yalvaçlı dericilere, 50.000 TL ise Alman üreticiler ve Sümerbank'a aittir (Gün, 2010). 1949 senesine kadar şirket "İstanbul Beykoz Deri Fabrikası" dahilinde

faaliyet göstermiş belli bir zaman sonra kapatılmıştır (Baka, 2012). 1944 yılında II. Dünya Savaşı'nın son evresinde Sümerbank payını yılda 5.000 TL taksitle Yalvaç Belediyesine satmıştır (Kıstır, Tuncer ve Gökarslan, 2017). Deri fabrikasının faaliyetini durdurmasından sonra ilçede dericilik uygulamaları küçük kapsamlı atölyelerde, geleneksel metotlarla sürdürülmektedir” (Bknz. Şekil 67) (Baka, 2012).

Şekil 67. Yalvaç Tabakhane Eski Görünüm.

Kaynak: <https://www.ispartahaber.com.tr/isparta/tabakhane-son-gun-belli-oldu-16224h.html>

Günümüzde eski tabakhane faaliyet gösteren birçok deri işletmesi yarı mamul deriyi işleme nedeniyle sanayi atığı su oluşturmayacağını garantisini vererek, daha verimli çalışabilmek için ve daha modern yöntemlerle Yalvaç Küçük Deri Sanayi Sitesine taşınarak bu bölgede dericilik çalışmalarını devam ettirmektedirler (Bknz. Şekil 68) (Isparta İli 2018-2019 Yılı Çevre Durum Raporu).

Şekil 68. Yalvaç Küçük Deri Sanayi Sitesi Yeni Görünümü.

Kaynak: <https://www.ozyalvac.com/dericilere-verilen-sozler-neden-tutulmuyor.html>

4. YALVAÇ TABAKHANESİNDE KULLANILAN MAKİNA TEÇHİZATLAR ve ÖZELLİKLERİ

4.1. TEKNE

Derilerin ıslatılması ve saklanması için kullanılan makinadır. Mezbahalardan toplanan hayvan derilerini korumak amacıyla kullanılmaktadır. İşleme tabi tutulmak istenen deri ıslatılarak yumuşatılmaktadır. ıslatma ve yumuşatma işlemi iyi yapılmadığı takdirde özelliklerini kaybetmektedir. Maddi olarak çok kayıp verilmektedir. Ustaların derileri dikkatli bir şekilde ıslatma ve yumuşatma işlemi yapmaları gerekmektedir. ıslatma yumuşatma işlemi yapılırken deri üzerindeki atıklardan (kan-kir-toz) arındırılması gerekmektedir. ıslatma yumuşatma işlemi yapılırken, tekneye doldurulan derilerin tekne içerisinde su ilave edilerek yavaş yavaş hareketlendirilip döndürülmesi ile gerçekleşmektedir (Özgür, sözlü görüşme 2023).

4.2. DERİ İŞLEME DOLABI

Deri işleme dolabı ilk olarak şirket fabrikasına kurulan Yalvaç tabakhanesinde kurulumu gerçekleştirmiştir. Türkiye’de ilk olarak 1957-1958 yıllarında görülen deri işleme dolapları, deri üretimine zaman ve kalite açısından olumlu katkı sağlamıştır. Dolapların kullanımı yaygınlaştıkça aylar süren bu işlemin süresi günlere düşmüştür. Yaklaşık olarak 2,5 veya 3 metre çapında olan dolaplar suya dayanıklı çam veya dayanıklı ağaçlardan yapılmaktadır (Bknz. Şekil 69), (Hacıeskioğlu, sözlü görüşme 2023).

Şekil 69. Tekne Dolabı.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

Dolapların bazılarında ise; içerisinde değişik noktalara takılan 5 santimetre eninde 15-20 santimetre uzunlukta raf adı verilen küçük kalaslarla montelenmektedir.

Bunların takılmasının amacı dolaba doldurulan derilerin bunlara takılarak yukarıya doğru çıkması ve yukarıya doğru çıktığında ise aşağı doğru düşerek dolap içerisinde hareketinin sürekli hale getirilmesidir (Özerden, 2021).

4.3. ETLEME

Genel olarak büyükbaş hayvanların kesim ve yüzme işlemi yapılmaktadır. Yüzüm işlemi yapılırken et kısmındaki parçalar, etleme makinesinde temizlenmektedir. Etleme makinesi, bıçaklarının uçları küt olan bir ruloya hareketli bir başka rulonun deriyi sıkıştırarak itmesi yöntemiyle çalışmaktadır. Bu yöntem ile deri kalıntıları temizlenmektedir. Alt rulo kauçuk ile kaplanmaktadır (Bknz. Şekil 70), (Hacıeskioğlu, sözlü görüşme 2023).

Şekil 70. Etleme Makinası.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

4.4. GERGİ

Gergi makinalarının iki farklı versiyonu bulunmaktadır.

4.4.1. Kara Gergi

İlk yapılan gergi sistemi ilkel yöntemler ile yapıldığı bilinmektedir. Kapalı bir düzenekle içerisi ıslatılan odaya konulacak deriler, yan yana olan iki tabla üzerinde mandal aparatlarla sabitlenmektedir. Belirlenen kabin içerisine gönderilen deriler kabinler dolduktan sonra istenilen nem oranı sağlanırsa, kabinden çıkartılıp yerine yeni deri gerilerek doldurulan tablalar gönderilmektedir. Bu işlem ile yapılan derilerin tümü

gergi makinesi içerisine girip gerilmesi, nem oranının ayarlanması bitene kadar devam etmektedir (Bknz. Şekil 71), (Hacıeskioğlu, sözlü görüşme 2023).

Şekil 71. Kara Gergi Makinası.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

4.4.2. Otomatik Gergi

Otomatik gergi, kara gerginin daha geliştirilmiş halidir. Bu gergi kısmının ortasında derilerin gerileceği bölüm bulunmaktadır. Bu gergi türünde deriler mandal yardımıyla makineye sabitlenmektedir. Bu makinanın farklı yönü ise hızlı ürün işleme yapabilmekte ve bünyesine daha fazla deri alabilmektedir. Deriler makineye monte edildikten sonra otomatik ve mekanik yöntemlerle ayarlanıp hareket etmesi sağlanmaktadır (Bknz. Şekil 72), (Hacıeskioğlu, sözlü görüşme 2023).

Şekil 72. Otomatik Gergi Makinası.

Kaynak: <https://udmmakina.com.tr/urun/otomatik-deri-gergi-makinasi.html>

4.5. KOSA

Derilerin kireçli kuyulardan çıkarıldıktan sonra sırtta kalan fazlalıkların, kalıntılarını, leşlerin alması için ağız kısmı keskin olan ve her iki ucundan tutmak için

sapları olan alete kosa denmektedir. Ekin biçmekte kullanılmaktadır. Deriler bir tahta üzerine dizilir ve derinin üzerindeki atıklar kosa yardımı ile temizlenir (Bknz. Şekil 73), (Özyurt, sözlü görüşme 2023).

Şekil 73. Kosa Temizleme Bıçağı.

Kaynak: Melda ÖZDEMİR, 2004.

4.6. YARMA

Yarma makinesi derileri enlemesine ortadan iki parçaya ayıran makinadır. İstek durumuna göre deriyi farklı parçalara bölmektedir. Bu yöntem ile deriden daha fazla yararlanmayı sağlamaktadır. Bu tür işlemlerden geçirilen derilerin her iki parçası da kullanılabilir. Yarma makinesi sayesinde yarılan ve kullanılan deriler ekonomiye büyük katkı sağlamaktadır (Özerden, 2021).

4.7. ZIMPARA

Zımpara makinaları derilerin yüzeyini temizleyen makinalardır. Derinin hayvanın sırtından çıkan kısmındaki pürüzleri almak ve deriye belirli bir kalınlık seviyesi vermek için yapılan işlemi sağlamaktadır (Bknz. Şekil 74), (Mete, sözlü görüşme 2023).

Şekil 74. Zımpara Makinası.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

Zımpara makinasında hareketli dönen bir rölenin üzerinde zımpara kâğıdı bulunmaktadır. Deri zımpara kâğıdı ile kauçuk kaplı diğer rolonun arasından geçerken pürüzler temizlenmekte ve derinin tüm yüzeyine aynı kalınlık verilmektedir. Zımpara işlemine tabi tutulan derilerin yüzeyleri düzgünleşmektedir. Yapılan işlemlere zımparalama işlemi denilmektedir (Özerden, 2021).

4.8. TIRAŞ

Tıraşlama işlemi üç ana başlık altına incelenmektedir.

4.8.1. El Tıraşı

Makinaların bulunmadığı zamanlarda deriyi tıraşlamak için geleneksel yöntemler kullanılmıştır. Deri tıraşlama yapabilmek için özel üretilen bıçaklar kullanılmıştır. Bu işlemler düz bir zeminde ve dayanıklı mermer taşları üzerinde yapılmıştır (Bknz. Şekil 75), (Kavafçı, sözlü görüşme 2023).

Şekil 75. El Tıraşı.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

4.8.2. Makinayla Tıraş

Daha sonra geliştirilip üretilen makinalarda ise hareketli olan bıçaklar daha az hareket eden rulo arasına deri geçirilip kalınlığı aynı seviyeye getirilmektedir. Derinin hayvanın sırtından çıkan kısmı bıçak yüzeyine gelecek şekilde deri rulonun üzerine serilmektedir. Ruloyu hareket ettiren pedala (mekanizma) basarak deri döndürülmektedir. Daha sonra hareketli olan bıçakla rulo arasına deri sıkıştırılarak üzeri tıraşlanıp dışarıya doğru hareket ettirilmektedir. Bu işlem birden fazla tekrarlanarak derinin tüm yüzeyinin eşit seviyeye getirilmesi amaçlanmaktadır (Bknz. Şekil 76), (Özgür, sözlü görüşme 2023).

Şekil 76. Tıraş Makinası.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

4.8.3. Otomatik Tıraş

Otomatik tıraş makinesinde deri ayara uygun bir şekilde milimetrik olarak tıraşlanarak makineden çıkarılmaktadır. Otomatik tıraşlama makinasının diğer makinalardan ayıran en belirgin özelliği, deriye zarar verme oranının düşük ve daha fazla deri işleme imkânı sağlamaktadır (Bknz. Şekil 77), (Özgür, sözlü görüşme 2023).

Şekil 77. Tıraş İşlemi.

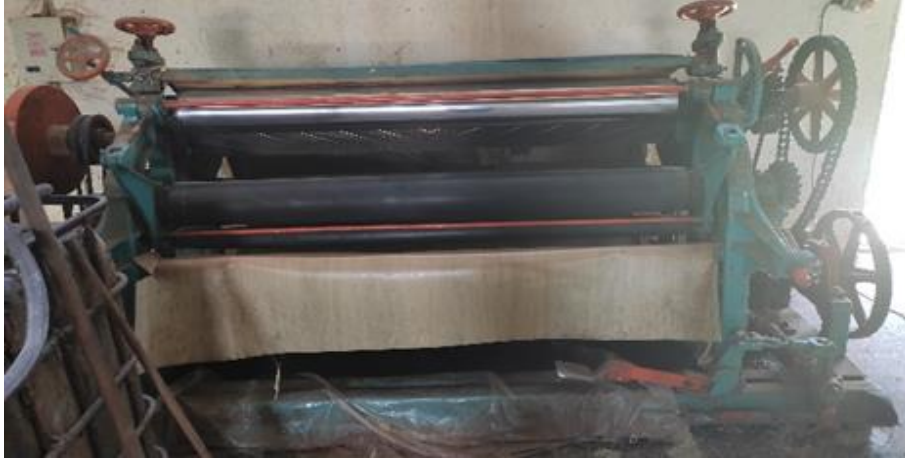

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

4.9. PAT PAT (MOLLİSA)

Mamul derinin daha fazla elastik yapıya gelmesi için bu makine kullanılmaktadır. Ön kısmından makineye bırakılan deriler verilen dereceli ısı sayesinde makinanın diğer kısmından yumuşak ve elastik şekilde çıkmaktadır (Bknz. Şekil 78), (Özgür, sözlü görüşme 2023).

Şekil 78. Mollisa Makinası.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

4.10. AÇKI

Deriler tıraş işlemine girmeden önce yüzeylerinin düzeltilmesi, pürüzlerinin minimum seviyeye indirilmesi amacıyla açkı işleminden geçirilmektedir. Açkı makinası keskin bıçakları olmayan iki rulo sisteminden oluşmaktadır (Özerden, 2021).

4.11. SİLİNDİR AÇKI

Silindir makine özellikle kösele işleme yönteminde kullanılmaktadır. Silindir açkı kösele imalatı açısından önemlidir. Kalın ve sert olan kösele işleme tabi tutulduklarında yapıları gereği sert bir yapıya bürünmektedirler. Bu kırışıkları doğal yöntemlerle giderilmesi zor bir işlemdir. Silindir açkı makinesi yardımıyla kösele derilerin yüzeyi pürüzsüz ve kırışiksız hale getirilmektedir. Büyük bir basınç uygulanarak derinin sıkışıp düzleştirilmesi sağlanmaktadır (Bknz. Şekil 79), (Hacıeskioğlu, sözlü görüşme).

Şekil 79. Açkı Makinası.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

4.12. TAV DOLABI

Kurutulmuş olan derilerin yapılacak olan aşamasına hazırlanması için yapılan işlemdir. Kuruyan derilerin işleme tabi tutulması için yumuşak olması gerekmektedir. Deriler dolabın içerisine doldurulmaktadır, dolabın kapağı kapatılıp ve dolap çevirme işlemine başlanmaktadır. Dolapta belli bir süre dönen deri liflerinin kırılması önlenerek yumuşatma işlemi sağlanmaktadır. Deri liflerinin kırılmaması dayanıklılık açısından önemlidir. Lifi kırılan deriler ekonomik olarak büyük değer kaybetmekte ve mukavemet derecesi düşmektedir (Bknz. Şekil 80), (Mete, sözlü görüşme).

Şekil 80. Tav Dolabı.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

4.13. BOYA MAKİNASI

Derilerin boyanması işlemi, hayvan derilerinin türlerine ve elde edilecek ürünün kullanım amacına göre farklılık göstermektedir. Derilerin yapısına bağlı olarak deri işleme dolaplarında boyanabilmektedir. Kullanılacak olan boya malzemesi dolaplara dökülerek deriye nüfuz etmesi sağlanmaktadır. Bu yöntemle derinin kesiti de renkli hale gelmektedir (Bknz. Şekil 81), (Özyurt, sözlü görüşme 2023).

Şekil 81. Boya İşlemi Ve Boyama Makinası.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

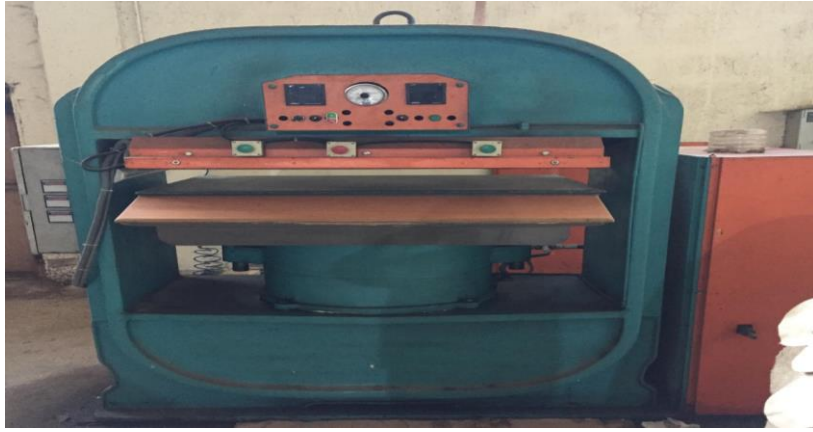
4.14. PRES (BASKI)

İki pres (baskı) türü bulunmaktadır. Bu işlem düz ve dayanıklı bir zemin üzerinde yapılmaktadır.

4.14.1. Ütü Pres (baskı)

Pres makinasının üst kısmında sabit olan ısıtılmış tabla ile aşağıdan hareketli olan ve yüksek basınç ayarlı yukarı doğru hareketli keçe kaplı bir tabla bulunmaktadır. Derinin yumuşaklık oranına göre, istenilen sıcaklık ve basınç ayarı yapıldıktan sonra alttan yukarıya doğru hareket edecek olan tablanın üzerindeki keçenin üzerine deri bırakılmaktadır. Derinin hayvanın sırtından çıkan kısmı alta gelecek şekilde bırakıldıktan sonra alt tabla çalıştırılmaktadır (Özyurt, sözlü görüşme 2023). Böylece deri istenilen derecede preslenmektedir (Bknz. Şekil 82).

Şekil 82. Pres Baskı Makinesi.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

4.14.2. Roto Pres (Baskı)

Bu işlemde derinin sürüldüğü ön kısımda iki adet rulo bulunmaktadır. Deriler özel üretilmiş dayanıklı keçe ile preslenecek bölüme gönderilmektedir. Bu bölümde ise üst kısımda bulunan hazneye özel yağla doldurulmuş bir rulo bulunmaktadır. Alt kısmında ise keçe ile sürekli hareket halinde olan bir mekanizma bulunmaktadır. Keçe ile üzerleri kaplanan bu rulolar yağlı presleme işlemini yapmaktadırlar (Özyurt, sözlü görüşme 2023).

4.15. DESİLEME

Desileme bir ölçü birimidir. Desileme yüzölçümü ile imalatı yapılmış ve satışa hazır hale getirilmiş derilerin yüzeyini belirlemek amacıyla yapılan bir işlemdir (Bknz. Şekil 83), (Mete, sözlü görüşme 2023).

Şekil 83. Desileme Makinesi.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

4.16. TOZ ALMA

Toz alma makinası ile vaketa derilerinin işlendikten sonraki aşamalarında temizlenmesi için kullanılmaktadır. Toz alma işlemin yapılması deri tabakasını tüm toz ve atıklardan arındırılmasını sağlamaktadır (Bknz. Şekil 84), (Hacıeskioğlu, sözlü görüşme).

Şekil 84. Toz Alma Makinesi.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

5. YALVAÇ DERİ SANAYİNDE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE UYGULANAN DOĞAL YÖNTEMLER

Günümüzde deri imalat aşamalarının birçoğu, Yalvaç Küçük Deri Sanayi işletmelerinde yapılamadığından, Yalvaçlı deri zanaatkârların işleme tariflerine bağlı

kalarak, beli aşamaların görüntülerini Isparta Deri Organize Sanayi Bölgesi işletmelerinden elde edilmiştir (Haseki, sözlü görüşme 2023).

Ham deri işleme yönteminin birçok aşaması bulunmaktadır. Zorlu ve meşakkatli bir süreçtir. Et üretimi esnasında hayvanlardan yüzülerek elde edinilen deriye budama işlemine tabi tutulmaktadır. Bu işlem deride kullanılmayan kısımlarının (kelle, kuyruk, tırnak gibi) kesilerek deriden ayrıştırılmasıdır. Deriler cinsine, büyüklüğüne, kalitesine göre üst üste yığılma yapılarak partiler oluşturulmaktadır (Bknz. Şekil 85-86), (Haseki, sözlü görüşme 2023).

Şekil 85. Budaması Yapılan Deriler.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Şekil 86. Derilerin Ayrıştırılması.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Bir sonraki aşama ise derilerin bozulmaması konservasyon işlemine tabi tutulmaktadır. Bu işlemler genel olarak derilerin bakteri üretmesinden korumak maksadıyla gerçekleştirilmektedir. Bu maksatla derilere tuz basılması yapılmakta ve

derilerin su seviyesinin düşürülmesi amaçlanmaktadır (Bknz. Şekil 87-88), (Haseki, sözlü görüşme 2023).

Şekil 87. Deriye Tuz Uygulaması.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Şekil 88. Yalvaç Eski Tabakhanede Bulunan Kuyu Örneği.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Bir sonraki işlemde derilerin kaybetmiş olduğu suyu geri kazandırmak, çözünebilir proteinler, kan, kirli maddeler gibi atıkların derilerden ayrıştırılması için yumuşatma-ıslatma metoduyla yapılmaktadır. Çeşitli teknikler kullanılarak yapılan ıslatma-yumuşatma işlemi daha önceki zamanlarda kuyularda yapılmaktadır. Çağımızda yüksek teknolojik makinalarda bu işlem gerçekleştirilmektedir. Mamul derilerin kuyu veya yüksek teknolojik olarak bilinen (kelebek) makinalarına konularak 20-25°C

sıcaklığındaki su bünyesinde dinlendirilerek yumuşatma-ıslatma işlemleri gerçekleştirilmektedir (Bknz. Şekil 89), (Kavafçı, sözlü görüşme 2023).

Şekil 89. Yumuşatma İşlemi-Kelebek Makinesinde Islatma.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Yumuşatma-İslatma işlemlerinden sonra; zırnık ve kireçleme (badana) işlemlerine tabi tutulmaktadır. Bu aşamalarda derilere zırnık ve kireç yedirilerek derilerin üzerindeki kıl kökleri, kıl ve epidermis tabakaları giderilerek temizlenmektedir (Bknz. Şekil 90-91). Bu aşamalar derilerin kalitesi için önem teşkil etmektedir. Yapılacak hatalar derilerde kalıcı deformasyonlara neden olmaktadır (Kavafçı, sözlü görüşme, 2023).

Şekil 90. Zırnıklama- kireçleme İşlemi.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Şekil 91. Kılların Giderilmesi-Temizlenmesi.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Kıllarından temizlenmiş olan derilerin dolaba koyulduktan sonra 37°C sıcaklığında su yedirilerek vücut ısısına getirilerek kabartma işlemine tabi tutulmaktadır (Bknz. Şekil 92).

Şekil 92. Deri Sıcaklığının Ayarlanması.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Kabartma işlemi esnasında dolaplarda bulunan derilerin yeniden zırnık ve kireç verme işleminden geçmektedir (Bknz. Şekil 93). Zırnık, derilerin ön yüzeylerinde kalan kılların dökülmesini sağlamak; kireç işlemi ise deri liflerini kalınlaştırmak amacıyla

verilmektedir. Bu aşamada derilerin bozulmasına neden olan enzimler, derilerin arkasında bulunan yağlar ve kalan et parçaları dışarı atılarak temizlenmektedir. Derilerin kabartma aşaması bir gün sürmekte ve deriler dolaptan çıkarılmaktadır (İnancı, sözlü görüşme 2023).

Şekil 93. Zırnık İşlemi ve Dolapta Kireçleme.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Dolaplarda kabartılmış olan derilerin, kavaletto aşamasına hazır hale getirilmektedir. Eski çağlarda ıslatma işleminden sonra etleme işleme aşamasından geçmektedir. Çağımızda ise kavaletto aşaması, kireçleme, kıl giderme ve kabartma işlemlerinden sonra uygulama işlemine alınmaktadır. Bu iki farklı yöntemin kesiştiği nokta ise derilerin imalatında önemli olmayan yağlı katmanları olan hipodermis tabakasının giderilmesidir (Bknz. Şekil 94), (İnancı, sözlü görüşme 2023).

Şekil 94. Kavaletto Makinesi.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

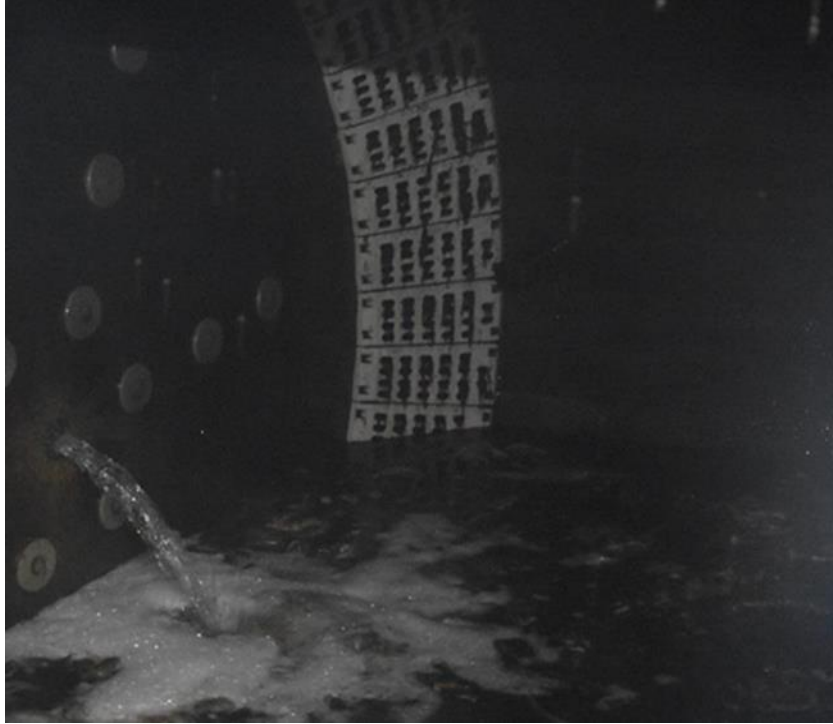
Şekil 95. Kireç Giderme Dolabı ve İşlemi.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Kireç giderme işleminin amacı; derilerin içerisindeki kireçlerin giderilmesi, derilerin sonraki aşamalarından yararlanılacak olan maddelerin direnç göstermemesi için pH seviyesinin düşürülme işlemidir. Bu aşamaların sonucunda derilerin bitkisel tabaklama yöntemine hazır hale getirilmesidir (Bknz. Şekil 95), (Garip, sözlü görüşme 2023).

Şekil 96. Yağ Giderme İşlemi ve Sama İşlemi.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Şekil 97. Yağ Giderme İşlemi ve Sama İşlemi.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Sama işlemleri neticesinde derilerin dokusunda açılmaların, liflerin kendi içerisinde hareketlilik, derilerin yüzeyinde ince ve yumuşak bir görünüm sağlamaktır. Sama işlemlerinden sonra yapılan yağ giderme aşamasının amacı derilerdeki hayvansal yağların giderilmesidir (Bknz. Şekil 97). Bu aşamalarda kullanılan gazyağı derilerin içindeki, sıvı sabunun ile yüzeydeki yağların uzaklaştırılmasıdır (Bknz. Şekil 98), (Garip, sözlü görüşme 2023).

Şekil 98. Piklaj (Salamura) İşlemi.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Derilerin uygun pH değerlerine ulaşması, deri şişmesinin engellenmesi amacıyla piklaj işlemi uygulanmaktadır. Bu aşamada formikasit, deri tuz ve sülfürik asit solüsyonu içinde yaklaşık 2,5-3 saat dolaplarda çevrilme işlemine tabi tutulmaktadır. Bu işlem aşamalarının neticesinde derinin pH'sı (4-4,5) bitkisel tabaklama işlemine uygun hale getirilmektedir (Kavafçı, sözlü görüşme 2023).

Debbağad işlem aşamalarında (bitkisel tabaklama) derilerin sepilenmesi için meşe palamudu, mimoza, quebracho, kızılçam, kestane, okaliptüs, kayın ağacı, mazı, mangreve, kızılağaç, karayemiş yedirilerek kabartma işleminden uzaklaştırılmış enzimlerden oluşan yarıklar doldurulmaktadır (Bknz. Şekil 99), (Garip, sözlü görüşme 2023).

Şekil 99. Debbağad İşlemi.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Bazifikasyon işlem ve aşamalarının amacı ise derilerin baz-asit oranlarını sağlayarak bir sonraki işlem ve aşamalara hazırlamaktır (Bknz. Şekil 100), (İnancı, sözlü görüşme 2023).

Şekil 100. Bazifikasyon İşlemi.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Dizilen deriler, bitkisel tanenlerin derilerin içine daha iyi işlemesi için belirli bir zaman geçmelidir (Bknz. Şekil 101), (Mete, sözlü görüşme 2023).

Şekil 101. Derilerin Dizilmesi.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Bir süre bekletilen derilerin istenilen seviyeye gelinceye kadar tıraş makinesinde kalınlıkları ve incelikleri ayarlanmaktadır (Bknz. Şekil 102), (Mete, sözlü görüşme 2023).

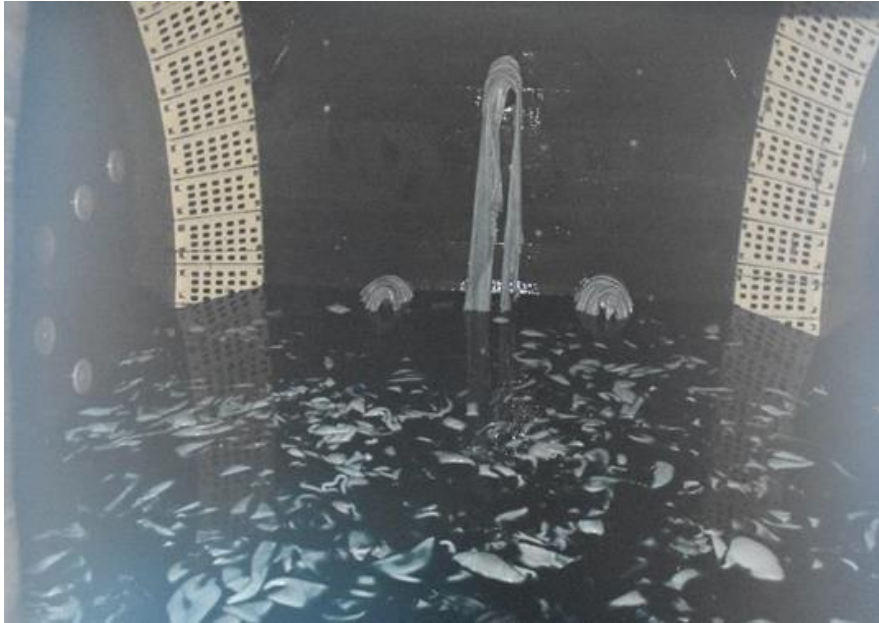
Şekil 102. Tıraş İşlemi.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Bu işlemdede derilerin tekrar dolaplara alınarak 2. Debbagğad (bitkisel tabaklama) işleme aşamasına geçilerek ve 1. Debbagğad işlem aşamasında vermiş olduğumuz bitkisel tanenler belirli bir miktarda tekrar verilmektedir (Bknz. Şekil 103) (Mete, sözlü görüşme 2023).

Şekil 103. İkinci Debagat İşlemi.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Bitkisel sepi tanenlerin derilerde uzun süre kalması için sodyum bikarbonat yedirilerek 2. bazifikasyon işlemi ve aşamasından geçmektedir (Bknz. Şekil 104), (Mete, sözlü görüşme 2023).

Şekil 104. İkinci Bazifikasyon İşlemi.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Daha sonraki aşama yağlama ve boyama aşaması olarak bilinmektedir (Bknz. Şekil. 105), (Mete, sözlü görüşme 2023).

Şekil 105. Derilerin Boyanması ve Yağlanması.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

Yağlama işlemi derinin sağlamlık derecesini artırmak için uygulanmaktadır. Derinin sert olmaması ve liflerdeki sürtünme oranını azaltmak maksadıyla deriye bitkisel

yağlardan verilmektedir (Bknz. Şekil 106-107), (Metz, sözlü görüşme 2023).

Şekil 106. Derinin Serilmesi.

Kaynak: Halit Özdamar Arşivi, 2019.

Şekil 107. Derinin Serilmesi.

Kaynak: Halit Özdamar Arşivi, 2019.

Kurutma aşamasında sonra deriler tavlama işleminden geçmektedir. Tavlama işlemi ve aşamasının birkaç farklı versiyonu bulunmaktadır. Önceki yıllarda süpürge tavı veya ıslak talaş tavı yapılırken, şimdiki yıllarda tavlama işlemi susuz dolaplarda ıslak talaş ile işlenmektedir (Bknz. Şekil 108), (Bayakı, sözlü görüşme 2023).

Şekil 108. Tav İşlemi.

Kaynak: Halit Özdamar Arşivi, 2019.

Tırtır veya patpat makinesiyle desteği ile derilere yumuşatma ve esnetme işlemleri uygulanmaktadır (Bknz. Şekil 109), (Bayakı, sözlü görüşme 2023).

Şekil 109. Tırtır İşlemi.

Kaynak: Halit Özdamar Arşivi, 2019.

Tırtır veya patpat aşamalarından geçen derilerin düz bir şekle getirilebilmesi için germe işlemine tabi tutulmaktadır (Bknz. Şekil. 110), (Bayakı, sözlü görüşme 2023).

Şekil 110. Derilerde Germe İşlemi.

Kaynak: Halit Özdamar Arşivi, 2019.

Gergi düzeneği desteği ile gerilen derilerin yaklaşık olarak bir saat 90°C sıcaklıkta buharda bekletilmektedir (Bknz. Şekil. 111), (Metem, sözlü görüşme 2023).

Şekil 111. Gergi Makinesi.

Kaynak: Halit Özdamar Arşivi, 2019.

Gerilme işlemine tabi olan deriler fırınlama aşamasında çıkarıldıktan sonra kenar alma işlemi ile derinin kıyılarındaki bozuk kısımların arındırılması işleminden geçmektedir (Bknz. Şekil. 112), (Mete, sözlü görüşme 2023).

Şekil 112. Kıyı Alma İşlemi.

Kaynak: Halit Özdamar Arşivi, 2019.

Derilerin arka yüz kısımları önem teşkil etmektedir. Bundan dolayı derinin arkasının temizlenmesi için toz alma ve zımparalama uygulamaları yapılmaktadır (Bknz. Şekil 113-114), (Mete, sözlü görüşme 2023).

Şekil 113. Desileme Makinesi.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

Şekil 114. Zımpara Makinesi.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

Şekil 115. Toz Alma Makinesi.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi 2023.

Zımparalama yardımıyla arındırılan derilerin ölçüm makinalarından geçirilerek dm^2 cinsinden ölçüsü belirlenip deri ön yüzeyine yazılmaktadır (Bknz. Şekil. 115), (Hacıeskioğlu, sözlü görüşme 2023).

Derilerin boyanması isteğe göre değişiklik göstermektedir (Bknz. Şekil. 116), boyanın deriye yedirilmesi ile deriler cilalanmaktadır (Bknz. Şekil. 117), (Hacıeskioğlu, sözlü görüşme 2023).

Şekil 116. Boya Yedirme İşlemi.

Kaynak: Halit Özdamar Arşivi, 2019.

Şekil 117. Cilalama İşlemi.

Kaynak: Halit Özdamar Arşivi, 2019.

İsteğe bağlı olarak derilerin boyanıp cilalanan derilere sıcak baskı uygulaması yapılmaktadır. Sıcak baskı uygulaması ile deri yüzeyi düzleştirilip, pürüzsüz ve parlak bir hale getirilmektedir (Bknz. Şekil 118), (Özyurt, sözlü görüşme 2023).

Şekil 118. Pres İşlemi.

Kaynak: Halit Özdamar Arşivi, 2019.

Yapılan bütün bu işlem ve aşamalardan sonra derilerin kalite standartları kontrolünden geçirilerek sınıflara ayrılmaktadır (Bknz. Şekil 119), (Özyurt, sözlü görüşme 2023).

Şekil 119. Derinin Sınıflara Ayrılması.

Kaynak: Halit Özdamar Arşivi, 2019.

5.1. YALVAÇ'TA ÜRETİLEN DERİ ÇEŞİTLERİ

Kösele deri: Ağır ve orta boyutta büyükbaş hayvan mamul derisinin, bitkisel tekniklerle tabaklanması ile yapılan ve bavul, ayakkabı tabanı, kemer, çanta, süs eşyası,

maskot vb. imalinde kullanılan pürüzsüz ve kalın ham derilerdir. İyi yetişmiş düve, öküz ve sığır derilerinin kullanımı derilerinin sert, hafif bükülebilir ve çok sıkı olma niteliğini ortaya koymaktadır (Akalin, Yılgör ve Seyhan, 1993). Yukarıda belirtilen niteliklerde derinin özelliklere sahip olması, kösele derinin mukavemet derecesinin yüksek olmasına neden olmaktadır. Bu da özellikle kösele yapımında kullanılmaktadır.

Sabunlu Kösele: Sığır ve bilhassa ham inek derisinden üretilmektedir. İnce sabunlu kösele ve kalın şeklinde iki gruba ayrılır. Hafif ve orta ağırlıktaki hayvanların derilerinin bitkisel tekniklerle tabaklanması, sırça yönünün belli oranda yağlanmasıyla üretilen doğal renkte, yumuşak, sıkı, esnek olan derilerdir (Akalin, Yılgör ve Seyhan 1993).

Kromlu Deri Kösele: Genellikle manda ve büyük sığır derilerinin krom tuzlarının sepilmesiyle, yağsız ve yağlı olarak işleme tabi tutulmaktadır. Beyaz renge yakın renkte ve kolay bükülebilir köselelerdir (Özdemir ve Kayabaşı 2007).

Kayışlı Kösele: Büyükbaş hayvanlara ait derilerin sepilmesinin ardından özel surette yağlanmasıyla üretilen kranpon şeklinde, natürel renkte ve çok sıkı bir deri yapısına sahiptir (Özdemir, 2004).

Meşin Deri: Koyun ve ham keçi derilerinin bir takım tekniklerle bitkisel sepilmeden üretilen farklı renklerde boyanmış veya doğal renkte deridir. Yumuşak, İnce ve elastiki (esnek) deri oluşu sebebiyle çanta astarı, dekoratif ürünlerin yapım, ayakkabı astarı, ciltçilikte ve mask yapımında kullanılmaktadır (Akalin, Yılgör ve Seyhan 1993).

Maroken Deri: Küçükbaş hayvan veya Keçi derilerinin sepilmesiyle üretilir. Tanen sepisi veya krom yapılabilir, çok açık renkli olmasından dolayı istenilen renge boyanabilir. En önemli özelliği ise yüzey kısmının taneli ve girintili çıkıntılı görünmesidir. Ayakkabı ve çanta yapımında kullanılmakta olup, görüntüler baskı ile yapılabilir (Özdemir, 2004).

Sahtiyen Deri: Keçi derilerinin, bitkisel tanenler ile birlikte kullanılarak farklı tekniklerle sepilme yöntemi ile üretilen doğal renkte veya boyanmış, işlenmiş, esnek derilerdir. 4 ayrı kalitede gruplanırlar bu gruplar; birinci, ikinci ve üçüncü şeklinde sıralanırlar (Akalin, Yılgör ve Seyhan 1993).

Davul-Def Derisi: Şeffaflığı dolayısıyla parşömen derileri olarak da adlandırılmaktadır. Eşek, domuz ve dana derilerinden üretilmektedir. Derinin yağları ve kılları temizlenip, tebeşir tozu veya sünger taşı ile ovulur ve havada gerilip

kurutulmaktadır. Sert ve şeffaf şekle dönüşen deri; müzik aletlerinin yapımında, davul ve süs amaçlı ürünlerde kullanılmaktadır (Gökçesu ve Güler, 1994-2002).

Süet Deri: Malak, dana, genç sığır derileriyle, kuzu, koyun, keçi, oğlak derilerinin bütün halinde veya kanat kromlanmış tuzlarla sepilenme ile elde edilmektedir. Deri yüzeylerinin tersi fırçalanmak suretiyle tüylendirilip tercih edilen renk tonuna boyanabilmektedir. Derinin iç yüzeyi tıraşlanarak hazır hale getirilmektedir. Derinin iki tarafının da kullanılabilmesi için iki tarafı da bir arada tabaklamaya tabi tutulur. Kromlu tuzlarla sepilenme ile birlikte çevresi finisaj görmüş, yumuşak dokulu ve kadife gibi farklı renk tonlarında işlenmiş deriler olarak bilinmektedir (Akalin, Yılgör ve Seyhan 1993).

Güderi: Geyik, karaca, keçi, kuzu, koyun, ceylan derileri temizlenerek yumuşatılmalarının ardından balık yağı ya da morina sepilenmesiyle elde edilmektedir. Yumuşak, elastik ve mat bir görünümü bulunmaktadır. Giysi olarak ve cam temizleme eldiveni şeklinde kullanılmaktadır. Hareket kabiliyeti yüksek olan bir üründür (Kalafat, 2012).

Vaketa Deri: Hafif ve Orta kiloda olan büyükbaş hayvan derisinden oluşmaktadır. (Büyüklikleri ve kalınlıkları hayvanın ağırlıklarına göre değişmektedir). Bitkisel yöntem ve metodlar ile kanat halinde sepilenir, iyice yağlanıp sırça yardımıyla perdahlanır. Siyah tonlarda, tabii renklerden ve kahverengi tonları ile boyanmış elastik deriler olarak kendine özgü üç farklı renk tonundan oluşmaktadır. Kürklük, postal ve hayvan koşumları üretiminde kullanılan bir deri çeşididir (Akalin, Yılgör ve Seyhan, 1993).

Napa Deri: Genel olarak küçük ve büyükbaş hayvanların derilerinden krom tuzları sepilenmesiyle oluşturulmaktadır. Tanecikli, farklı renk tonlarına sahip, yüzeyi düzgün, esnek, ince ve sağlam, yumuşak derilerdir (Gökçesu ve Güler 1994-2002).

Vidala Deri: Dana ve at derilerinin kromlu tuzlarla sepilenmesinden Hafif, orta ve ağır sığır derileriyle üretilen farklı renkte ve esnek sıkı derilerdir (Akalin ve Seyhan 1993).

Nubuk Deri: Pürüzsüz, süete benzer, tüysüz, tam işlenmiş deri olarak bilinmektedir. Genç sığırların krom tabaklaması (tuzlanması) yapılmış derileri kullanılmaktadır. Kullanılan derilerin sırça yüzleri hafifçe zımparalanmaktadır. Yumuşak ve ince bir tabakaya sahip olana kadar bu işlem devam ettirilmektedir. Tok yapısı ve kısa tüyleriyle süetten ayrılır. Yüzeyi kadife doku hissi verir (MEGEP, 2007).

5.2. YALVAÇ TABAKHANESİNDE İMALATI YAPILAN ÜRÜNLER VE ÜRETİM YÖNTEMLERİ

5.2.1. Çırçır Rölesi

Çırçır rölesi pamuğu çekirdeğinden ayırmakta kullanılan ve geleneksel yöntemlerle imalatı yapılan bir üründür. Çırçır röleleri 1860'lı yıllarda İngiltere'den getirildiği bilinmektedir. Daha önceleri deri kullanılmadan sadece ağaç ile pamuğu çekirdeğinden ayırma işlemi uygulanmaktaydı. Bu yapılan işlem pamuğu çekirdeğinden ayırma esnasında yeterli verim alınamıyordu. Daha sonra ise, deri ile çırçır rölesi imalatına başlanmıştır. İzmir, Adana Türkiye'de Çırçır röle imalatı yapan ilk yer olarak bilinmektedir. Röle üretiminde kullanılan kösele deriler Denizli ve Yalvaç'tan tedarik edilmektedir (Özerden, 2021).

“Yaşlılar eski günlerini anlatırken fabrikaların siren seslerinden hangisinin üretime başlayıp hangisinin mola verdiğini bildiklerini anlatırlar. Bir dönemde ise, iftar saati geldiğinde fabrikanın seren sesi ile iftarlarını açtıklarını söylemişlerdir” (Özyurt, sözlü görüşme 2023).

Pamuğu çekirdeğinden ayırmada çırçır rölesinin en büyük özelliği, pamuğun liflerini kırmadan uzun ve mukavemet derecesi yüksek şekilde çıkarmaktadır. Son teknoloji ile imalatı yapılan makinalar, lifleri kırdığı ve kısa çıkardığı için, pamuğun kalitesi düştüğünden kullanımda zorluklar yaşanmaktadır. Bu yüzden, çırçır rölesinin kullanıldığı pamuklar tercih edildiği bilinmektedir. Çırçır rölesi, daha sonra ise sadece Yalvaç ve İzmir'de üretilmeye başlanmıştır. Şuanda ise üretimin %90'ı Yalvaç'ta olmaktadır (Özyurt, sözlü görüşme 2023).

Role üretimi şu şekilde yapılmaktadır.

Şekil 120. Çırçır Rölesi Yapım Aşamaları.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

145 cm uzunluğundaki 5 cm kalınlıkta kare şeklindeki demirin iki uç kısmında 20’şer cm kısımları, bir makine yardımı ile yuvarlak hale getirilmektedir. Geri kalan 105 cm kısmı ise, karakavak olarak bilinen ağaçtan üretilen tahtayla kaplanmaktadır. Ağacın silindirik şeklindeki ağacın zarar görmemesi için birbirlerine ve demire iyice tutturulma işlemi yapılmaktadır. Kavak ağacından yapılan silindirlerin, kendilerine has çivilerle ve demirin içerisinde açılan deliklerden vidalarla demire sabitlenmektedir. (Bkn. Şekil 48) Kaplanan ağaç tornada yuvarlak hale getirilir. Ağaç kaplamanın dağılmasını önlemek için, iki uç kısmı tel ile sarılmaktadır (Özyurt, sözlü görüşme 2023).

İlk zamanlarda, çırçır röle yapımı demirin üzerine yalnızca kösele deriler geçirilip, silindirik şeklinde torna edilmekteydi. Ancak bu şekilde pamukları çekirdeğinden ayırmakta yeterli verim alınamadığı için, ağaç üzerine derilerin tutkalla montelenmesi şeklinde imal edilmesi kararlaştırılmıştır. (Bknz. Şekil 120), (Özyurt, sözlü görüşme 2023).

Şekil 121. Çırçır Rölesinin Tutkal İle Tutturulması İşlemi.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

Çırçır rölesi imalatı ve kösele deri üretimi esnasında arta kalan ince (telaş) şeklindeki deri parçacıklarından tutkal elde edilmektedir. Derinin her parçası farklı alanlarda değerlendirilmektedir (Bknz. Şekil 121), (Özyurt, sözlü görüşme 2023).

Şekil 122. Çırçır Rölesinin Tutkal Yapımında Kullanılan Deri Tozu.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

Tabakhane de en fazla getirisi olan imalat bölümü çırçır rölesidir. Kromlu deri işlenmeye başlamadan önce rölenin tamamı palamutla işlenen deri ile kaplanmaktaydı. Palamutla işlenen deriler pamuğa zarar vermeden çekmesine rağmen deri Çubuk deforme olmaktaydı. Yalnızca palamutla işlenmiş deriden hazırlanan rollerinin çalışma süresi diğer yöntemlere göre kısadır (Özyurt, sözlü görüşme 2023).

Kromla hazırlanıp imalatı yapılan rölenin daha uzun süre çalıştığını gören çırçır fabrikaları, sadece kromla hazırlanan role istemiş ancak palamutlu ile hazırlanan deriler kadar pamuğu çekirdeğinden ayırmadığını görünce tekrar eski sistemde talepte bulunmuşlardır. Röle yapımında sarım işlemi yapmak için sıcak tutkal kullanılmaktadır. Ustanın isteğine göre eline almış olduğu deriler sıcak tutkalın içerisine batırılıp kanca denen aparatlarla deri, rölenin üzerine sarılarak bu işlem bitirilir. Rölenin üzeri deri ile bölüm kaplanmaktadır. Bu işlem Geleneksel yöntemlerle yapıldığı için yaklaşık olarak 6 veya 7 günde bitmektedir (Özyurt, sözlü görüşme 2023).

Son olarak rollerin kapak kısmı yapılmaktadır. Rölenin üzerindeki deri olmayan kısım, kapak işlemi denen işlem yapılarak doldurulmaktadır. Rölenin üzeri tam olarak deriyle kaplanmış olmaktadır. Rölenin üzeri tamamen deri ile kaplandığında tornada önce iki uç kısmı torna edilerek ağaca yarım santimetre kalana kadar tıraşlama işlemine tabi tutulmaktadır. Bu işlemin temel amacı rölenin çırçır manikalarına bağlanacak seviyeye getirilmesi, rölenin dağılmaması amacıyla derilerin ağaca sabitlenmesidir. Buraya derilerin dağılmaması için bir santim eninde teneke şerit çıkarılır daha sonra rollerin üst kısmı düzeltilecek şekilde tornada alınır ve pamuğu çekirdeğinden rahat ayrılması için

rollerin üzerine yarım santimetre derinliğinde aralıklarla kanallar açılarak role satışa hazır hale getirilmektedir (Bknz. Şekil 122), (Kurucu, sözlü görüşme 2023).

Şekil 123. Çırçır Rölesinin Son Hali.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi 2023.

Üretilen roleler pamuk üretimi yoğun olarak yapılan ve çırçır fabrikalarının çok olduğu illere nakledilerek satış işlemi yapılmaktadır. Günümüzde yoğun olarak yurt dışına role ihracatı da yapıldığı için esnaf role yapımına hız vermektedir (Kurucu, sözlü görüşme 2023).

5.2.2. Kürk (Post) Yapımı Ve Kullanım Alanları

Eski çağlarda Şamanist azınlıklarda bazı kutsal, önemli sayılan hayvanların derilerine önem verilmiş, manalar yüklenmiş, kült eşyası olarak kullanılmıştır. Yakutlar'da beyaz at derileri kutsal ürünlerden sayılmıştır. “Yakut Şaman'ı eve girdiğinde odanın en saygılı yerine geçer; beyaz at derisinden yapılan post üzerine oturmaktadır” (İnan, 1972).

Şamanist Türk toplulukları kurban kesimi sırasında hayvan postunu bir Kült ürünü olarak kullandıkları bilinmektedir. Kültürler arası etkileşim her alanda olduğu gibi deri alanında da bir birini etkilemiştir (Sabuncu, sözlü görüşme 2023).

Dericiliğe bağlantılı olarak Yalvaç tabakhanesinde de post üretimi yapılmaktadır. Post ilk olarak İlkel çağlarda giysi ve seccade olarak yapılırken, şimdi ise, turistik amaçlı süs eşyası olarak üretilmektedir. Kimi evin bir köşesine aksesuar olarak post serilmektedir. Çoğu kişi bilmez ancak araç koltuklarına serildiğinde terletme yapmaz ve sağlık açısından da sıhhatlidir (Sabuncu, sözlü görüşme 2023). Post ustası Sabri Haseki usta anlatıyor: “sürekli yatan hastalara koyun postu vermekteyim hasta da yara açmıyor çünkü kıldardan hava sirkülasyonu olduğu için hasta rahat ediyor” Sabri Haseki usta bütün hayvanların derisini işleyebildiğini anlatırken genellikle koyun keçi, yavru

buzağı derisini işlediklerini, bunlara ilave olarak tilki, kurt, deve kuşu, sığır derilerinde post olarak işleyebildiğini söyleyebiliyor (zerden, 2021).

Kullanılacak derinin hayvanın üzerine gelen kısmı demirleme olarak bilinen işlemden geçmektedir. Bu işlem aşamasında bir tahta üzerine atılan derinin üzerindeki kalıntı, (et yağı) parçalarını almak için, demir denilen bir aparatla deriyi ezmeden yavaş bir Şekilde tıraşlanmaktadır. Daha sonra yumuşaması için ıslatılan deri sudan çıkartılarak, tüylü kısmı deterjanla ya da sabunla yıkanmaktadır (Sabuncu, sözlü görüşme 2023).

Yeni işleme yönteminin ilk aşamasında deri ıslatılmakta, demirleme yapılarak deride arta kalan yağ et ve kir parçalarından arındırılmaktadır. Deri zerindeki tüyler güzelce yıkanarak taranmaktadır. Deri ıslaklığının giderilmesi için bir süre beklenmektedir. Deri tav denilen hafif nemli hale geldiğinde ise daha önceden krom ve tuzlu su ile hazırlanmış olan havuzlara atılmaktadır (Benzet, sözlü görüşme 2023). Tüm deriler havuzlara doldurulduktan sonra krom ve tuz ile bir gün boyunca bekletilmektedir. Derilere zarar vermeden mümkün olduğu kadar karıştırmak gerekmektedir. Karıştırmanın amacı ise krom ve tuzun derinin tüm kısımlarına eşit miktarda nüfuz etmesini sağlamaktır. Eğer kesitte, verilen karışımın eşit Şekilde sağlanmadığı tespit edilirse karışım içerisinden çıkartılıp istiflenmektedir. Derilerin istif haline getirilmesi karışım suyunun deri üzerinden uzaklaştırılması amaçlanmaktadır. (Bknz. Şekil 124) Bir süre bu Şekilde bekletilen deriler dağıtılıp tosuz bir yüzeye serilmektedir (Bknz. Şekil 125) (Acar, sözlü görüşme 2023).

Şekil 124. Derilerin İstiflenmesi.

Kaynak: Halit zdamar arşivi, 2019.

Şekil 125. Derinin Serilmesi Eski Tabakhane.

Kaynak: Halit Özdamar arşivi, 2019.

5.2.3. Vaketa Yapımı Ve Kullanım Alanları

Büyük ve küçükbaş hayvan derisinden bitkisel tanelerle işleme tabi tutulan ürünlerdir. Tam anlamıyla doğal ve geleneksel işleme metodu ile yapılmaktadır. Çanta, kemer, cüzdan, mask, aplike ve değişik deriden süs eşyaları üretiminde kullanılmaktadır. İnce meşin olarak bilinen deriler, büyükbaş hayvan derilerinin sepilenmesinden sonra yağlanarak, fırçalanarak ve perdahlanarak oluşturulan doğal renkteki yumuşak tutumlu derilerdir. (Bknz. Şekil 126) (Mete, sözlü görüşme 2023).

Şekil 126. Deri Vaketa.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2017.

Kılları giderilen vaketa deriler palamutla pişirilmektedir. Bitkisel yöntemlerle işlenen deriler doğal olduğu için, insana sağlık açısından zarar vermez (Kapucu, 1985). Vaketa deriler kullanılacak alan ve tekniğe göre şekiller alabilmektedir. Deri türleri, yapılacak olan nesnenin özelliğine ve niteliğine bağlı seçilmektedir. Örneğin kemer

kullanımında sert deri, çantada daha esnek, ayakkabıda modeline göre değişen incelik ve kalınlıkta kullanılmaktadır (Kapucu, 1985).

5.2.4. Saraciyeye Yapımı Ve Kullanım Alanları

Deri işleme sektörü, mamul deriyi farklı fiziksel, bitkisel, kimyasal aşamalardan geçirerek, makineler desteği ile giyim, çanta, kemer, sigaralık, gözlük kılıfı, seraciyeye ayakkabı, gibi alanlarda kullanıma hazır hale getirmek için yapılan çalışmaları kapsamaktadır (Matraş, 2002).

Koşum malzemesi olarak adlandırılan hamut eyer, yular, kamçı vs. imalatında deri kullanılmaktadır. Yalvaç' ta 1970-1980 yıllarında yaklaşık olarak on civarında sarac çalışmaktadır (Özerden, 2001). Yalvaç Tabakhane esnafı ile yapılan görüşmede ise şuan iki sarac çalışmaktadır; Hayvanların bol olduğu dönemlerde gerekli olan saraciyeye ürünleri, günümüzde çanta, kemer, şark odaları ve turistik amaçlı ürünler olarak çeşitlilik göstermektedir. Bu ürünlere ek olarak kedi, köpek tasmaları da yoğun olarak üretilmektedir (İnancı, sözlü görüşme 2023).

Tüm iş hayvanlarının ihtiyaç duydukları koşum malzemelerinin yapıldığı iş alanına saracılık denilmektedir. Motorlu araçların bulunmadığı ve yaygın olmadığı yıllarda hayvanlara binmek, arabalara koşmak gerekli ürünleri üreten kişilere sarac denir. Bu ürünlerin üretilmesinde kullanılan derilere saraciyelik denmektedir (Bknz. Şekil 127), (Özerden, 2001).

Şekil 127. Saraciyelik Ürün Örneği.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

Saraciyede kullanılan deriler tabakhane çalışanlarının tabiri ile şaplı derilerdir. Manda derisinden yapılan saraciyelik derilere önce kıl giderme işlemi uygulanmaktadır. Derilere kireçleme ve kireç giderme işlemi yapıldıktan sonra şap ve tuz katılmaktadır. Deriler bir süre bekletildikten sonra kurumaya alınmaktadır. Deriler iyice kurumadan saraçların isteğine göre yarı mamul halde teslim edilmektedir. Saraçlar, deriyi belirledikleri yöntem ve teknikle işlemektedir. Deri, kuru ya da nemli kesilmektedir (Özerden, 2001).

5.2.5. Saraçların İmal Ettiği Ürün Çeşitleri Ve Kullanım Alanları

5.2.5.1. Paldım

Binek hayvanları için deriden üretilen paldım, saraçların fazla imal ettiği ürünler arasındadır. Paldım hamutta her iki taraftan bağlantıları olan hayvanın cüssesine göre değişen derilerdir. Paldım hayvan kontrolünü sağlamak için fren sistemi görevi görmektedir. Hayvan yük çekerken tüm ağırlık hamut olarak bilinen aparatadır. Ancak hayvanı durdurmak için baldım gerekmektedir (Bknz. Şekil 128), (Özgür, sözlü görüşme 2023).

Şekil 128. Paldım.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

5.2.5.2. Başlık

Başlık hayvanın kafasını saran, ağzına geçirilen ve gemlik adı verilen demiri, tutan kısımlardan oluşmaktadır. Gem hayvanın ağzının içerisindeki demire bağlandığı için hayvanın kontrol edilmesi ve yönlendirilmesinde kolaylık sağlamaktadır (Bknz. Şekil 129), (Özgür, sözlü görüşme 2023).

Şekil 129. Başlık.

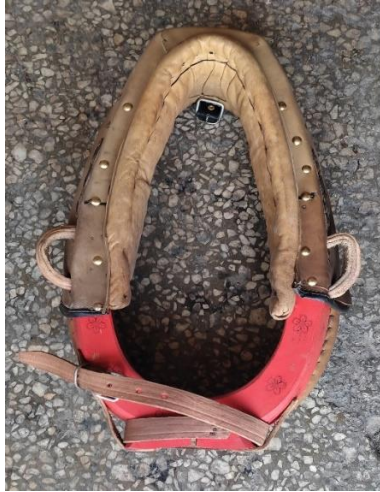
Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Başlık hayvanın durması için geri çekilir sağa ve sola yönlendirilmesi bu yöntemle sağlanmaktadır. Bu ürünlerin tercih edilmesinin temel sebepleri deriden olması, terleme yapmaması ve sağlamlık derecesinin yüksek olmasındandır (Özgür, sözlü görüşme 2023).

5.2.5.3. Hamut

Hamut atların, eşeklerin boynuna geçirilen ve yük çekerken zorlanmamaları, destek almaları için, iç kısmı yumuşak ve elastik hasır otundan oval yapıp üzerine deri kaplanmaktadır. Deri ile kaplanan ve arabaya bağ yapılması için sağına ve soluna aparatlar takılan üründür. Hamut yardımı ile hayvanlar arabaları çekerken ve tarlayı sürerken arkalarına takılan pulluğu zorlanmadan çekebilmektedir (Bknz. Şekil 130), (Sabuncu, sözlü görüşme 2023).

Şekil 130. Hamut.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2022.

5.2.5.4. Tasma

Tasma genel olarak köpekler için kullanılmaktadır. Ancak son zamanlarda kediler içinde kullanılmaya başlanmıştır. Deri sağlam ve terletme yapmadığı, sağlık açısından da yararlı olduğu için kullanılmaktadır. Tasma hayvanın boynunu saracak ve ayarlanabilecek şekilde demirlerle bağlantı işlemi yapılmaktadır (Bknz. Şekil 131), (Sabuncu, sözlü görüşme 2023).

Şekil 131. Tasma.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2022.

5.2.5.5. Eyer

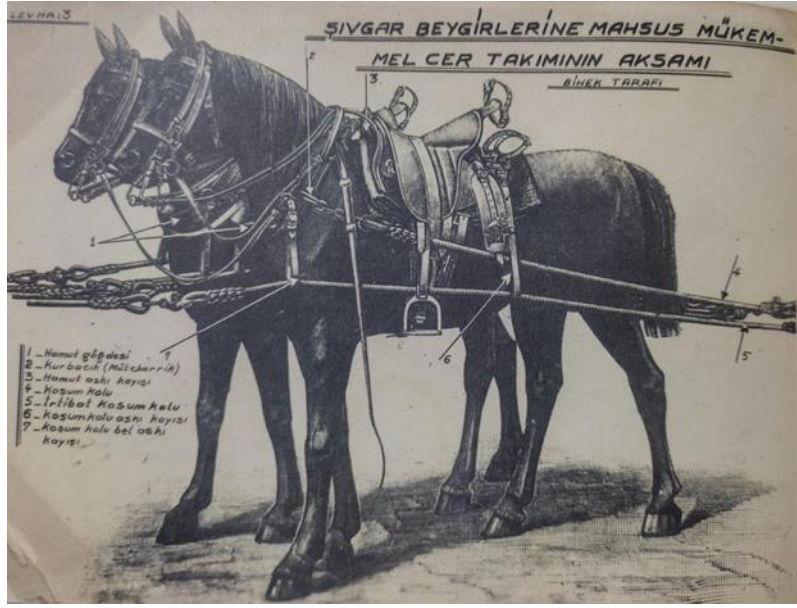
Binek hayvanlarına rahat binebilmek için yapılan oturaklara eyer adı verilmektedir. Eyerler hayvanların cüsselerine göre değişiklik göstermektedir (Bknz. Şekil 132-133), (Özgür, sözlü görüşme 2023).

Şekil 132. Eyer.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2022.

Şekil 133. At Eyeri.

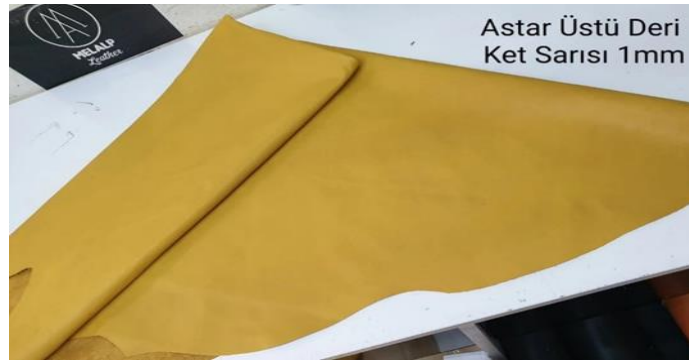

Kaynak: Önder KÜÇÜKERMEN, 1948.

5.2.5.6. Astar

Ayakkabıların içerisine yapılan astar deriden de işlenmektedir. Koyun derisinden yapılan astar doğal işleme yöntemi ile işlenerek satışa hazır hale getirilmektedir. Astarlı olan ayakkabı ayak sağlığı açısından büyük önem arz etmektedir (Bknz. Şekil 134), (Özgür, sözlü görüşme 2023).

Şekil 134. Astar Üstü Deri.

Kaynak: <https://www.melalp.com/urun/astar-ustu-deri-1>.

5.2.5.7. Semercilik

Eyer ve at koşum takımları imalatını yapan kişiye semer ustası denilmektedir. Semer eşek ve katırlara binmek için kullanılmaktadır. Semerlerin yapımında deri malzeme kamışların üzerini kapatmak kamışların, düzenli durmasını sağlamak için kullanılmaktadır. Bunların üzerine vaketa deri dikilerek semerin uzun süre kullanımı sağlanmaktadır. Deri kolay deforme olmadığı için tercih edilmektedir. Semercilerin

kullandığı deri meşin denen koyun derisinden yapılmaktadır (Aşan, 1985). Semerler kullanım amaçlarına göre değişik boyut ve şekillerde üretilmektedir (Bknz. Şekil 135).

Şekil 135. Semer.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

5.2.5.8. Ayakkabıcılık

Eskiden ayakkabıların yüzü, tabanı, astarı tamamen deriden imal edilmekteydi. Yalvaç merkezindeki ayakkabıcılar arastası denen kısmında, birçok ayakkabıcı mest ve ayakkabı imalatı yapmıştır. Talep fabrikasyon ayakkabıya yönelince arasta üretimi değil satış merkezi haline gelmiştir (Özerden, 2021). Ayakkabıların kullanım amaçlarına ve mevsim şartlarına bağlı olarak üretimi yapılmaktadır.

Sanayi ve Maadin Bankasına bağlı olan Beykoz Fabrikası, 6 ay kadar “Devlet Sanayii Ofisi” Tarafından yönetildikten sonra 1933 yılında “Sümerbank Deri ve Kundura Sanayii Müessesesi” adını almıştır. Böylece tarihi fabrikada büyük değişim başlamıştır (Toprak, 1988) (Bknz. Şekil 136-137).

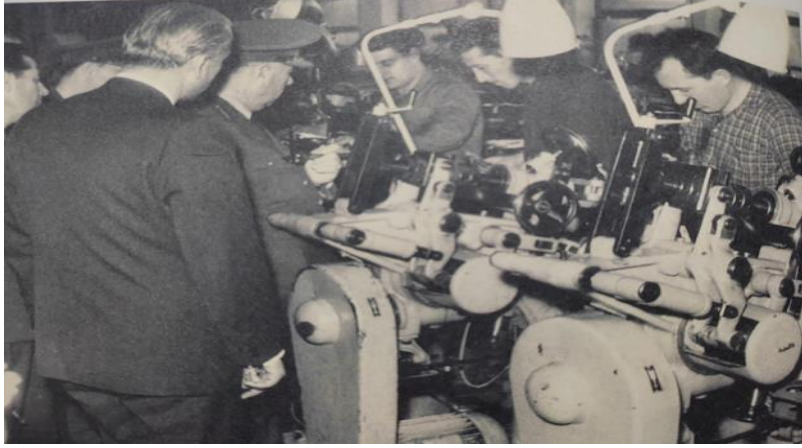
Şekil 136. Su Geçirmez Dağ Ayakkabısı.

Kaynak: Önder KÜÇÜKERMEN, 1948.

Deri ayakkabıların su geçirmez özelliği, lakın deriye iyice yedirilmesi ile sağlanmaktadır.

Şekil 137. Kundura Üretiminden Bir Görünüş.

Kaynak: Önder KÜÇÜKERMEN, 1950.

5.2.5.9. Deri Süs Eşyaları

İmalatı yapılan deri ürünler zamana ve şartlara bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Ürün kemer, tablo, ajanda, cüzdan, çanta, anahtarlık, sümen, klasör, bileklik, mask, pano, aplike gibi başlıklar altında toplanmaktadır. Fakat gelen arz ve talepler üzerine daha farklı modeller tasarlanmaktadır (Bknz. Şekil 138). Palaska tesisatı örnek gösterilebilir (Benzer, sözlü görüşme 2023).

Şekil 138. Crayz Deri.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2020.

Yalvaç'ta şuanda deri süs eşyaları yapan 5 imalatçı bulunmaktadır. Bu iş yerleri turistik ürünler üretmektedirler.

1. Cihat BENZER Atölyesi
2. ÇE-PA Deri Atölyesi
3. Şehzade Deri Atölyesi
4. İbrahim ATALAR Deri Atölyesi
5. Özgür Deri Atölyesi

5.2.5.10. Giysilik

Giysilik deriler yelek, ceket, kemer, mont, pardösü, şapka ve benzeri değişik türde ürünlerin imalatında kullanılmaktadır. Giyim sektöründe kullanılan derilerin imalatı ve nitelikleri bakımından farklılık göstermektedir. Kullanım amacına bağlı olarak model, renk, desen, parlaklık, kalınlık, yumuşaklık ve esneklik nitelikleri göz önüne alınarak işlenmektedir. Giysi üretiminde kullanılacak derilerde, derinin cildinde çizik, pürüzsüz bir yüzeye sahip olmalıdır. Bundan dolayı imalatı yapılacak olan giysinin düzgün ve kusursuz bir şekilde üretimi sağlanmalıdır. Giysi yapılacak derilerde derinin hangi bölge hayvanına ait olduğu önemlidir (Özgür, sözlü görüşme 2023).

6. YALVAÇ YÖRESİNDEKİ MODERN DERİ İŞLEME ATÖLYELERİN GÜNÜMÜZDEKİ KULLANIMI

6.1. YALVAÇ' TA BULUNAN ESKİ DERİ FABRİKASI

Yalvaç'ta bulunan eski deri fabrikası, Cumhuriyet'in ilk zamanlarında kurulmuştur. Cumhuriyet ile beraber kurulan ilk 125 şirket içindedir. Hanımlarında ortağı olduğu yapıyla Yalvaç Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, deri sanayisinde uzun süre hizmette bulunulmuştur. (Bknz. Şekil 139). (<https://www.yalvac.bel.tr/kentrehberidetay/740>).

Alman mimari yapısı ve makineleri kullanılarak modern şekilde çok ortaklı olarak kurulan deri fabrikası ve şirketi, Cumhuriyetin ilk bölümlerinden itibaren kalkınma hedefinde olan ülkemizde örnek gösterilebilecek yatırımlardandır (<https://www.yalvac.bel.tr/kentrehberidetay/740>).

Selçukluların gelmesinden itibaren Yalvaç, dericilik sanayisinde merkez olma özelliğine sahip olmuş bir yerleşim yeridir. Tarihi önemi göz önüne alınarak özel olarak seçilerek inşa edilen deri fabrikası moloz taş ve tuğla malzemeye dikdörtgen planlamayla inşa edilmiştir. Yalvaç'ın güneydoğu ucunda ve yamaçta kurulu Kızılca Mahallesi'nin hemen aşağısında kurulu olan bina iki kattan oluşmaktadır. Bina, üst bölümü kemerli, geniş ve sık pencere sistemleriyle aydınlanması sağlanmıştır. Alman mimarisi özelliği ile Eski Deri fabrikası, bölge içerisinde bulunan öteki binalardan belirgin şekilde ayrılmaktadır (<https://www.yalvac.bel.tr/kentrehberidetay/740>).

Günümüzde makineleri ve binası halen aynı yerinde duran işletme, asıl mimarisine uygun biçimde yenilenerek, gelecek dönemlerde otel olarak kullanılması planlanmaktadır. Fabrikada bulunan makinalar ve ekipmanlar o dönemin sanayi

koşullarının göstergesi olarak bina önünde özel bir bölümde açık hava müzesi olarak halka sunulmaktadır (<https://www.yalvac.bel.tr/kentrehberidetay/740> (03.01.2024)).

Şekil 139. Eski Deri Fabrikası.

Kaynak: <https://www.yalvac.bel.tr/kentrehberidetay/740>.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE GELENEKSEL DERİ ÜRETİM YÖNTEMİNİ KULLANAN USTALAR VE ÇALIŞMALARINDAN ÖRNEKLER

Isparta Yalvaç yöresine ve farklı birkaç yöreye ait sanatçı çalışmaları, teknikleri, özgeçmişleri ve eserlerinin incelenmesi ele alınmıştır.

1. YALVAÇ DERİ SANATÇILARININ ESERLERİ VE ÇALIŞMA TEKNİKLERİ

1.1. SANATÇI-USTA ÖĞRETİCİ KISA ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ

“Cihat Benzer 1966 yılında İstanbul’da dünyaya gelmiştir. Medikal elektronik teknisyenliği mesleği ile uğraşırken, 1986 yılında İstanbul Moda’da faaliyet gösteren Akademi Kösele Atölyesi’nin ustaları M. Akif ŞENOĞLU ve Y. Emre ŞENOĞLU ile tanışmıştır. Ustaların yanında 3,5 yıl çalışarak deri üretiminin inceliklerini öğrenmiştir. Deri teminini Isparta Yalvaç’tan sağlayan Benzer daha sonra eşi Cemile Benzer ile 1990 yılında İstanbul’da kendi atölyesini kurmuştur. İstanbul’dan sonra Antalya ve Yalvaç’a Atölyesi’ni taşıyan Benzer günümüzde Yalvaç’ta dericilik mesleğini sürdürmektedir. Benzer atölyesinde, deri konfeksiyon dışında mask, rölyef, gravür heykel aydınlatma, sandalet, çarık, terlik, çanta, kemer, bileklik, defter kılıfı, duvar saatleri, anahtarlık, modelleri gibi yaklaşık 350 farklı tasarım üretmekte ve deri sanatı konusunda eğitim vermektedir” (Benzer, sözlü görüşme, 2024).

Şekil 140. (Örnek 1) Mask ve Mask Yapımında Kullanılan Aletler.

Kaynak: Cihat BENZER Arşivi, 2024.

Eser Sahibinin Adı Soyadı : Cihat BENZER

Şekil Ve Örnek No : 140. Örnek 1

Ürün	: Deri mask
Kullanım Amacı	: Süs eşyası
Ana Malzeme	: Vaketa deri
Ek Malzeme	: Halka ve zincir
Kullanılan Teknik	: Kesme ve ıslatarak şekil verme
Uygulanan Desenler	: Kuru kafa figürü
Kullanılan Renkler	: Naturel ve turkuaz mavisi
Ürün Boyutu	: Sağdaki mask 3,5 cm x 5 cm soldaki mask 3 cm x 4 cm
Tasarım yeri	: Cihat BENZER atölyesi Isparta/Yalvaç
Yapılış Yılı	: 2023
Ürün Açıklaması	: Bu çalışmada kompozisyon ve ham madde olarak vaketa deri üzerinde bir tasarım yer almaktadır. Bu tasarımda teknik olarak derinin kolay şekil alabilmesi değerlendirilerek, ıslatılıp, buruşturup bız yardımıyla istenilen figür oluşturulmuştur (Bknz. Şekil 140, Örnek 1).

Şekil 141. (Örnek 2) Kadın, Deri Rölyef.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Eser Sahibinin Adı Soyadı	: Cihat BENZER
Şekil Ve Örnek No	: 141 Örnek 2
Ürün	: Kadın rölyef
Kullanım Amacı	: Tablo
Ana Malzeme	: Vaketa deri
Ek Malzeme	: Rivet ve sıırım ip
Kullanılan Teknik	: Islatarak ve buruşturarak kabartma şekli verme
Uygulanan Desenler	: Figür
Kullanılan Renkler	: Sarı, Kahve tonları ve siyah tonları
Ürün Boyutu	: 60 cm x 110 cm
Tasarım yeri	: Cihat BENZER atölyesi Isparta/Yalvaç
Yapılış Yılı	: 2017
Tasarım yeri	: Cihat BENZER atölyesi Isparta/Yalvaç
Ürün Açıklaması	: Bu çalışmada kompozisyon ve ham madde olarak deri vaketa, meşin kullanılarak kadın rölyefi tasarımı yer almaktadır. Kompozisyon olarak kadın ve zaman bir arada kullanılmıştır. Fakat zaman kavramı soyut bir şekilde izleyiciye verilmek istenilmiştir. Bu eserde teknik olarak deri buruşturma yöntemi kullanılmıştır. Önce ıslatılıp daha sonra istenilen figür ve detaylar maket bıçağı, bız ve kayın ağacından yapılmış şimsir yardımıyla şekillendirilmiştir. Kullanılan renkler siyah, kahverengi tonları, taba ve eskitme dokunuşları ile tasarımın son hali verilmiştir (Bknz. Şekil 141, Örnek 2).

Şekil 142. (Örnek 3) Sanatsal Şişe Sarma ve Mask.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Eser Sahibinin Adı Soyadı : Cihat BENZER

Şekil Ve Örnek No : 142 Örnek 3

Ürün : Sanatsal şişe sarma ve mask

Kullanım Amacı : Dekoratif

Ana Malzeme : Vaketa deri ve meşin deri

Ek Malzeme : Boncuk, rivet ve sıırım ip

Kullanılan Teknik : Islatarak ve buruşturarak kabartma şekli verme

Uygulanan Desenler : Mask

Kullanılan Renkler : Naturel, turkuaz mavi ve eskitme tonları

Ürün Boyutu : 7 cm x 34 cm

Tasarım yeri : Cihat BENZER atölyesi Isparta/Yalvaç

Yapılış Yılı : 2022

Ürün Açıklaması : Bu çalışmada kompozisyon ve ham madde olarak atık geri dönüşüm malzemesi üzeri deri vaketa, meşin kullanılarak dekoratif tasarım yer almaktadır. Kompozisyon olarak mask, deri ve atık malzeme bir arada kullanılmıştır. Bu

eserin tekniğinde deri buruşturma ve eskitme yöntemi kullanılmıştır. Önce ıslatılıp daha sonra istenilen şekil ve detaylar bız ve kayın ağacından yapılmış şimşir yardımıyla şekillendirilmiştir. Kullanılan renkler turkuaz, naturel ve krem tonları, eskitme dokunuşları ile tasarımın son hali verilmiştir (Bknz. Şekil 142, Örnek 3).

Şekil 143. (Örnek 4) Sanatsal Mask.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Eser Sahibinin Adı Soyadı : Cihat BENZER

Şekil Ve Örnek No : 143 Örnek 4

Ürün : Sanatsal mask

Kullanım Amacı : Dekoratif

Ana Malzeme : Vaketa deri ve meşin deri

Ek Malzeme : Talaş

Kullanılan Teknik : Islatarak ve buruşturarak kabartma şekli verme

Uygulanan Desenler : Mask

Kullanılan Renkler : Naturel, kahve tonları, turkuaz mavi ve eskitme tonları

Ürün Boyutu : 20 cm x 40 cm

Tasarım yeri : Cihat BENZER atölyesi Isparta/Yalvaç

Yapılış Yılı : 2023

Ürün Açıklaması : Bu çalışmada kompozisyon ve ham madde olarak deri vaketa, meşin kullanılarak erkek figürü mask tasarlanmıştır. Bu tasarımda tekniğinde derinin kolay şekil alabilmesi değerlendirilerek, ıslatılıp, buruşturulup bız yardımıyla

istenilen figür oluşturulmuştur. Kullanılan renkler turkuaz, natürel, siyah ve kahverengi tonları, eskitme dokunuşları ile tasarımın son hali verilmiştir. Özellikle sanatsal değer taşınması açısından ince uçlu fırçalar kullanılarak tarama yöntemi uygulanmıştır (Bknz. Şekil 143, Örnek 4).

1.2. SANATÇI-USTA ÖĞRETİCİ KISA ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ

“Öğr. Gör. Yıldız GENÇ Rize Çayeli doğumludur. Lisans Eğitimini Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi El Sanatları Bölümünden mezun olmuştur. Yüksek Lisans Eğitimine Atatürk üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk el sanatları bölümünde tamamlamıştır. 2006 yılından bu yana Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulunda görevine başlamıştır. Aynı üniversitede bölüm başkanı olarak görevine devam etmektedir. Çeşitli ulusal ve uluslararası sergi ve sempozyumlara katılmıştır” (Genç, sözlü görüşme, 2023).

Şekil 144. (Örnek 5) Vaketa Deri Üzeri Atatürk Portresi.

Kaynak: Yıldız GENÇ Arşivi, 2023.

Eser Sahibinin Adı Soyadı : Yıldız GENÇ

Şekil Ve Örnek No : 144 Örnek 5

Ürün : Atatürk portresi

Kullanım Amacı	: Tablo
Ana Malzeme	: Vaketa deri
Ek Malzeme	: Analin deri boya ları
Kullanılan Teknik	: Kabartma ve renklendirme
Uygulanan Desenler	: Atatürk portresi
Kullanılan Renkler	: Beyaz, kahverengi, yeşil, taba, bordo ve tonları
Ürün Boyutu	: 50 cm x 45 cm
Tasarım yeri	: Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu
Yapılış Yılı	: 2023
Ürün Açıklaması	: Bu çalışmada kompozisyon ve ham madde olarak deri vaketa kullanılarak Mustafa Kemal ATATÜRK portresi yapılmıştır. Tasarımın tekniğinde olarak deri üzeri renklendirme ve tarama yöntemiyle dokunuşlar uygulanmıştır. Kullanılan renkler beyaz, kahverengi, yeşil, taba, bordo ve tonları kullanılmış renklerin üzerine eskitme yöntemi uygulanarak tasarıma son hali verilmiştir (Bknz. Şekil 143, Örnek 4).

Şekil 145. (Örnek 6) Vaketa Deri Üzeri Gül Çalışması.

Kaynak: Yıldız GENÇ Arşivi, 2023.

Eser Sahibinin Adı Soyadı	: Yıldız GENÇ
Şekil Ve Örnek No	: 145 Örnek 6
Ürün	: Gül çalışması
Kullanım Amacı	: Tablo
Ana Malzeme	: Vaketa deri
Ek Malzeme	: Ahşap çerçeve ve analin deri boyaları
Kullanılan Teknik	: Kabartma ve dövme
Uygulanan Desenler	: Gül ve geometrik şekiller
Kullanılan Renkler	: Siyah, kahverengi, yeşil, taba, bordo ve tonları
Ürün Boyutu	: 35 cm x 25 cm
Tasarım yeri	: Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu
Yapılış Yılı	: 2016

Ürün Açıklaması : Bu çalışmada kompozisyon ve ham madde olarak deri vaketa kullanılarak gül çalışması tasarlanmıştır. Tasarımın tekniğinde deri üzeri renklendirme ve tarama yöntemiyle dokunuşlar uygulanmıştır. Geometrik ve geçme motifler kullanılmıştır. Kullanılan renkler arasında siyah, kahverengi, yeşil, taba, bordo ve tonları kullanılmıştır. Renklerin üzerine eskitme yöntemi uygulanarak tasarıma son hali verilmiştir (Bknz. Şekil 145, Örnek 6).

1.3. SANATÇI-USTA ÖĞRETİCİ KISA ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ

“Derya Yağa SERAY 1984 Bingöl doğumludur. 2006-2009 yılları arası tekstil sektöründe çalışma imkanı bulmuştur. Evliliği sonrasında 2012 de Aydın / Didim ilçesine yerleşmiştir. Hobi olarak başladığı bu sanatı geliştirmek için bir çok eğitim almıştır. 2015-2020 tarihleri arası Didim halk eğitim merkezlerinde çeşitli kurslara katılım sağlamıştır. Bu eğitimler sonucunda ustalık ve usta öğretici belgelerini almaya hak kazanmıştır. Eğitim hayatı sonrasında öğrenmiş olduğu sanatı iş hayatında sürdürmüştür. Tasarlamış olduğu çalışmaları örgü, çanta, deri çanta, deri cüzdan, deri kartlık, deri kemer, kumaş çanta, deri bileklik, deri anahtarlık, deri not defteri, deri çok geniş bir alana uygulamıştır” (Seray, sözlü görüşme, 2023).

Şekil 146. (Örnek 7) Deri ve Örgünün Birlikte Kullanıldığı Eser.

Kaynak: Derya Yağa SERAY Arşivi, 2023.

Eser Sahibinin Adı Soyadı : Usta Öğretici Derya Yağa SERAY

Şekil Ve Örnek No : 146 Örnek 7

Kullanım Amacı : Kadın kol çantası

Ana Malzeme : Çiçek baskı

Ek Malzeme : Crazy deri, mumlu ip, kağıt ve sırim ip

Kullanılan Teknik : Deriyi kesme şekil vermek ve örgü

Uygulanan Desenler : Bitkisel motifler

Kullanılan Renkler : Mavi, siyah ve tonları

Ürün Boyuttu : 30 cm x 25 cm

Tasarım yeri : Didim / Aydın

Yapılış Yılı : 2024

Ürün Açıklaması : Bu çalışmada kompozisyon ve ham madde olarak deri vaketa, efektli deri ve örgü bir arada kullanılmış yuvarlak çanta tasarlanmıştır. Deri ve örgünün birleşimiyle farklı bir kombinasyon ortaya çıkmıştır. Kullanılan renkler arasında mavi, siyah ve tonları bulunmaktadır (Bknz. Şekil 146, Örnek 7).

1.4. SANATÇI-USTA ÖĞRETİCİ KISA ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ

“Zehra YILMAZ 1974 doğumludur. Recep Tayip ERDOĞAN Üniversitesi Geleneksel El Sanatları Bölümünden mezun olmuştur. Deri işleme sanatı ile üniversite’de tanışmıştır. Ortahisar Halk Eğitim Merkezinde yaklaşık olarak 10 yıldır deri eğitimi

kursu vermektedir. Bu tablonun projesini hazırladıktan sonra kağıt rölyef hocası ile iki sanatı bir araya getirebileceği teknikleri uygulayarak tamamlamıştır. Deriyi kesme ve dövme tekniklerini kullanarak tamamlayı bir sanat yapıtı haline getirmiştir. Deri, çanta, cüzdan, kemer, aksesuar, ve tablo eserleri tasarlamaktadır. “Deriye dokunmak, tasarım ve üretim yapmak tamamen bir aşk işidir” (Yılmaz, sözlü görüşme, 2023).

Şekil 147. (Örnek 8) Deri Üzeri Aplike Çalışması.

Kaynak: Zehra YILMAZ Arşivi, 2023.

Eser Sahibinin Adı Soyadı	: Usta Öğretici Zehra YILMAZ
Şekil Ve Örnek No	: 147 Örnek 8
Kullanım Amacı	: Dekoratif
Ana Malzeme	: Vaketa deri
Ek Malzeme	: Çivi ve raptiye
Kullanılan Teknik	: Kesme, dövme işlemi ve kabartma
Uygulanan Desenler	: Su yolu, rumi ve geçme motifler
Kullanılan Renkler	: Kahverengi ve tonları
Ürün Boyutu	: 100 cm x 70 cm
Tasarım yeri	: Trabzon
Yapılış Yılı	: 2020

Ürün Açıklaması : Bu çalışmada kompozisyon ve ham madde olarak deri vaketa, ahşap ve reçine bir arada kullanılarak hat ve geleneksel motifler ile tasarım yapılmıştır. Hat ve geleneksel motiflerle kabartma, dövme yöntemleri bir arada kullanılmıştır (Bknz. Şekil 147, Örnek 8).

Şekil 148. (Örnek 9) Deri Üzeri Aplike Çalışması.

Kaynak: Zehra YILMAZ Arşivi, 2023.

Eser Sahibinin Adı Soyadı : Usta Öğretici Zehra YILMAZ
Şekil Ve Örnek No : 148 Örnek 9
Kullanım Amacı : Dekoratif
Ana Malzeme : Vaketa deri ve kâğıt
Ek Malzeme : Çerçeve ve kâğıt
Kullanılan Teknik : Yakma, dövme, kabartma ve kâğıt rölyef
Uygulanan Desenler : Hat ve semazen
Kullanılan Renkler : Kahverengi, kırmızı, siyah ve naturel
Ürün Boyutu : 90 cm x 60 cm
Tasarım yeri : Trabzon
Yapılış Yılı : 2020

Ürün Açıklaması : Bu çalışmanın ham maddesinde deri vaketa, tekniğinde ahşap, yakma, kabartma, dövme teknikleri bir arada kullanılarak hat ve bitkisel motifler ile tasarımı yer almaktadır. Ürünün kompozisyonunda hat ve bitkisel motifler kullanılmıştır. Eserin semazen ve zemin kısmında deri üst kısmında ahşap ile tasarımı yapılmıştır (Bknz. Şekil 148, Örnek 9).

1.5. SANATÇI-USTA ÖĞRETİCİ KISA ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ

“Mehmet ÖZYURT İlk ve ortaokulu Yalvaç'ta okumuştur. 1951 yılından beri deriden farklı nitelikte ürünler piyasaya çıkarmaktadır. Şu an ki imalatı çırçır topu (role) üzerine olmaktadır. 1951 yılında Yalvaç'ta üretime başladıktan sonra 1953 yılında çırçır topu (role) üretimini Adana'ya aktarmış olup 2 sene orada imalattan sonra hammadde ve kalifiye eleman sıkıntılarından dolayı üretimi tekrar Yalvaç'a nakletmiştir. 1953 yılından beri de üretim Yalvaç'ta devam etmektedir” (Özyurt, sözlü görüşme, 2023).

Şekil 149. (Örnek 10) Deri Ve Kavak Ağacından Çırçır Rölesi Yapımı.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2023.

Eser Sahibinin Adı Soyadı : Mehmet ÖZYURT

Şekil Ve Örnek No : 149 Örnek 10

Kullanım Amacı : Pamuk ile çekirdeğini ayrıştırmada kullanılır.

Ana Malzeme : Ağaç, Demir, Deri

Ek Malzeme : Teknik Jelatin, deniz tutkalı

Kullanılan Teknik : Geleneksel yöntem

Uygulanan Desenler : Çizgisel

Kullanılan Renkler : Naturel, siyah, taba

Ürün Boyutu : 160 cm x 35 cm

Tasarım yeri : ISPARTA / Yalvaç

Yapılış Yılı : 1951

Ürün Açıklaması : Bu çalışmanın ham maddesini deri kösele, ahşap ve demir oluşturmaktadır. Ürünün alt katmanında demir, orta katmanında ahşap, üst katmanında deri kösele uygulanmıştır (Bknz. Şekil 149, Örnek 10).

1.6. SANATÇI-USTA ÖĞRETİCİ KISA ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ

“Nuran Eksilmez Rize Ardeşen doğumludur. 2010 Yılında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Geleneksel El Sanatları Ön Lisans Bölümünden mezun olmuştur. 13 yıldır aktif olarak deri işlemeciliği alanında faaliyet göstermektedir. Aynı şekilde 11 yıldır Rize ili Ardeşen ilçesinde bulunan Halk Eğitim Merkezinde Deri İşlemeciliği alanında usta öğreticilik yapmaktadır. 2011 yılından beri çeşitli sergiler ve deri işlemeciliği çalıştaylarında aktif bir şekilde rol almaktadır. Ürünlerini, başlıca birinci sınıf, A kalite büyük baş hayvanlardan elde edilen, sığır derisi ve dana derisi, küçükbaşlardan ise koyun derisi ve keçi derisinden yapmaktadır” (Eksilmez, sözlü görüşme, 2023).

Şekil 150. (Örnek 11) Ham Deri Üzeri Oyma Tekniği İle Tezhip Desenli Çalışma.

Kaynak: Nuran Eksilmez Arşivi, 2023.

Eser Sahibinin Adı Soyadı : Usta Öğretici Nuran EKSİLMEZ

Şekil Ve Örnek No : 150 Örnek 11

Kullanım Amacı	: Aksesuar
Ana Malzeme	: Ham deri
Ek Malzeme	: Süet, Crazy deri, Nubuk,
Kullanılan Teknik	: El Dikiş
Uygulanan Desenler	: Tezhip Desenler, Motifler, Çiçek Desenleri
Kullanılan Renkler	: Derinini doğal rengi
Ürün Boyutu	: 30 cm x 20 cm
Tasarım yeri	: Rize Halk Eğitim Merkezi
Yapılış Yılı	: 2011- 2024
Ürün Açıklaması	: Bu çalışmanın ham maddesinde deri vaketa, tekniğinde, deri oyma sanatı kullanılmıştır. Renk olarak kendi doğal rengi tercih edilmiştir (Bknz. Şekil 150, Örnek 11).

1.7. SANATÇI-USTA ÖĞRETİCİ KISA ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ

“Buse Öznehir ÇAKIR Gazi Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi El Sanatları Bölümü 2014 yılında mezun olmuştur. Aynı üniversitede El Sanatları Bölümü Ana sanat Dalında “Bolu İli Mengen İlçesinde Bulunan Tel Kırma İşlemeli Ürünler ve Yeni Tasarımlar” isimli yüksek lisans tezini 2017 yılında savunmuştur. Bununla beraber Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Geleneksel Türk Sanatları Ana sanat Dalında “Ankara Etnografya Müzesi Deri Eserler Üzerine Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezini 2019 yılında sunarak ikinci yüksek lisansını tamamlamıştır. 2023 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığının sınavına girip “Deri İşlemeciliği” ve “Yemeni” sanat dallarında “Sanatçı Kartı” almaya hak kazanmıştır. Şuan Vaketa Çakır Deri Anonim Şirketinin daimi kadrosunda yer almaktadır. Ayrıca Yemenia Kadın Kooperatifinde başkan yardımcılığı yapmakta olup yemeni tasarımları, üretimi ve satışıyla uğraşmaktadır. TRT1 “Hayallerinin Peşinde (33.Bölüm) de kooperatifinin tanıtımının yapıldığı bir programda yer almıştır”. Youtube “Vaketa Çakır Deri” kanalında bilgi verici içerikler paylaşmakta ve yayınlamaktadır” (Çakır, sözlü görüşme, 2023).

Şekil 151. (Örnek 12) Deri Vaketa Üzeri Desenli Çanta ve Ayakkabı Çalışması.

Kaynak: Buse Öznehir ÇAKIR Arşivi, 2023.

Eser Sahibinin Adı Soyadı	: Usta Öğretici Buse Öznehir ÇAKIR
Şekil Ve Örnek No	: 151 Örnek 12
Kullanım Amacı	: Çanta ve ayakkabı
Ana Malzeme	: Vaketa deri
Ek Malzeme	: Kuzu derisi, Manda derisi, Pamuk ipliği, Boya, Mumlu ip, Keçi derisi, ahşap, çivi, pıt
Kullanılan Teknik	: Boyama, dikiş. Maraş tekniği yemeni
Uygulanan Desenler	: kedi
Kullanılan Renkler	: sarı, turuncu, pembe, yeşil, mor turkuaz, kırmızı, siyah, krem, mavi
Ürün Boyutu	: 30 cm x 25 cm – 36 numara
Tasarım yeri	: Ankara
Yapılış Yılı	: 2019

Ürün Açıklaması : Bu çalışmanın ham maddesinde deri vaketa, tekniğinde deri dikişi ve yakma uygulanmıştır. Çalışma çanta ve ayakkabı takım olarak tasarlanmış kedilerle kompozisyon oluşturulmuştur (Bknz. Şekil 151, Örnek 12).

1.8. SANATÇI-USTA ÖĞRETİCİ KISA ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ

“İbrahim ATALAR İlk ve ortaokulu Isparta’da okumuştur. İstanbul tarım Orman ve Köy işleri Bakanlığı Dericilik Araştırma ve Eğitim enstitüsünden 1993 yılından mezun olmuştur. 2010 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı Sanatçı Tanıtım Kart’ını alan İbrahim ATALAR mesleği usta-çırak geleneği ile öğrenmiştir. 2023 yılında Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Kuyumculuk ve Takı Tasarım Programından mezun oldu. Sanatçı ham deri işlenmesinden deriyi dağlama ve deri üzerine kabartma teknikleri kullanarak sanatsal ürüne dönüştürme boyutuna kadar tüm teknikleri uygulayabilmektedir. 2014 yılından bu yana Isparta Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma Eğitim Genel Müdürlüğü’nde Eğitim Görevlisi olarak birikimini gelecek nesillere aktarmaktadır. Çeşitli ulusal ve uluslararası sanatsal etkinliklerde faaliyet göstermektedir” (Atalar, sözlü görüşme, 2023).

Şekil 152. (Örnek 13) Deri Vaketa Üzeri Tablo Çalışması.

Kaynak: İbrahim ATALAR Arşivi, 2023.

Eser Sahibinin Adı Soyadı	: Usta Öğretici İbrahim ATALAR
Şekil Ve Örnek No	: 152 Örnek 13
Kullanım Amacı	: Tablo
Ana Malzeme	: Vaketa deri
Ek Malzeme	: Boya ve çerçeve
Kullanılan Teknik	: Yakma, kabartma, dövme ve boyama
Uygulanan Desenler	: İskelet
Kullanılan Renkler	: Siyah, sarı, turuncu, turkuaz, yeşil, kahverengi
Ürün Boyuttu	: 35 cm x 50cm
Tasarım yeri	: Isparta
Yapılış Yılı	: 2023

Ürün Açıklaması : Bu çalışmanın ham maddesinde deri vaketa, tekniğinde deri dövme, yakma oyma ve boyama kullanılmıştır. Ürünün arkasında manzara önünde iskelete figürü ile kompozisyon tamamlanmıştır (Bknz. Şekil 152, Örnek 13).

1.9. SANATÇI-USTA ÖĞRETİCİ KISA ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ

“Yavuz Saim ÖZTAŞ 1960 yılında Isparta/Yalvaç ilçesinde dünyaya gelmiştir. İlk ve ortaokulu Yalvaç'ta okumuştur. Dericilik Araştırma Enstitüsünden mezun olmuştur. Isparta-Yalvaç Meslek Yüksek Okulu dericilik bölümünden mezun olmuştur. Yaklaşık olarak dericilik alanlarında 25 yıllık öğretmenlik deneyimi edinmiştir. Yalvaç'ta dericilik mesleğini sürdürmektedir. Şehzade deri atölyesinde, deri konfeksiyon dışında mask, rölyef, gravür heykel aydınlatma, sandalet, çarık, terlik, çanta, kemer, bileklik, defter kılıfı, duvar saatleri, anahtarlık, modelleri gibi yaklaşık 250 farklı tasarım üretmektedir. 2024 yılında Dericilik alanında Devlet Sanatçısı Unvanını almıştır” (Öztaş, sözlü görüşme, 2024).

Şekil 153. (Örnek 14) Deri Vaketa Üzeri Çift Körüklü Çanta.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Eser Sahibinin Adı Soyadı : Deri Ustası Yavuz Saim ÖZTAŞ

Şekil Ve Örnek No : 153 Örnek 14

Kullanım Amacı : Çanta

Ana Malzeme : Vaketa deri

Ek Malzeme : Kemer tokası

Kullanılan Teknik : Soğuk baskı

Uygulanan Desenler : Geleneksel eli belinde motifi

Kullanılan Renkler : Sarı tonları ve kahve tonları

Ürün Boyutu : 30 cm x 20 cm

Tasarım yeri : Şehzade Deri Atölyesi Isparta/Yalvaç

Yapılış Yılı : 2024

Ürün Açıklaması : Bu çalışmanın ham maddesi deri vaketadır. Tasarımda sıcak baskı deri tekniği uygulanmıştır. Geleneksel eli belinde motifi su yolu olarak tasarlanmıştır. Kullanılan renkler arasında taba, kahverengi ve tonları uygulanmıştır (Bknz. Şekil 146, Örnek 7).

Şekil 154. (Örnek 15) Deri Vaketa Üzeri Tek Gözlü Çanta.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Eser Sahibinin Adı Soyadı	: Deri Ustası Yavuz Saim ÖZTAŞ
Şekil Ve Örnek No	: 154 Örnek 15
Kullanım Amacı	: Çanta
Ana Malzeme	: Vaketa deri
Ek Malzeme	: Papağan kanca
Kullanılan Teknik	: Soğuk baskı
Uygulanan Desenler	: Türk Bayrağı ve Mustafa Kemal İmzalı büstü
Kullanılan Renkler	: Sarı tonları ve kahve tonları ile eskitme
Ürün Boyutu	: 21 cm x 14 cm
Tasarım yeri	: Şehzade Deri Atölyesi Isparta/Yalvaç
Yapılış Yılı	: 2024
Ürün Açıklaması	: Bu çalışmanın ham maddesi deri vaketadır.

Tasarımda sıcak baskı deri tekniği uygulanmıştır. Deri vaketa üzeri tek körüklü kadın çantası olarak tasarlanmıştır. Deri ve sıcak baskının birleşimiyle Türk bayrağı ve Mustafa Kemal ATATÜRK portresi uygulanmıştır. Kullanılan renkler kahverengi, sarı ve tonları uygulanarak tasarlanmıştır (Bknz. Şekil 154, Örnek 15).

Şekil 155. (Örnek 16) Deri Vaketa Üzeri Tek Gözlü Dikdörtgen Çanta.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Eser Sahibinin Adı Soyadı : Deri Ustası Yavuz Saim ÖZTAŞ

Şekil Ve Örnek No : 155 Örnek 16

Kullanım Amacı : Çanta

Ana Malzeme : Vaketa deri

Ek Malzeme : Papağan kanca ve D halka

Kullanılan Teknik : Soğuk baskı

Uygulanan Desenler : Eli belinde ve su yolu motifi

Kullanılan Renkler : Kahve tonları ile eskitme

Ürün Boyutu : 14 cm x 13 cm

Tasarım yeri : Şehzade Deri Atölyesi Isparta/Yalvaç

Yapılış Yılı : 2024

Ürün Açıklaması : Bu çalışmanın ham maddesi deri vaketadır.

Tasarımda sıcak baskı deri tekniği uygulanmıştır. Deri vaketa üzeri tek gözlü dikdörtgen kadın çantası olarak tasarlanmıştır. Deri ve sıcak baskının birleşimiyle geleneksel motif olarak bilinen eli belinde motifi ve geçme motifi uygulanmıştır. Kullanılan renkler taba, kahverengi ve tonları uygulanmıştır (Bknz. Şekil 155, Örnek 16).

1.10. SANATÇI-USTA ÖĞRETİCİ KISA ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ

“Salih ÇETİNKAYA 1955 yılında Isparta/Yalvaç ilçesinde dünyaya gelmiştir. İlk ve ortaokulu Yalvaç'ta okumuştur. Dericiliği tabakhane de öğrenmiştir. Genel olarak deri, süs eşyası, çanta ve cüzdan alanında kendisini yetiştirmiştir. Yaklaşık olarak dericilik alanlarında 40 yıllık deneyime sahiptir. Yalvaç'ta dericilik mesleğini sürdürmektedir. ÇE-PA LEATHER TRADE SAN. TİC. PAZ. LTD. ŞTİ. İmalathanesinde, deri hazır giyim dışında rölyef, aydınlatma, sandalet, çarık, terlik, çanta, kemer, bileklik, defter kılıfı, duvar saatleri, anahtarlık, modelleri gibi yaklaşık 200 farklı tasarım üretmektedir. 2024 yılında Dericilik alanında Devlet Sanatçısı Unvanını almıştır” (Çetinkaya, sözlü görüşme, 2024).

Şekil 156. (Örnek 17) Vaketa Deri Üzeri İşlemeli Çift Gözlü Kadın Cüzdan

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Eser Sahibinin Adı Soyadı	: Deri Ustası Salih ÇETİNKAYA
Şekil Ve Örnek No	: 156 Örnek 17
Kullanım Amacı	: Kadın Cüzdan
Ana Malzeme	: Vaketa deri
Ek Malzeme	: Sırım ip ve Çıt-çıt
Kullanılan Teknik	: Soğuk baskı
Uygulanan Desenler	: Bitkisel motifler
Kullanılan Renkler	: Kahve tonları
Ürün Boyuttu	: 19 cm x 10 cm
Tasarım yeri	: ÇE-PA LEATHER TRADE Isparta/Yalvaç
Yapılış Yılı	: 2024

Ürün Açıklaması : Bu çalışmanın ham maddesi deri vaketadır. Tasarımda sıcak baskı deri tekniği uygulanmıştır. Deri vaketa üzeri işlemeli çift gözlü kadın cüzdanı tasarlanmıştır. Deri ve sıcak baskının birleşimiyle bitkisel motifleri uygulanmıştır. Kullanılan renkler kahverengi ve tonları kullanılmıştır (Bknz. Şekil 156, Örnek 17).

1.11. SANATÇI-USTA ÖĞRETİCİ KISA ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ

“Ramazan ÖZGÜR 1966 yılında Isparta/Yalvaç ilçesinde dünyaya gelmiştir. İlk ve ortaokulu Yalvaç'ta okumuştur. Dericiliği tabakhanede öğrenmiştir. 20-25 yıl boyunca tabakhanede debağlık yapmıştır. Daha sonra deri, süs eşyası, kemer, çanta ve cüzdan alanında kendisini yetiştirmiştir. Yaklaşık olarak dericilik alanlarında 10 yıldır deri süs eşyalarını hobi olarak yapmaktadır. Yalvaç'ta dericilik mesleğini sürdürmektedir. Tabak ustası-deri ürün imalatçısı İmalathanesinde, deri hazır giyim dışında rölyef, aydınlatma, sandalet, çarık, terlik, çanta, kemer, bileklik, defter kılıfı, duvar saatleri, anahtarlık, modelleri gibi yaklaşık 180 farklı tasarım üretmektedir. 2024 yılında Dericilik alanında Devlet Sanatçısı Unvanını almıştır” (Özgür, sözlü görüşme, 2024).

Şekil 157. (Örnek 18) Vaketa Deri Üzeri Püskülü

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Eser Sahibinin Adı Soyadı : Deri Ustası Salih ÇETİNKAYA
Şekil Ve Örnek No : 157 Örnek 18
Kullanım Amacı : Kadın çanta
Ana Malzeme : Vaketa deri
Ek Malzeme : Sırım ip, rivet ve kemer tokası
Kullanılan Teknik : Kesme
Uygulanan Desenler : Soyut şekiller
Kullanılan Renkler : Naturel tonlar
Ürün Boyutu : 26 cm x 22 cm
Tasarım yeri : ÇE-PA LEATHER TRADE Isparta/Yalvaç
Yapılış Yılı : 2024

Ürün Açıklaması : Bu çalışmanın ham maddesi deri vaketadır. Deri vaketa ve nubuk deri üzeri püskülü bayan çantası olarak tasarlanmıştır. Bu tasarımda apliksasyon tekniği kullanılmıştır. Kullanılan renkler derinin rengi olan naturel tonları kullanılmıştır (Bknz. Şekil 157, Örnek 18).

Şekil 158. (Örnek 19) Deri Meşin Üzeri İşlemeli Çift Gözlü Cüzdan.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi,2024

Eser Sahibinin Adı Soyadı : Deri Ustası Ramazan ÖZGÜR
Şekil Ve Örnek No : 158 Örnek 19

Kullanım Amacı	: Bay cüzdan
Ana Malzeme	: Meşin deri
Ek Malzeme	: Sırım ip
Kullanılan Teknik	: Soğuk baskı
Uygulanan Desenler	: Farklı geometrik şekiller
Kullanılan Renkler	: Kahve tonları
Ürün Boyutu	: 17,5 cm x 10,5 cm
Tasarım yeri	: Özgür Deri Atölyesi Isparta/Yalvaç
Yapılış Yılı	: 2024
Ürün Açıklaması	: Bu çalışmanın ham maddesi deri vaketadır. Tasarımda sıcak baskı deri tekniği uygulanmıştır. Deri vaketa üzeri işlemeli çift gözlü erkek cüzdanı olarak tasarlanmıştır. Deri ve sıcak baskının birleşimiyle geometrik motifleri uygulanmıştır. Kahverengi ve tonları kullanılmıştır (Bknz. Şekil 158, Örnek 19).

Şekil 159. (Örnek 20) Deri Vaketa Üzeri İşlemeli Çift Gözlü Çanta.

Kaynak Ramazan HAVAS Arşivi, 2024.

Eser Sahibinin Adı Soyadı : Deri Ustası Ramazan ÖZGÜR

Şekil Ve Örnek No : 159 Örnek 20

Kullanım Amacı	: Çanta
Ana Malzeme	: Vaketa deri
Ek Malzeme	: Papağan kilit, Sırım ip ve kemer tokası
Kullanılan Teknik	: Soğuk baskı
Uygulanan Desenler	: Soyut şekiller
Kullanılan Renkler	: Kahve tonları
Ürün Boyutu	: 20,5 cm x 30,5 cm
Tasarım yeri	: Özgür Deri Atölyesi Isparta/Yalvaç
Yapılış Yılı	: 2024
Ürün Açıklaması	: Bu çalışmanın ham maddesi deri vaketadır.

Tasarımda sıcak baskı deri tekniği uygulanmıştır. Deri vaketa üzeri işlemeli çift gözlü kadın çantası olarak uygulanmıştır. Deri ve sıcak baskının bir araya gelmesi ile soyut desenler kullanılmıştır. Kahverengi ve tonları uygulanmıştır (Bknz. Şekil 159, Örnek 20).

1.12. SANATÇI-USTA ÖĞRETİCİ KISA ÖZGEÇMİŞ VE ÜRÜN ÖRNEKLERİ

“Ramazan HAVAS, 1988 yılında Şanlıurfa'nın Siverek İlçesinde dünyaya gelmiştir. İlköğretimini ve Liseyi Şanlıurfa'da okumuştur. 2009-2011 yılları arasında Recep Tayyip ERDOĞAN Üniversitesi Geleneksel El Sanatları bölümünden bölümünden mezun olmuştur. 2011-2015 yılları arasında Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları bölümünden mezun olmuştur. 2018-2019 yılları arasında Avrupa Birliği Projelerinde deri tasarım eğitimi vermeye hak kazanmıştır. 2018 yılında Yöresel El Sanatları fuar alanında deri tablo ve deriden yapılmış tüm aksesuarları sergilenmiştir. 2022–2023 yılları arasında Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat ve Tasarım (YL) (TEZLİ) bölümüne giriş hakkı kazanmıştır. Bu süre zarfında farklı kurumlarda kurs verip, sanatsal faaliyetlerine devam etmiştir”.

Şekil 160. (Örnek 21) Deri Vaketa Üzeri İşlemeli Kama.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2016.

Eser Sahibinin Adı Soyadı	: Ramazan HAVAS
Şekil Ve Örnek No	: 160 Örnek 21
Kullanım Amacı	: Kama
Ana Malzeme	: Vaketa deri
Ek Malzeme	: Rivet, sıırım ip
Kullanılan Teknik	: Soğuk baskı ve dövme
Uygulanan Desenler	: Soyut şekiller
Kullanılan Renkler	: Naturel renk
Ürün Boyutu	: 30 cm x 6 cm
Tasarım yeri	: Şanlıurfa Halk Eğitim Merkezi
Yapılış Yılı	: 2016

Ürün Açıklaması : Bu çalışmanın ham maddesi deri vaketadır. Tasarımda dövme, işleme deri ve soğuk baskı tekniği uygulanmıştır. Deri vaketa üzeri kama kılıfı olarak tasarlanmıştır. Renk olarak derinin kendisine has olan naturel renk tonları kullanılmıştır (Bknz. Şekil 160, Örnek 21).

Şekil 161. (Örnek 22) Deri Vaketa Üzeri İşlemeli ve Döğmeli Çanta.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2017.

Eser Sahibinin Adı Soyadı	: Ramazan HAVAS
Şekil Ve Örnek No	: 161 Örnek 22
Kullanım Amacı	: Çanta
Ana Malzeme	: Vaketa deri
Ek Malzeme	: Rivet, sırim ip, mumlu ip, papağan kanca, kemer tokası
Kullanılan Teknik	: İşleme, soğuk baskı ve dövme
Uygulanan Desenler	: Kubaba
Kullanılan Renkler	: Taba ve eskitme renkleri
Ürün Boyuttu	: 25 cm x 23 cm
Tasarım yeri	: Şanlıurfa Halk Eğitim Merkezi
Yapılış Yılı	: 2017
Ürün Açıklaması	: Bu çalışmanın ham maddesi deri vaketadır.

Tasarımda dövme, işleme deri ve soğuk baskı tekniği uygulanmıştır. Çalışmanın kompozisyonu tarihte Kubaba olarak bilinen, tarihi bir figürden etkilenilmiştir. Ürün çalışmasında derinin kolay şekil alabilmesi değerlendirilerek, ıslatılıp, deri kalemleri (şekilleri) yardımıyla istenilen figürün detay kısımları oluşturulmuştur. Renk olarak

yosun yeşili, taba ve eskitme tonları kullanılarak tarihsel bir değer verilemeye çalışılmıştır (Bknz. Şekil 161, Örnek 22).

Şekil 162. (Örnek 23) Deri Vaketa Üzeri İşlemeli ve Soğuk Baskılı Çanta.

Kaynak: Ramazan HAVAS Arşivi, 2018.

Eser Sahibinin Adı Soyadı	: Ramazan HAVAS
Şekil Ve Örnek No	: 162 Örnek 23
Kullanım Amacı	: Çanta
Ana Malzeme	: Vaketa deri
Ek Malzeme	: Rivet, sırim ip, mumlu ip, papağan kanca, kemer tokası
Kullanılan Teknik	: İşleme, soğuk baskı ve dövme
Uygulanan Desenler	: Bitkisel motifler
Kullanılan Renkler	: Kahverengi
Ürün Boyutu	: 30 cm x 25 cm
Tasarım yeri	: Şanlıurfa Halk Eğitim Merkezi
Yapılış Yılı	: 2017

Ürün Açıklaması : Bu çalışmanın ham maddesi deri vaketadır. Tasarımda dövme, işleme deri ve soğuk baskı tekniği uygulanmıştır. Çalışmanın kompozisyonu vaketa deri üzeri dikdörtgen bayan çantası tasarım yer almaktadır. Çalışmanın kompozisyonun yüzey süslemesinde bitkisel motifler ve dairesel şekiller işlenmiştir. Derinin kolay kolay şekil alabilmesi değerlendirilerek, ıslatılıp, deri kalemleri (şekilleri) yardımıyla istenilen motifler oluşturulmuştur. Renk olarak kahverengi ve eskitme tonları uygulanmıştır (Bknz. Şekil 162, Örnek 23).

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanlar ilk çağlardan itibaren hayvanlardan elde ettikleri deriyi örtünme, barınma gibi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kullanmışlardır. Süs objeleri, giyim, ayakkabı, kapkaçak, kitap ciltleri, kemer, silah kılıfları, at koşum takımları, çizme gibi gündelik hayatta kullanılan birçok malzemenin üretiminde deri kullanılmıştır. Pazırık kurganlarında, arkeolojik kazılarda deriden yapılmış mobilyaların, at arabalarının, at koşum takımlarının ve diğer ürünlerde, deri buluntularına rastlanılmıştır. Türklerde dericilik zanaatı, Orta Asya topraklarında ortaya çıkmış, Anadolu Selçuklu Devleti döneminde örgütlenmiştir. Osmanlı imparatorluğu döneminde işleme tabi tutulmuş, deri ve deri ürünlerinin kalitesi gelişme göstermiştir. Ahilik teşkilatı Osmanlı'da Loncaya dönüşmüştür. Özellikle loncaların kurulması ile 15. ve 16. asırlarda etkili olmuştur. 19. asrın ortalarında mali kriz sonucunda dericilik sanayinde duraklama başlamıştır. Anadolu'nun birçok bölgesinde uğraşılan dericilik zanaatı teknolojinin ilerleme kaydetmesiyle gerileyen bir sanat dalı olmuştur. Günümüzde ise umut verici bir gelişme olarak tekrar deri eşyasına olan talep artış göstermiştir. Ülkede döviz gelirinin yükselmesi dericilik sanayisinde arz ve talebin artmasını sağlamıştır.

Derinin geçmişi, derinin tanımı, çeşitleri, işleniş aşamaları, tabakhane işleyişi Isparta-Yalvaç ilçesindeki gelişim süreci ve Cumhuriyet dericiliğinin tarihsel gelişimi aktarılmış, deri üretim süreci, debagat, tabakhane gelişim süreçleri ve imalat yöntemlerine bu tezde vurgu yapılmıştır. Ayrıca Yalvaç'ta faaliyet gösteren deri atölye ve ustalarına değinilmiş, deri sanatı ile ilgilenen bazı sanatçılara ve eserlerine yer verilmiştir. Geçmişte ve bugün uygulanmış olan deri üretimi değerlendirilmiş, deri eserlerinin genellikle bitkisel sepi maddeleri ile tabaklanmış derilerle üretildiğinden bitkisel sepi tabaklama, fiziksel ve kimyasal işlenti yöntemleri detaylı olarak belirtilmiştir. Doğal ürünlerde yaşandığı gibi deri de kullanıldıkça ve yaşlandıkça çeşitli fiziksel değişikliklere uğramaktadır. Birçok bileşenden oluşan derinin korunması önemlidir. Bununla birlikte ham derinin yapısını ve mamul deriye dönüştürülme süreçlerini de dikkate almak gerekmektedir. Sonuçta çeşitli hayvanlardan sağlanan derilerin bütünü aynı yapı ve niteliğe sahip olmamaktadır. Deriler fiziksel, biyolojik, kimyasal ve histolojik özellikleri bakımından birbirlerine benzer olsalar da her hayvan türü, kendisine has özellikler barındırmaktadır. Belirtilen özelliklerin özenle incelenmesi, dikkate alınması, deri çeşitlerinin ve yapısının tanınması açısından önemlidir.

Tarihi oldukça eskiye dayanan Yalvaç, kültürel anlamda da zengin bir yöremizdir. Tarihsel olarak Yalvaç, Roma dönemi, Helenistik dönem ve Bizans dönemlerini yaşamış bir bölge olma özelliği taşımaktadır. İlerleyen zaman içerisinde Selçuklu Devleti ve Osmanlı devleti ile Türkiye Cumhuriyeti egemenliğinde yer almıştır. Yalvaç; inanç, kültür, müze ve tarih turizmi ile dağ, akarsu ve kırsal turizm gibi değerlere sahiptir. Ticaretin vazgeçilmez bir ürünü haline gelen deri, farklı medeniyet ve uygarlıkların ticaret yollarına katkı sağlamıştır. Turizm ve kültür mirası yoğun etkileşim içerisinde yer almaktadır. Geleneksel el sanatlarının tanıtımında bu alanla ilgili ustalar önemli görevler üstlenmektedir. El sanatları bölgeye turistik çekicilik ve hareketlilik kazandırdığından, turizm açısından ekonomik katma değer oluşturarak, turizmin bir parçası olmuştur.

İlkçağlardan günümüze kadar deri, insanların yaşamında önemli bir yere sahip olmuştur. İlk başlarda sağlam olmasından dolayı işlevsel mamullerde kullanılmış olan deriye, zaman içerisinde estetik değerler katılmıştır. Uygulanan estetik değerlerle beraber insanların deri ürününü işleyebilmesi, form kazandırabilmesi ve daha uzun ömürlü kullanılması sağlanmıştır. Yapılan çalışmada derinin kullanıldığı ürünlerin çeşitlilik kazandığına tanık olunmuştur. Bu çalışmada Yalvaç ilçesinde uygulanan dericiliğin geçmişte ve günümüzdeki hali irdelenerek, bölgede yapılan dericiliğin hareketlenmesine katkı sunmak amacıyla yörede faaliyet gösteren ustalar ve deriyle ilgilenen sanatçılar estetik ve yeni tasarımlar uygulamaya çalıştığı tespit edilmiştir. Derinin üretim teknikleri gözlemlenerek ve işletme çalışanlarından alınan verilere dayanarak, Yalvaç'ta imalatı yapılan derilerin geleneksel metotlarla ile üretimine devam ettiği tespit edilmiştir. Yalvaç, kimyasal maddeler kullanılmadan, organik (doğal) maddeler (meşe palamudu, mimoza vb.) kullanılarak üretim yapılan nadir bölgelerden biri olarak bilinmektedir. Doğal ve teknik yöntemlerle işlenen bu derilerin değerli ve kalite standartlarında olduğu tespit edilmiştir. Dericilik ve deri eşyaları, el sanatları bakımından önemlidir. Deri el sanatları basit araç ve ekipmanlarla işlenen ve kültürel etmenlerden kaynaklanan, Türk toplumunun birikim ve tecrübelerinin en güzel örneklerinin verildiği ürünler haline gelmiştir. Deri ve deri ürünlerinden üretilen turistik ve hediyelik eşya üretiminde meydana çıkan ürünlerin estetik, işlevsel ve ekonomik değerlere sahip olabilmesi gerekir. Türklerin varoluşundan ve medeniyetler kurmasından, kendinden önceki medeniyetlerin kültürlerinden edindikleri bilgi ile deri işçiliği, deri işleme biçim ve yöntemleri bulunmuş, geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Derinin kullanımı ve işleniş biçimi yani tab edilmesi insanoğlunun önemli buluşlardan biri olmuştur. Deri günlük hayatın nesnesi ve insanlığın

vazgeçilmez gereksinimi haline gelmiştir. İnsanlar doğada yaşayan farklı hayvan türlerinin derilerini keşfetmiş, incelenmiş, işleniş biçim, yöntem, tekniklerini araştırmış ve bulmuştur. Deri günlük yaşamın vazgeçilmez ürünü olarak hak ettiği yeri almış ve değerli bir ürün olarak kullanılmıştır. Türkiye tarihi akışında farklı medeniyet ve toplumlara ev sahipliği yapmıştır. Deri farklı medeniyet ve uygarlıkların ticaret yollarına katkı sağlamıştır. Deri ticaretin vazgeçilmez bir ürünü haline gelmiştir. İnsanlığın ve medeniyetlerin gelişmesiyle (savaş aletlerinden, edebi kitap kapaklarına ve birçok gündelik kullanımda giysi, zırh, çanta, şapka, ya da miğfer gibi) birçok alanda yaşam ürünleri halini almıştır. Dünyada ve ülkemizde endüstri ve sanayinin gelişmeye başlaması, derinin işleniş biçimlerinin geliştirilme süreci ve yeni deri işleniş yöntem teknikleri ile deri kimyasaldan bitkisel sepi maddeleri ve doğal yollarla tab edilmek suretiyle günlük kullanıma hazır hale getirilmiştir. Türkiye’de yaygınlaşan, gelişen sanayi devrimi ve yapılan yenilikler, ticaret, sanayi alanındaki politikalarla birlikte makineleşme sürecini getirmiştir. Sanayileşme atılımında belli bölgelerin, belli alanların ve ürünlerin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Isparta ilinin Yalvaç ilçesi de sanayileşme sürecinde önemli bir şehir ve bölge haline gelmiştir. Yalvaç ilçesi, Cumhuriyet öncesi ve sonrası sanayileşme devrimi sonrasında deri ve deri işleme, deri ürünleri imalatı ve kullanım sektörünü oluşturmuştur. Sanayileşme hareketleri bu bölgede kırsal yaşamın gelişmesi, tarımın, hayvancılığın ilerlemesi ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık gelişmiştir. Buna bağlı olarak deri ve dericilik sektörü bölgede gelişim sağlamıştır. Yalvaç bölgesinde deri işleme tesisleri (tabakhaneler) çoğalmış, ilkel yöntemlerden daha profesyonel tabakhanelere dönüşmüştür. Bu durum tüm sanayileşme sektöründe belli bölgelerin belli ürünlerin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Yalvaç ilçesi önemli deri işleme, deri ürünleri üretme ve kullanma sektörünü oluşturmuştur. İşlenen derilerin bölgede oluşturduğu sektör çanta, ayakkabı gibi dayanıklı ve uzun ömürlü ürünlerin imalathanelerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Dayanıklı ve uzun ömürlü ürünler insan hayatının vazgeçilmezi haline gelmiş, tercih edilen, kullanılan ürünler arasına girmiştir.

Bugün dericilik tekniğinde modern dericilik, 1980 ve 2000 yılları arasında farklı teknik ve yöntemlerle işlenip tab edilmiştir. Tabakhanelerden deri işleme fabrikalarına geçilmiştir. Kimyasal ve geleneksel işleyiş biçiminden modern ve doğal işleyiş biçimine dönüşmüştür. Kaliteli deriler dünya standartları ve normlarında üretilmeye başlanmıştır.

Bugün ayakkabı ve çanta başta olmak üzere moda sektörü ve sanat alanına girmiş deri, sanatçıların ve moda sektörünün kullandığı sanat materyali halini almıştır.

Isparta ve yalvaç bölgesi bugün ve tarih öncesi medeniyetlerin getirdiği, yaşatılan kültür ile Türk deri sanatı, endüstriyel dericilikte önemli rol üstlenmiştir. Yalvaç'ta bulunan deri tabakhaneleri ve atölyelerinde üretilen ürünler insan hayatını kolaylaştıran ürünler olarak hayatımızda yer almaktadır. Sonuç olarak, Türkiye'de dericilik sanatı, zanaatı, dünden bugüne, çağımızı geleceğe taşıyan son derece önemli dalları arasındadır. Turizm bakımından da ülkeye ciddi gelir getirmesi ve ülke tanıtımı bakımından önem taşımaktadır. Türk kültüründe dericilik sanatı, sosyal hayatın bir parçası haline gelmiştir. Bu araştırma sonucunda doğal ve maddi değeri yüksek olan derinin biyolojik, kimyasal ve fiziksel üretim yöntemleri, geçmişten günümüze tüm yönleriyle tanıtılmaya çalışılmıştır.

Tabakhane ustalarının, sanatçıların, akademisyenlerin deri ürünleri ile sanatsal anlamda, doğal yöntemlerle deri ürünleri ve eserleri tasarımları önemlidir. Kültür bakanlığına bağlı sanatçıların ve eserlerinin tanıtımı için desteklenmeleri gerekmektedir. Bu anlamda gerekli çalışmaların ve projelerin yürütülmesi dericilik ve deri sanatları açısından önemlidir.

Zanaat ve sanat anlamında sürdürülebilir, işlevselliği yüksek deri ürünleri için günümüz modern teknolojisi ve ileri düzey yöntemleri kullanılmalıdır. Teknolojinin ilerlemesiyle deri sanatına gösterilen ilginin azalması bir sorun gibi görülse de teknolojinin imkanları bu sanata entegre edilerek, dericiliğe azalan bu ilginin yeniden canlı hale getirilmesi sağlanmalıdır.

Deri sanatı ve zanaatına ilişkin tekstil giyim, günlük kullanım için endüstriyel deri, deri tabakhaneleri ve atölyeleri çoğaltılmalıdır. Uzun süre el sanatı olarak çalışan küçük atölyeler, KOSGEP destekli projelerle deri ve dericilik alanında önemli bir endüstri dalı ve profesyonel işletmeler seviyesine getirilebilir. Yöre halkının ekonomisine katkı sağlaması amacıyla devlet eliyle veya özel kuruluşlar vasıtasıyla bu işletmelerdeki istihdamlar desteklenmelidir. Kamu ve özel kuruluşları tarafından deri ve dericilik sanatına ilişkin kurs sayılarının çoğaltılması sağlanmalıdır. Bunun neticesinde dericilik sanatı gelecek nesillere ulaşarak, çırak, kalfa, usta ve sanatçıların yetişmesine olanak sağlanmalıdır.

Valilik, Belediye, gibi kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla yörede yapılacak ulusal, uluslararası fuar, müze çalışmalarlarıyla yöre tanıtımına ve turizmüne katkı sağlanmalıdır. Bu sayede dericilikle ilgili zengin kültürel (miras) ürünler, sanat yapıtları ve özel koleksiyonlar genç kuşaklara aktarılmalıdır. Böylece el sanatlarımız içerisinde yer alan dericilik sanatının, unutulmaya yüz tutmuş el sanatları içerisinde kurtarılması mümkün olacaktır. Ayrıca bu uluslararası çalışmalar neticesinde yöredeki turistik hareketlilik artırılacaktır.

Unutulmaya yüz tutmuş sanat dalları arasında yer alan dericilik sanatının gelecek kuşaklara aktarımında meslek liseleri, meslek yüksekokulları, lisans ve lisansüstü alanlarında ilgili bölümlerinin açılması önemlidir. Bununla birlikte özellikle ekonomi ve istihdam açısından dericilik üzerine açılan bölümlerin desteklenmesi ve bu vesileyle gelecek nesillerin dericilik zanaatına ve sanatına teşviklerle dikkat çekilmesi, gelecek kuşakların ustaları ve sanatçılarının yetiştirilip gelecek kuşaklara bu mirasın aktarılması için projelerin ve çalışmaların yapılması gerekmektedir. Ayrıca Yalvaç'ta dericilik üzerine üretim yapan atölyelerin, işletmelerin ve sanatçıların yörenin tarihi ve arkeolojik zenginliğinden etkilenerek bölgenin kültürünü yansıtan ürünleri tasarlayıp atölye ve işletmelerde üretimi sağlanmalıdır. Yöreye özgü hediyelik eşya, semercilik, debbağlık, saraciyelik, kürk yapımı ve üretiminde ustalar teşvik edilmeli, desteklenmeli, bu sanatların tarihe karışarak yok olmasına engel olunmalıdır.

Deri sanatıyla ilgili köklü bir tarihe sahip önemli kültür değerlerimizi yaşatmak, gelecek nesillere ulaştırmak, ulusal ve uluslararası seviyede tanıtmak bakımından, bölgede bulunan ve yörenin bu tür değerlerine hâkim akademisyenler tarafından yapılacak bilimsel ve sanatsal çalışmalar son derecede faydalı ve etkili olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akalın, L. S., Yılgör, A. Ve Seyhan, N. (1993). *Ayakkabıcılık Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Akalın, S., Yılgör, A. ve Seyhan, N. (1993). *Ayakkabıcılık Terimleri Sözlüğü*, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- Akalın, S., Yılgör, A. ve Seyhan, N. (1993). *Ayakkabıcılık Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Basımevi.
- Akbulak, C. (1999). *Türkiye’de Deri Sanayii Ve Biga Deri Sanayii’ne Coğrafi Bir Bakış*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aker, M. C. (1937). ‘*Muğla’da Debbağ Esnafı Teşkilatı*’. Muğla, Sayı 6 Ağustos.
- Aker, M. ve Bostancıoğlu, H. (1970). *Genel Teknoloji*. Ankara: Güneş Matbaacılık.
- Ali Rıza Bey (Balıkhane Nazırı) (2001). *Eski zamanlarda İstanbul Hayatı*, İstanbul: Haz. A.Ş. Çoruk.
- Alpaut, A. (1957). *Tatbiki Dericilik*, İstanbul: İstiklal Yayıncılık.
- Alpaut, A. (1957). *Tatbiki Dericilik*. Ankara. İstiklal Matbaası.
- Altıntaş, K.M. (2016). Kaybolmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatkârlarının Karşı Karşıya Bulunduğu Ticari Sorunların Analizi, *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (77), 157 – 182.
- Anadol, C. (1991). *Türk-İslam Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler*, Ankara: Kültür Bakanlığı yayınları.
- Anonim (1999). Deri Mobilyada Geleceğin Modası. *Deri Leather Fashion Dergisi*, (58), 46-49.
- Anonim, (2019). *Türkçe Sözlük*, (11. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Arseven, C. E. (1943). *Sanat Ansiklopedisi*. İstanbul: Muarif Matbaası.
- Aslanapa, O. (1987). *Türk Halı Sanatı’nın Bin Yılı*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Aşan, B. M. (1985). ‘*Geleneksel Sanatlarımızdan Semercilik. Türk folkloru araştırmaları*’. Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları 61, Ankara.
- Atafirat, R. (1936). *Dericilik ve Deri Boyacılığı*, İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitap Evi.
- BAKA, (2012). *Deri ve Deri Ürünleri Sektörü Raporu*, T.C. Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı.
- Bayrak, B. (2011). *İzmir İli Deri Giyim ve Aksesuarlarının İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Berkes, F. ve Kishahoglu, M. (1990). *Ekoloji ve Çevre Bilimleri*, Ankara: Evrim Matbaacılık.
- Bertan, M. ve Güler, C. (1997). *Halk Sağlığı Temel Bilgiler*, (2. Baskı), Ankara: Hacettepe Halk Sağlığı Vakfı.
- Bey, R. A. (2001). *Eski Zamanlarda İstanbul Hayatı*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Bozyiğit, Y. (2000). *Simav’da Ahilik ve Ahiler*, İstanbul: Yeni Zamanlar Dağıtım.
- Comlekcioglu/publication/335546281_KAHRAMANMARAS%27TA_YAPILAN_DO GAL_TABAKLAMADA_BITKILERIN_ROLU/links/5d6d0c77458515088606bbb9 /KAHRAMANMARASTA-YAPILAN-DOGAL-TABAKLAMADA-BITKILERIN-ROLUe.pdf
- Çağatay, N. (1989). *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Çetin, T. (2003). Yalvaç Şehrinde Nüfus Hareketleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2).

- Çınar, N. (2017). *El Yazma Eserlerin Ciltlerinde Kullanılan Deriler Üzerine Bir Araştırma*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Çınar, N. ve Büyükyazıcı, M. (2017). Türk Cilt Sanatında Kullanılan Deriler ve Özellikleri. *TİDSAD-Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (11), 256-275.
- Dağtaş, L. (2007). *Müze ve Koleksiyonlardan Deri Eserler*, (1. Baskı), Türkiye Deri Vakfı Kültür Hizmeti, İstanbul: Dönence Basım ve Yayın Hizmetleri.
- Demir, G. (1998). *Türk Kültürü Ahilik*, İstanbul: Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, No:9.
- Demirel, Ö. (1989). *II. Mahmut Döneminde Sivas'ta Esnaf Teşkilatı ve Üretim- Tüketim İlişkileri*, Ankara.
- Demirer, Ü. (2003). *Pisidia Antiokheiası: Aziz Paulus, Men Kutsal Alanı ve Yalvaç Müzesi*, Isparta: Yalvaç Belediyesi Kültür Yayınları, No.1.
- Deniztaş, B. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Yalvaç'ın Yerel Ve Kültürel Turizm Değerlerine Yönelik Farkındalıklarının İncelenmesi, *Türkiye Mesleki Ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 19-31.
- Dilek, A. ve Coşkun, S.N. (2008). *Karacasu'da Unutulmaya Yüz Tutmuş Dokumaların Çeşitli Derilerle Modernize Edilerek Canlandırılması*. I. Ulusal El Sanatları Sempozyumu (24-26 Nisan 2008). Ankara, Gazi Üniversitesi Türk El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları-1.
- Doğan, D. M. (1982). *Büyük Türkçe Sözlük*, (2. Baskı), Ankara: Birlik Yayınları,
- Duran, N. (1928). *Debagat ve Dericilik Sanatı*, İstanbul: Orhaniye Matbaası.
- Duran, N. (1935). *“Türklerin Deri Sanayiine Yaptıkları Hizmetler*, Ankara, Türk Tarih Kurumuna verilen 7.11.1935 ve 10.12.1935 Tarihli Raporlar
- Duran, N. (1935). *Türklerin Deri Sanayiine Yaptıkları Hizmetler*, Anakara, Türk Tarih Kurumuna verilen 7.11.1935 ve 10.12.1935 Tarihli Raporlar.
- Eren, N. (1986). Deri ve Dericilik, *Türk Folkloru Aylık Halk Bilim Dergisi*, 79-81.
- Ertuğrul, İ. (2000). *Piyasada Bulunan Dekoratif Deri Ürünler*. (Yayımlanmamış Sanatta Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eryiğit, S. (1989). Ahi Birliklerinde Yönetim ve İşletme Fonksiyonlarının Temel Yapısı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Evliya, Ç. (1896). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi, III*, İstanbul.
- Genç, M. (1986). Osmanlı Esnafı ve Devletle İlişkileri, Ahilik ve Esnaf, İstanbul. *Türkiye Araştırmalar Literatür Dergisi*, 1(1), 245-266
- Genelkurmay, T.S.K. (1978). Tarihi C.III, 5. Kısım, Ankara.
- Gerngross, O. ve Öncü C. (1938). *Türkiye'de Debagat Maddeleri, Ham ve İşlenmiş Deri Vaziyeti*. Ankara: Birinci Köy ve Zirai Kalkınma Kongresi Yayını, A serisi, Takımı 7,
- Giz, A. (1967). İstanbul'un Eski Sanayi Bölgesi Kazlıçeşme ve Deri Sanayi, *İstanbul Sanayi Odası Dergisi*, (22).
- Giz, A. (1968). 1868'de İstanbul Sanayicilerinin Şirketler Halinde Birleştirilmesi Teşebbüsü, *İstanbul Sanayi Odası Dergisi*, (34).
- Göde, H. A. (2010). *Yalvaç Masalları*, İstanbul: Fakülte Kitabevi.
- Gökçesu, Z. (2002). *Deri Teknikleri*. İstanbul: Yapa Yayınları.
- Gölpınarlı, A. 1950). İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı ve Kaynakları”,
- Grengross, O. ve Öncü, C. (1938). *“Türkiye'de Debagat Maddeleri, Ham ve İşlenmiş Deri Vaziyeti”*. Birinci Köy ve Zirai Kalkınma Kongresi Yayını A Serisi, Takımı 7, Ankara.
- Guldbeck, P. (1969). Leather, Its Understanding and Care. *American Association for State and Local History*, 24(4).

- Güçer, L.(1988). Osmanlı İmparatorluğunun Ticaret Politikası, Türk İktisat Tarihi Yıllığı, İ.Ü.İktisat Fakültesi yay., S.1, İstanbul, ss.51-55.
- Güçyetmez, C. (1960). Ali Hüsüköğlü'na Göre Gaziantep'te Dericilik ve Sahtiyancılık, *Gaziantep Kültürü*, (27).
- Güler, C. ve Çobanoğlu, Z. (1994). *Çevre Sağlığı ilkeleri ve Genel Bakış*, Çevre Sağlığı: Temel Kaynak Dizisi No. 1, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, 7. T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Güler, M. (1994). Kösele ve Köseleden Yapılan Dekoratif Ürünler. *1. Kültür ve Sanat Dergisi*, 23, 52-53.
- Güler, M. (2015). *Yalvaç'ta Deri İşlemeciliğinin İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gün, K. (2010). *Rekabetçi Yapının Oluşumunda Yerel Faktörler: Yalvaç Dericilik Sektörü Üzerine Bir İnceleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Gündüz, T. (1998). *Çevre Sorunları*, Ankara: Gazi Büro Kitabevi.
- Güzelbey, C. C. (1963). Gaziantep'te Köşkerlik ve Yemeni, *Gaziantep Kültürü*, (64).
- Hammend, A. (1972) Chemical Pollution, *Polychlorinated biphenyls Science*, (175), 155-156.
- Harmancıoğlu, M. ve Dikmelik, Y. (1993). *Ham Deri: Yapısı, Bileşimi, Özellikleri*, İzmir: Özen ofset.
- Haytaoğlu, E. (2006). *Denizli'de Tabaklık: Düünden Bugüne*, (1. Baskı), Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları.
- Heyet, (1943). Başvekalet Umumi Murakabe Heyeti Raporu Sümerbank Deri ve Kundura Sanayii Müessesesi. Ankara.
- Heyet. (2015/7, 2015/19). Küresel Rekabet İstanbul Sanayi Odası Meslek Komiteleri, Sektör Stratejileri Projesi, Deri ve Deri Ürünleri İmalatı Sanayi, İSO. İstanbul.
<http://ilharitasi.blogspot.com/2013/02/isparta-haritas.html>, (Erişim Tarihi: 25.12.2023).
<http://www.isparta.gov.tr/yalvac>, (Erişim Tarihi: 29.12.2023).
<https://cittaslowturkiye.org/cittaslow-yalvac/>, (Erişim Tarihi: 29.12.2023).
<https://cittaslowturkiye.org/cittaslow-yalvac/>, (Erişim Tarihi: 29.12.2023).
<https://dolganmakina.com/urun-kategori/freze-grubu/> (Erişim Tarihi: 14.01.2024).
<https://gezilecekyerler.com/yalvac/yalvac-nerede>, (Erişim Tarihi: 25.12.2023).
<https://kulturportali.gov.tr/turkiye/isparta/kulturenvanteri/eski-deri-fabrikasi-sirket> (Erişim Tarihi: 29.12.2023)
<https://kumasbegen.com/urun/2306/> (Erişim Tarihi: 05.01.2024).
<https://stocklot.com.tr/urun/suni-deri/> (Erişim Tarihi: 16.01.2024).
<https://tekstilsayfasi.blogspot.com/2020/11/maroken-nedir-maroken-kumas-deri-ne.html> (15.01.2024).
<https://udmmakina.com.tr/urun/otomatik-deri-gergi-makinasi.html> (Erişim Tarihi: 07.03.2024).
<https://www.amasra.com.tr/eski-tabakhane-safranbolu.html>
<https://www.amazon.co.jp/Nikon> (10/02/2024).
<https://www.eskiturkiye.net/1945/gaziantep-tabakhane-1950>
<https://www.ispartahaber.com.tr/isparta/tabakhane-son-gun-belli-oldu-16224h.html> (Erişim Tarihi: 30.12.2023)
<https://www.istanbulsanatevi.com/sanat-terimleri-kavramlar/cilt-sanati-ciltcilik-nedir/> (Erişim Tarihi: 15.01.2024).
<https://www.karalideri.com/deri-cesitleri/> (Erişim Tarihi: 15.01.2024).

- <https://www.lafsozluk.com/2017/10/suet-nedir-ne-demektir.html> (Erişim Tarihi: 15.01.2024).
- <https://www.mikrofibermarket.com/superclean--oto-kurulama--guderi-set-----50x70-cm--mf-007> (Erişim Tarihi: 15.01.2024).
- <https://www.ozyalvac.com/dericilere-verilen-sozler-neden-tutulmuyor.html> (Erişim Tarihi: 30.12.2023)
- <https://www.pazarama.com/ally-85-parca-fermuar-basligi-yedek-parca-onarim-tamir-seti-canta-cadir-pantolon-fermuar-ucu-p-195212071013> (Erişim Tarihi: 05.01.2024).
- <https://www.sanatmarketim.com/urun/vincent-cok-amacli-firca-seti-seri-2> (Erişim Tarihi: 14.01.2024).
- <https://www.yalvac.bel.tr/kentrehberidetay/> (Erişim Tarihi: 29.12.2023).
- <https://www.yalvac.bel.tr/kentrehberidetay/740> (Erişim Tarihi: 03.01.2024)
- İmre, Z. (1988). *Toksikoloji*, İstanbul: Doyuran Matbaası.
- İnana, A. (1972). Tarihte ve Bugün Şamanizm, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- İso, D. (1968). İstanbul'da İlk Sanayi Tesislerinin Kuruluş Yılı: 1805, *İSO dergisi*, (23).
- İşcan, H. (1970). *Türk Süsleme Sanatı*, Eskişehir: Ülkü Matbaası.
- Jeffreys, C. (2014). *Tüm Yönleri İle Dikiş Rehberi*, (çev. Özter, E. Ş.), İstanbul: Tuva Tekstil San. Ve Dış Tic. Ltd. Şti. Yayınları, (orijinal baskı tarihi 2007).
- Kala, A. (1990). Gediklerin Doğuşu ve Gedik Esnafı, *Türk Dünyası Araştırmaları*, (67), 181-187.
- Kalafat, E. (2012). *Giyim'de ve Aksesuar'da Derinin Yeri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kansu, Ş.A. (1938). *Antropoloji Dersleri, I*, İstanbul: Devlet Basımevi.
- Kapucu, B. (1995). Dekorasyonda Deri. *Art Dekor Aylık Dekorasyon Ve Sanat Dergisi*, (31), 208-212.
- Karaman, D. (1991). *Dünden Bugüne Yalvaç Tarihi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Kathpalia, Y. (1990). *Arşiv Malzemelerinin Korunması ve Restorasyonu*, (Çev: N. Somer), Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı,
- Kazıcı, Z. (1986). "Osmanlı İhtisab Kanunnameleri ve Ahilik", *Türk Kültürü ve Ahilik*, İstanbul XXI. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri 13-14 Eylül 1985 Kırşehir, 101-108. İstanbul.
- Kıstır, M. R., Tuncer, H. ve Gökarıslan, A.B. (2017). Bir Endüstri Mirasının Korunarak Yaşatılması ve Yeni İşlevi: Isparta - Yalvaç Tarihi Deri Fabrikası, *Asos Journal (The Journal of Academic Social Science)*, (63), 635-653.
- Kilinç, O., Ongun, U. ve Kilinç, U. (2019). Sakin Şehir, İnanç Ve Kırsal Turizm Üçgeni: Yalvaç İlçesi'nin Turizm Potansiyeline Yönelik Swot Analizi, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2), 199-213.
- Koçu, R. E. (1966). *İstanbul Ansiklopedisi*, (Cilt 7-8), İstanbul: Koçu Yayınları.
- Köprülü, M.F. (1959). "Osmanlı Devletinin Kuruluşu, Ankara. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi V. baskı, ss./pp.* 140-142, 169-182, 195-196.
- Kuban, D. (1978). *100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Kuter, N. ve Erdoğan, E. (2006). Yalvaç Psidia Antiocheia Antik Kenti Ve Çevresinin Peyzaj Özellikleri ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi, *Turkish Journal of Forestry*, 7(1), 111-123.
- Küçükerman, Ö. (2020). *Geleneksel Türk Deri Sanayisinden Sanayi Devrimi'ndeki Geçişin Boğaziçi'ndeki Temsilcisi Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası*. İstanbul: Beykoz Kitaplığı.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü, (2008).

- Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü. (2008). *Yalvaç Tanıtım Broşürü*, Ankara: Gökçe Ofset.
- Kültür, B. (1996). I. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kütükoğlu, M. S. (1983). *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri*, İstanbul: Enderun Yayını.
- Kütükoğlu, M. S. (1986). ‘‘Osmanlı Esnafında Oto-Kontrol Müessesesi’’, *Ahilik ve Esnaflık Konferans ve Semineri. Cilt: Sayfa Aralığı: 55-85*. İstanbul
- Matraş, H. (2002) Seraciye Ders Notları.
- Mete, D. (2008). *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmesi Merkezi Dösim Ankara Merkez Mağazasında Satışa Sunulan Deri Ürünlerin Dekoratif Sanatlar Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Gazi Üniversitesi EBE.
- Ögel, B. (1991). *Türk Kültür Tarihine Giriş 5 (10.000)* Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Ögel, B. (1991). *Türk Kültür Tarihine Giriş, V*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Öncü, C. (1948) Türkiye’de Dericiliğin Bugünkü Durumu ve Gelişme Çareleri, *Ankara Y.Z.E. Dergisi* 9(2), 18.
- Öncü, C. (1949). *Türkiye’nin Sepi Maddeleri Zengiliği–I. Türkiye Palamutları ve Ekstraları Üzerinde Deneysel Araştırmalar*, Ankara: A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları, Sayı 3.
- Öncü, C. (1951). *Türkiye’nin Sepi Maddeleri Zenginliği–II. Türkiye Sumakları ve Ekstraları Üzerinde Deneysel Araştırmalar*, Ankara: A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları, Sayı 14.
- Öncü, C. (1968). *Mezbaha Mahsulleri Teknolojisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Öncü, C. (1968). *Mezbaha Mahsulleri Teknolojisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Öncü, C. (1950). *Deri Endüstrisinin Analiz Metotları ve Şartnameleri*, Ankara: A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları, Sayı 15.
- Önder, M. (1995). *Antika ve Eski Eserler Kılavuzu*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özbağ, T. (2008). Önsöz, I. Uluslararası El Sanatları Sempozyumu, Türk El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 1, Ankara, Gazi Üniversitesi.
- Özdemir, M. (1995). *Ankara İli Piyasalarında Bulunan Dekoratif Deri Ev ve Giyim Aksesuarları Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, M. (2004). *Geçmişte ve Günümüzde El Sanatları Çerçevesinde Üretilen Deri Ürünleri Üzerinde Bir Araştırma*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, M. Ve Kayabaşı, N. (2007). *Geçmişten Günümüze Dericilik Sanatı*. Türkiye Kültür Bakanlığı.
- Özdemir, M. ve Kayabaşı, N. (2007). *Geçmişten Günümüze Dericilik*, (1. Baskı), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Özel, M. (1993). *Geleneksel Türk Sanatları*, İstanbul: Apa Ofset Basımevi.
- Özkaya, Y. (1988). XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nda Esnaf Sorunları, IX. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, II, Ankara.
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, (Cilt 1), İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Pirinçi, İ. (1995). *Çevre Toksikolojisi Bölüm 5, Veteriner Klinik Toksikoloji*, (Ed. Kaya S.) Ankara: Medisan Yayınevi.

- Püsküllüoğlu, A. (2010). *Arkadaş Türkçe Sözlük*, (10. Baskı), Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Sakaoğlu, N., Akbayar, N. ve Yelmen, H. (2002). *Derinin Anadolu'da Bin Yıllık Öyküsü*, İstanbul: Creative Yayıncılık.
- Sargın, S. (2006). Yalvaç'ta İnanç Turizmi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 1-18.
- Seyhan, M. (1946). *Organik Boyar Maddeler*, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından, Sayı 297, İstanbul.
- Sözen, M. ve Tanyeli, U. (2010). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü: Resim Heykel Mimarlık, Geleneksel Türk Sanatları, Uygulamalı Sanatlar ve Genel Sanat Kavramları*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Storch, P. S. (1987). *Curatorial Care and the Handling of Skin Materials*, Part 1: Tanned objects" Conservation Notes.
- T.C. Ekonomi Bakanlığı, (2016). *İhracat Genel Müdürlüğü, Deri ve Deri Mamulleri Sektörü Raporu*, Ankara: İhracat Genel Müdürlüğü, Tekstil ve Deri Ürünleri Daire Başkanlığı.
- Tekin, Z. (1992). *Tanzimat Dönemine Kadar Osmanlı İstanbul'unda Dericilik*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Thomson, R. (1991). *A History of Leather Processing from the Medieval to the Present Time. Leather*, In: Calnan, C. and Haines, B.(eds.), *Its Composition and Changes with Time*, Northampton, England: The Leather Conservation Center.
- Toprak, Z. (1988). *Sümerbank*, İstanbul: Creative Yayıncılık.
- Toptaş, A. (1993). *Deri Teknolojisi*, İstanbul: Sade Ofset Matbaacılık.
- Ünal, Ç. (2016). Turizm Coğrafyasında Yeni Kavramlar "Yavaş Şehirler ve Yavaş Turizm", *Doğu Coğrafya Dergisi*, 21(36).13.
- Yalvaç Belediyesi - Resmi Web Sitesi (yalvac.bel.tr) (Erişim Tarihi: 29.12.2023)
- Yazıcıoğlu, T. (1945). *Türkiye'nin Bitkisel Yağ Maddeleri Zenginliği*, Y.Z.E. Çalışmalarından, Sayı 150, Ankara.
- Yazıcıoğlu, T. (1945). *Türkiye'nin Bitkisel Yağ Maddeleri Zenginliği*, Y.Z.E. Çalışmalarından, Sayı 150, Ankara.
- Yelmen, H. (1985). *Kazlıçeşme'de Kırk Yıl, Deri*, İstanbul: Merkez Matbaası.
- Yelmen, H. (2005). *Türk Dericiliği 2400 Yaşında*. İstanbul: Kesişim Yayıncılık.
- Yıldız, N. (1993). *Eski Çağda Deri Kullanımı ve Teknolojisi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.

Sözlü Görüşme-Kişiler

- Acar, N. (2023). Deri Üzerine Sözlü Görüşme. Yalvaç.
- Atalar, İ. (2023). Deri Üzerine Sözlü Görüşme. Yalvaç.
- Bayakı, M. (2023). Deri Üzerine Sözlü Görüşme. Yalvaç.
- Benzer, C. (2023). Deri Üzerine Sözlü Görüşme. Yalvaç.
- Benzet, E. (2023). Deri Üzerine Sözlü Görüşme. Yalvaç.
- Garip, M. (2023). Deri Üzerine Sözlü Görüşme. Yalvaç.
- Haseki, S. (2023). Deri Üzerine Sözlü Görüşme. Yalvaç.
- Irak, Ş. (2023). Deri Üzerine Sözlü Görüşme. Yalvaç.
- İnancı, S. (2023). Deri Üzerine Sözlü Görüşme. Yalvaç.
- İnancı, Y. (2023). Deri Üzerine Sözlü Görüşme. Yalvaç.
- Kavafçı, E. (2023). Deri Üzerine Sözlü Görüşme. Yalvaç.
- Kurucu, İ. (2023). Deri Üzerine Sözlü Görüşme. Yalvaç.
- Mete, M. (2023). Deri Üzerine Sözlü Görüşme. Yalvaç.
- Özgür, R. (2023). Deri Üzerine Sözlü Görüşme. Yalvaç.

Özyurt, M. (2023). Deri Üzerine Sözlü Görüşme. Yalvaç.
Sabuncu, D. (2023). Deri Üzerine Sözlü Görüşme. Yalvaç.

Şekil Kaynakları:

Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası koleksiyonu Önder KÜÇÜKERMEN (1950).
Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası koleksiyonu, Önder KÜÇÜKERMEN (1948).
ÇE-PA Leather Trade San. Tic. Paz. Ltd. Şti. Deri Atölyesi_Ramazan HAVAS Arşivi, (2024 Yalvaç).
Deri Çakır Satış ve İmalat Atölyesi Ramazan HAVAS Arşivi, (2021 İstanbul).
Deri Çakır Satış ve İmalat Atölyesi Ramazan HAVAS Arşivi, (2023 İstanbul).
Handmade Leather Design Deri ve Süs Eşyası Atölyesi Ramazan HAVAS Arşivi, (2024 Yalvaç).
İbrahim Atalar. Deri ve Süs Eşyası Yapımı Atölyesi Ramazan HAVAS Arşivi, (2024 Isparta).
Mete Deri Atölyesi ve İmalathanesi Ramazan HAVAS Arşivi, (2024 Yalvaç).
iMete İmalathanesi ve Deri Satış Noktası Ramazan HAVAS Arşivi (2024 Yalvaç).
Özemek Saraciye ve Deri İmalathanesi Ramazan HAVAS Arşivi, (2022 Yalvaç).
Özemek Saraciye ve Deri İmalathanesi Ramazan HAVAS Arşivi, (2023 Yalvaç).
Özemek Saraciye ve Deri İmalathanesi Ramazan HAVAS Arşivi, (2024 Yalvaç).
Sanatsal Çalışma Atölyesi Ramazan HAVAS Arşivi, (2023 Afyonkarahisar).
Şanlıurfa Halk Eğitim Merkezi Sanatsal Çalışma Atölyesi Ramazan HAVAS Arşivi, (2017 Şanlıurfa).
Şanlıurfa Halk Eğitim Merkezi Sanatsal Çalışma Atölyesi Ramazan HAVAS Arşivi, (2016 Şanlıurfa).
Şanlıurfa Halk Eğitim Merkezi Sanatsal Çalışma Atölyesi Ramazan HAVAS Arşivi, (2015 Şanlıurfa).
Tabak Ustası-Deri Süs Ürünleri İmalatçısı Şehzade Deri Atölyesi_Ramazan HAVAS Arşivi, (2024 Yalvaç).
Tabak Ustası-Deri Süs Ürünleri İmalatçısı Şehzade Deri Atölyesi Ramazan HAVAS Arşivi, (2024 Yalvaç).
Tabak Ustası-Deri Süs Ürünleri İmalatçısı Şehzade Deri Atölyesi Ramazan HAVAS Arşivi, (2024 Yalvaç).
Tabak Ustası-Deri Ürün İmalatçısı Ramazan Özgür- Özgür Deri Atölyesi Ramazan HAVAS Arşivi, (2024 Yalvaç).